

**T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YOKSULLUK VE İŞTİRAK NAFKASI

Yüksek Lisans Tezi

Şahin TOPKAYA

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cüneyt BELLİCAN

ANABİLİM DALI: ÖZEL HUKUK

PROGRAM: ÖZEL HUKUK

İstanbul, 2017

**T.C.
KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YOKSULLUK VE İŞTİRAK NAFKASI

Yüksek Lisans Tezi

Şahin TOPKAYA

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cüneyt BELLİCAN

ANABİLİM DALI: ÖZEL HUKUK

PROGRAM: ÖZEL HUKUK

JÜRİ : Dor.Dr. Cem AKBIYIK

JÜRİ : Yrd:Doç.Dr. Mustafa Cahit GÜNEL

İstanbul, 2017

**T.C.
KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YOKSULLUK VE İŞTİRAK NAFKASI

Yüksek Lisans Tezi

Şahin TOPKAYA

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cüneyt BELLİCAN

ANABİLİM DALI: ÖZEL HUKUK

PROGRAM: ÖZEL HUKUK

JÜRİ : Doç.Dr. Cem AKBIYIK

JÜRİ : Yrd:Doç.Dr. Mustafa Cahit GÜNEL

İstanbul, 2017

ÖNSÖZ

Hazırlanan bu tezde Türk Hukuk uygulamasında önemli bir yet tutan, oldukça güncel ve zamanın akışı içinde canlılığını muhafaza eden yoksulluk ve iştirak nafakalarını, tüm boyutlarıyla ele alarak incelemek ve konuya ilişkin çeşitli sorunları olabildiğince çözüme kavuşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

Beni bu zevkli konuda çalışmaya teşvik eden sayın hocam Prof. Dr. Turhan Esener ve çalışmamın danışmanlığını yapmak lütfunda bulunan, tez hazırlanırken uzun süren çalışmalarım boyunca her aşamada kıymetli bilgilerinden yararlanmama imkan tanıyan sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Cüneyt Bellican'a saygılarımı sunarım.

ÖZET

Anayasa madde 41/1 hükmü ile ailenin, Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasındaki eşitliğe dayandığı düzenlenmiştir. Evlilik ile kurulan aile birliği maalesef çeşitli iç ve dış etkenler sebebiyle dağılabilmektedir. Toplumun temel taşı oluşturan ailenin dağılması (yani boşanma sonucu oluşan durum) bakımından da kanun koyucunun çeşitli düzenlemeler yapması ve bu hususa ilişkin olarak boşanma imkanını ancak çeşitli sebeplerin ortaya çıkması ihtimaline bağlaması ve bütün barışma imkanlarının ortadan kalkmasından sonra boşanmaya izin vermesi pek tabiidir.

Yoksulluk nafakası, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan ve boşanmada kusuru daha ağır olmayan eş lehine mali durumu daha iyi olan eş tarafından, mali gücü oranında süresiz olarak yardım edilmesin öngören, boşanma mali sonuçlarına ilişkin bir kurumdur.

Yoksulluk nafakası, nafaka türlerinden bakım nafakası için de yer almaktadır. Yoksulluk nafakası evlilik birliği devam ettiği sürece söz konusu olan yardımlaşma ve bakım yükümlülüğünün, sosyal ve ahlaki düşüncelerle, evlilik birliğinin sona ermesinden sonrada koşulların varlığı halinde, devamı niteliğindedir. Eşlerin boşanmasından sonra, yoksulluğa düşecek olan eşin koruma amacına yönelik olarak düzenlenmiştir. Yoksulluk nafakasının ilişkin düzenleme sosyal ve ahlaki gerekçelere dayanmaktadır.

İştirak nafakası, boşanma veya ayrılık sonucunda velayet kendisine verilmeyen eşin, müşterek çocuğun bakım ve eğitim giderlerine mali gücüyle orantılı bir şekilde katılmasını sağlayan nafaka türüdür. Nafakalar, bakım ve yardım nafakası şeklinde iki gruba ayrılmaktadırlar ve iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası bunlardan bakım nafakası grubuna girmektedir.

Bu sebeple, bu çalışmamızın belkemiğini oluşturan yoksulluk ve iştirak nafakaları detaylı bir şekilde incelenmiş ve hukuktaki görünümüleri belirtilerek, ilkelerle varılmak istenen amacın ortaya konmasına çalışılmıştır.

Bu tez çalışmamızda yoksulluk ve iştirak nafakası kavramı, hukuki mahiyeti ve hükümleri ile özellikle hâkimin nafaka miktarına yönelik taleple bağılılığı, nafakanın sona ermesi ve ergin çocuğun eğitimine devam etmesi halinde oluşan durum ile yoksulluk ve iştirak nafakasına ilişkin usûli hükümler doktrin ve yargı kararları ışığında incelenmiştir.

SUMMARY

With the provision of Article 41 / I of the Constitution, it is regulated that the family is based on Turkish society and based on equality between spouses. Unfortunately, Unity of family established by marriage can be dispersed due to various internal and external factors. In terms of martial breakdown that constitutes the foundation of the society, it is also imperative that the legislator make various arrangements and divorce on this issue, but only to the possibility of the occurrence of various causes and to allow divorce after all the means of reconciliation have disappeared.

Alimony is an institution for the financial consequences of divorce, which is intended to help indefinitely at the financial power rate by a spouse whose marital status is better for a spouse who is going to fall into poverty due to divorce and who is more vulnerable to divorce.

Alimony is also a place of care for alimony. As long as the marriage union of poverty continues, the commitment and care obligation that is mentioned is the continuation of social and ethical considerations, the existence of conditions from the end of marriage unity. Conjugal community is organized for the purpose of protecting the wife who will fall into poverty after conjugal cummunity ends. The regulation of the alimony allegation is based on social and moral justifications.

Child maintenance is the type of alimony that allows a partner who is not given custody as a result of divorce or separation to participate in the joint child's care and education expenses in proportion to his financial power. Maintenances are divided into two groups in the form of care and aid, and participation and participation in pauperism enters the group of caregivers.

For this reason, the poverty and subsidiary conjointly that constitute the backbone of this study have been examined in detail and their appearance

in

the law has been specified and tried to put forward the principle aim to be achieved.

In this study, the concept of poverty and child support , its legal nature and its provisions, especially its relation to the demand for the amount of the judge's child support, the situation that arises when the education of the infant and the adult continues, and the procedural provisions concerning poverty and subsidiarity are examined in the light of doctrine and judicial decisions.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
SUMMARY	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR CETVELİ	ix
GİRİŞ	1
1. BOŞANMA KAVRAMI	4
1.1. Boşanmada Benimsenen Sistemler.....	5
1.1.1. Boşanmayı Reddeden Sistem.....	6
1.1.2. Boşanma Serbestliği Sistemi.....	6
1.1.3. Hâkim Hükmüne Dayandıran Sistem.....	7
1.2. Boşanma Sebeplerinin Dayandığı İlkeler.....	8
1.2.1. Kusur İlkesi.....	8
1.2.2. İrade İlkesi.....	9
1.2.3. Evlilik Birliğinin Sarsılması İlkesi.....	10
1.2.4. Elverişsizlik İlkesi.....	10
1.2.5. Eylemli Ayrılık İlkesi.....	11
1.2.6. Türk Medeni Kanununun Benimsediği İlkeler.....	11
1.3. Boşanma Sebepleri.....	12
1.3.1. Konularına Göre Boşanma Sebepleri.....	13
1.3.1.1. Özel Boşanma Sebepleri.....	13
1.3.1.1.1. Zina.....	14
1.3.1.1.2. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış.....	15
1.3.1.1.3. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme.....	16
1.3.1.1.4. Terk.....	18
1.3.1.1.5. Akıl Hastalığı.....	19
1.3.1.2. Genel Boşanma Sebepleri.....	20
1.3.1.2.1. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması.....	20
1.3.1.2.2. Anlaşmalı boşanma.....	23
1.3.1.2.3. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması.....	26
1.4. Boşanmanın Hukuki Sonuçları.....	27
1.4.1. Boşanmanın Eşlerle İlgili Sonuçları.....	27
1.4.2.1. Boşanmanın Eşlerle İlgili Kişisel Sonuçları.....	27
1.4.2. 2. Boşanmanın Eşlerle İlgili Mali Sonuçları.....	29
1.4.3. Boşanmanın Çocuklarla İlgili Sonuçları.....	30
1.4.3.1. Velayetin Düzenlenmesi.....	30

1.4.3.2. Çocukla Kişisel İlişkilerin Düzenlenmesi	31
1.4.3.3. Çocukların Bakımı (İştirak Nafakası).....	32
2. NAFKA	33
2.1. Nafakanın Tanımı	33
2.2. Nafakanın Hukuki Niteliği ve Dayanağı.....	34
2.3. Nafaka Türleri.....	37
2.3.1. Bakım Nafakası.....	37
2.3.1.1. Tedbir Nafakası.....	38
2.3.1.2. Yoksulluk Nafakası.....	41
2.3.1.3. İştirak Nafakası	43
2.3.2. Yardım Nafakası	44
2.4. Tüm Nafakaların Ortak Özellikleri	45
3. YOKSULLUK NAFKASI	48
3.1. Genel Olarak	48
3.2. Yoksulluk Nafkasının Koşulları.....	49
3.2.1. Nafaka İsteminde Bulunan Eş, Boşanma Sonucu Yoksulluğa Düşecek Olmalıdır	49
3.2.2. Nafaka İsteminde Bulunan Eşin Kusuru Diğer Eşten Daha Ağır Olmamalıdır	52
3.2.3. Nafaka Miktarı Nafaka Yükümlüsünün Mali Gücü ile Orantılı Olmalıdır	54
3.3.1. Yoksulluk Nafakası Süresiz İstenebilir.....	56
3.3.2. Yoksulluk Nafakası Talebi	57
3.3.3. Yoksulluk Nafakası Miktarının Belirlenmesi.....	58
3.3.4. Yoksulluk Nafkasının Hükümleri	59
3.3.5. Başlangıcı	59
3.3.6. Yoksulluk Nafkasının Sınırlı Süreli Verilmesi.....	60
3.3.7. Nafaka Miktarının Artırılması veya Azaltılması	62
3.3.8. Yoksulluk Nafkasının Sona Ermesi.....	65
3.4.1. Yoksulluk Nafkasında Usul Hükümleri	68
3.4.2. Nafaka Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	68
3.4.3. Görevli Mahkeme.....	68
3.4.4. Yetkili Mahkeme.....	69
3.4.5. Taraflar	69
3.4.6. İspat Yükü.....	70
4. İŞTİRAK NAFKASI	72
4.1. İştirak Nafkasında Hükümler.....	75
4.1.1. İştirak Nafkasını Talep Edebilecekler.....	75

4.1.2. İştirak Nafakasının Süresi	76
4.1.3. İştirak Nafakasının Miktarının Belirlenmesi	78
4.1.3.1. Çocuğun İhtiyaçları.....	80
4.1.3.1.1. Yiyecek Giderleri	81
4.1.3.1.2. Giyecek Giderleri.....	81
4.1.3.1.3. Barınma Giderleri	81
4.1.3.1.4. Sağlık Giderleri	81
4.1.3.1.5. Dinlenme Giderleri	82
4.1.3.1.6. Eğitim, Öğretim Giderleri.....	82
4.1.3.1.7. Harçlık Giderleri.....	82
4.1.3.1.8. Ulaşım Giderleri.....	83
4.1.3.2. Çocuğun Gelirleri.....	83
4.1.3.3. Ana Babanın Ekonomik ve Sosyal Durumu	84
4.1.3.4. Hakimin Takdir Yetkisi	85
4.2. İştirak Nafakası Miktarının Artırılması ve Azaltılması.....	86
4.3. İştirak Nafakasının Ödenme Şekli ve Zamanı.....	88
4.4. İştirak Nafakasında Faiz	89
4.5. İştirak Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Sona Ermesi.....	90
4.5.1. Çocuğun veya Nafaka Yükümlüsünün Ölümü Yada Gaip Hali.....	91
4.5.2. Çocuğun Ergin Olması.....	92
4.5.3. Velayete Sahip Tarafın Nafaka Talebinden Vazgeçmesi	93
4.5.4. Evlâtlık Verilme İle İştirak Nafakasının Sona Ermesi	93
4.5.5. Eşlerin Tekrar Evlenmeleri	94
4.6. İştirak Nafakasında Usul.....	94
4.6.1. İştirak Nafakasında Görevli ve Yetkili Mahkeme	94
4.6.2. İştirak Nafakası Davasında İspat Yükü	95
4.7. İştirak Nafakası Davasında Taraflar	96
4.7.1. Davacı	96
4.7.2. İştirak Nafakasında Davalı	97
SONUÇ.....	98
KAYNAKLAR.....	101

KISALTMALAR

b.	:	Bend.
BK.	:	Borçlar kanunu
Bkz.	:	Bakınız
bs.	:	Baskı
C.	:	Cilt
CMK.	:	Ceza Muhakemesi Kanunu
Çev.	:	Çevri
dn.	:	dipnot
HAD.	:	Hukuki Araştırmalar Dergisi
HD.	:	Hukuk Dergisi
HGK.	:	Hukuk Genel Kurulu
E.	:	Esas
E.T.	:	Erişim Tarihi
f.	:	Fıkra
HUMK.	:	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK.	:	İcra İflas Kanunu.
İMK	:	İsviçre Medeni Kanunu
K.	:	Karar
m.	:	madde
EMK.	:	3444 Sayılı Medeni Kanun
MERNİS.	:	Merkezi Nüfus İdare Sistemi
RG	:	Resmi Gazete
S.	:	Sayfa.
Say	:	sayı
Sy.	:	sayılı.
T.	:	Tarih.
TBK.	:	11.01.2011 tarih ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TL.	:	Türk Lirası
TMK.	:	24607 Sayılı Türk Medeni Kanunu

Vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve devamı
v.s.	:	ve sair
Y.	:	yıl
y.y.	:	yüzyıl
YİBK.	:	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YKD.	:	Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

Aile toplumun temelidir. Toplumun huzuru, sağlıklı bir yapıya kavuşması, barış içinde gelişmesi açısından aile büyük önem taşır. Zira aile; iyi, dürüst, ahlâk sahibi, topluma faydalı, devletini ve vatanını seven, tüm insanlara karşı sevgi ve hoşgörü ile yaklaşan, prensip sahibi, çalışkan insanların yetişmesinde etkili bir birimdir. Ailenin toplum ve dolayısıyla devlet açısından taşıdığı önemi göz önünde bulunduran hukuk düzeni, ailenin huzur ve refahı, özellikle anne ve çocukların korunmasını sağlamak amacı ile gerekli önlemleri alır.

Ailenin toplum içerisinde doğal, ahlâki ve ekonomik olmak üzere üç işlevi vardır. Ailenin doğal işlevi, farklı cinsten iki kişinin, tam ve sürekli bir hayat birlikteliği meydana getirmesi, cinsel ihtiyaçların temini, neslin devamı ve dünyaya gelen çocukların yetiştirilmesini kapsar. Ailenin ahlâki işlevi, eşlerin birbirine sadakat ve yardımlaşma yükümlülüğü ile evlilik birliğinin huzur ve mutluluğuna, çocukların yetiştirilmesine beraberce özen göstermek yükümlülüğünü kapsar. Ailenin ekonomik işlevi ise, eşlerin evlilik birliğinin giderlerine maddi güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile katılmak, çocukların bakım ve eğitimine katkıda bulunmak yükümlülüğünü kapsar.

İlk insandan başlayarak, insanların topluluk halinde yaşamaya başladıkları zamandan günümüze kadar evlenmenin olduğu her yerde boşanmanın da olduğunu ifade etmek mümkündür. Boşanma, doğurduğu sonuçlar bakımından, diğer hukuk sistemlerinde olduğu gibi ülkemizde de, çeşitli hukuki ve sosyal sorunları beraberinde getirmektedir. Ülkemizde gelişmiş ülkelere nazaran boşanma oranı her ne kadar düşükse de, boşanmalar çocuklar ve ekonomik özgürlüğe sahip olmayan kadınlar için daha ağır sonuçlar doğurmaktadır. Kadınların çoğu, boşanmanın getireceği maddi ve manevi baskıdan dolayı belki de çekilmez hale gelen evliliğini ayakta tutmaya çalışmaktadır.

Evlenme ile kurulmuş olan evlilik birliğinin mutluluğunu eşler el birliği ile sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine zen göstermekle yükümlüdürler. Birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorunluluğu eşlerin karşılıklı yükümlülükleridir(TMK.m.185). Ayrıca eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılmak durumundadırlar (TMK.m.186/III). Evlilik birliğinin sona ermesine kadar devam edecek olan bu yükümlülüklerin ihmal edilmesi halinde evlilik birliğini korumaya yönelik önlemlerin alınması söz konusu olacaktır. Bu nlemleri Yargıtay boşanma veya ayrılık davası dışında, somut olayın özelliklerine göre ortak hayatın tatil delmesi (TMK.m.197), üçüncü kişilere borçlarını eşe ödememeleri konusunda emir verilmesi (TMK.m.198), nafaka takdir edilmesi (TMK.m.195, 196), eşin kısıtlanması (TMK.m.405, 406), çocukların bakımından nafaka dahil gerekli diğer önlemleri alınması (TMK.m.196, 197), taşınmazın aile konutu olarak özgülenmesi (TMK.m.194), eşin tasarruf yetkisinin sınırlanması (TMK.m.199), kanunda öngörülen diğer tedbirlerin alınması(TMK.m.195/son)17 şeklinde, boşanma (veya ayrılık), evliliğin feshi veya iptali davaları açıldığında ise davanın devamı süresince gerekli olan ve özellikle eşlerin barınması (TMK.m.186/1), geçimi, (TMK.m.185/3), malların yönetimi (TMK.m.223, 242, 244, 262, 263, 264, 267, 215) ve çocukların bakım ve korunmasına (TMK.m.185/2)18 yönelik önlemler şeklinde sıralamaktadır.

Anayasa'nın 41. maddesinde "Aile, toplumun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretilmesi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar" hükmüne yer verilerek, ailenin önemi açıkça vurgulanmıştır. Anayasa'da ereve düzenlemesini bulan bu hususa ilişkin ayrıntılı düzenlemeler ise, Medeni Kanun'da yapılmıştır. Bu düzenlemeler ile sağlanmak istenen amaç ise, aile düzeninin kurulması ve korunmasıdır.

Ben de. bu çalışmamda, Türk Hukuk sisteminde "yoksulluk nafakasını" ve "iştirak nafakasını", teorik ve pratik açıdan inceleyerek, hükümlerinin anlaşılmasına katkı sağlamaya çalıştım. Bu kapsamda, yapmış olduğum bu

çalışmada, Türk Medeni Kanunu'nun yoksulluk nafakasına ilişkin 175'inci maddesinin ve içeriği ayrıntıları ile incelenmiş, yoksulluk nafakasına hangi koşullar altında hükmedilebileceği konusu üzerinde durulmuş, bu yönde bir çok Yargıtay kararı ele alınmış, akabinde de, Medeni Kanun'un 176'ncı maddesi çerçevesinde yoksulluk nafakasının uyarlanması ve aynı şekilde iştirak nafakasının TMK'nun 182 Maddesinde düzenlenen iştirak nafakasının durumları ve nafakanın sona ermesi konusu Mahkeme kararları da aktarılmak suretiyle bu iki nafaka ayrıntılarıyla değerlendirilmiştir. Çalışmamız, yoksulluk ve iştirak nafakasına ilişkin muhtelif usul hükümleri de incelenerek tamamlanmıştır.

1. BOŞANMA KAVRAMI

Türk hukuk doktrininde boşanma, “geçerli olarak kurulmuş olan bir evlenmenin eşlerin sağlığında kanunda öngörülen sebep ve koşullara dayanarak mahkeme kararıyla sona erdirilmesi”¹, “evlenme anında mevcut olması gerekmeyen bir sebeple açılan yenilik doğuran dava sonucunda verilen ilam ile geçmişe etkili olmayarak evliliğe son verilmesi”², “evliliğin yargıç kararı ile ortadan kaldırıldığı durumlardan birisi”³ olarak tanımlanmıştır.

*Yukarıda verilen tanımlara göre varılması gereken sonuçlar şunlardır:*⁴

- a) *“Medenî Kanunun sistemi ancak hâkim kararı ile boşanma biçimidir. Oysa bazı hukuk sistemleri bir taraflı bir irade açıklaması ile boşanmaya imkân tanımıştır, örnek olarak İslâm Hukukunu gösterebiliriz”.*
- b) *“Hâkimin karar verebilmesi için, eşlerden en az birinin boşanma davası açmış olması gerekir. Belirtelim ki, boşanma davası açma imkânı her iki eşe de eşit olarak tanınmıştır. Oysa bazı hukuklarda boşanma davası açma hakkı kural olarak sadece kocaya tanınmıştır.”*
- c) *“Açılan boşanma davasının kanunda yazılı sebeplerden birine dayanması gerekir”.*

*4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda boşanma, eşlerden birinin ölümü, gaipliği, evlenmenin hükümsüzlüğü gibi evliliği sona erdiren sebeplerden biri olarak kabul görmüştür. Boşanma, evliliği sona erdiren sebepler arasında önemli bir yere sahip olduğundan kanunda ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştır.*⁵

¹ GENÇCAN, Ömer Uğur. *Boşanma Hukuku*. Yetkin yay. Ankara, 2013, s.113 AKINTÜRK, Turgut. *Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı, 1925-1975, C. II, Ankara 1977, s.235. DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Alper Mustafa. *Türk Özel Hukuku*, Aile Hukuku, C. III. İstanbul, 2014, s. 100.

² HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona. *Aile Hukuku*, İstanbul, 1993, s. 209.

³ ZEVKLİLER, Aydın / ACABEY, M. Beşir / GÖKYAYLA, K. Emre. *Medeni Hukuk*, B. 6. Ankara 2000, s. 877.

⁴ DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Alper Mustafa s.103.

⁵ GENÇCAN, s.113.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanun'unun 161. ve 184. maddeleri arasında boşanmaya ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

*Boşanan eşler, bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça, kaybederler. Boşanma davası devam ederken, ölen eşin mirasçılarında birisinin davaya devam etmesi ve diğer eşin kusurunun ispatlanması hâlinde de aynı hüküm uygulanır.*⁶

*Ölen eşin mirasçılarında birisinin devam ettiği dava artık bir boşanma davası olmayıp kusurun tespiti davasıdır. Çünkü evlilik birliği boşanma kararı verilmesinden önce ölüme son bulmuştur, ölen eşin mirasçılarında birisinin davaya devam etmesi ve sağ kalan eşin kusurunun ispatlanamaması halinde sağ kalan eş, bu sıfatla ölen eşin yasal mirasçısı olabilirler ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça, kaybetmez.*⁷

*Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi, boşanma davasının açılabilmesi için, geçerli bir evliliğin kurulmuş ve dava açma anında devam ediyor olması gerekir. Evlenmenin (mutlak ya da nisbi butlan sebebiyle) iptal edilmesinden farkı buradadır. Çünkü iptal, geçerli olmayan bir evlenmeye son veren bir kurumdur.*⁸

1.1. Boşanmada Benimsenen Sistemler

*Tarihi süreçte boşanma kavramı incelendiğinde boşanma ile ilgili toplumların bakış açılarının ve boşanma şekillerinin dönemin dinsel, siyasal, ahlaki ve toplumsal değerlerine göre değişiklikler gösterdiği fark edilmektedir.*⁹ *Toplumda aileye verilen önem nedeniyle, değer yargıları ve devlet-birey ilişkisi*

⁶ TMK 181.

⁷ GENÇCAN, s.113

⁸ DURAL/ ÖGÜZ/ GÜMÜŞ, s.103.

⁹ ÖZDEMİR, Nevzat. *Türk- İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, İstanbul, 2003, s.3.

değiştikçe boşanma konusunda da farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Tarihsel süreç içerisinde boşanma konusundaki sistemler üç ana başlık altında toplanmıştır¹⁰. Bu başlıklar, boşanma yasağı sistemi, boşanma serbestliği sistemi ve boşanmanın hâkim kararına bağlı olduğu sistemdir.

1.1.1. Boşanmayı Reddeden Sistem

Bu sistemin kaynağını İncil oluşturmaktadır.¹¹ Bu görüşe göre evlilik, ruhların birleşmesi şeklinde kutsal bir bağ sayıldığından evlilik bağının tamamen ve kesin olarak kaldırılması mümkün değildir. Katolik Kilisesi Hukuku tarafından benimsenen ve etkilerini günümüze değin taşıyan, uzun süre uygulanmış olan bu görüş ile güçlenen kilise aileyi de denetimi altına almış ve bu konuda düzenleyici hükümler getirerek boşanmayı yasaklamıştır. Kilise bunu yaparken İsa Peygamberin İncil'e yansımış sözlerini kendisine dayanak yapmış olup ancak bu sözlerin metni ve içeriği hakkında bir görüş birliği bulunmamaktadır.¹²

Katolik kilisesinin ailenin kutsallığı ve devamlılığı için benimsemiş olduğu bu sistemin sakıncalı sonuçlar doğurduğu zaman içerisinde görülünce, Protestanlığın da baskısı ile boşanma kabul görmeye başlayan bir kurum olmuştur.¹³ Günümüzde, evlilik birliğinin ancak ölümle son bulacağını öne süren bu sistemin uygulanma kabiliyeti kalmamıştır.

1.1.2. Boşanma Serbestliği Sistemi

Boşanmayı serbest kılan bu sistemin temelinde bireyci düşünce yer almaktadır. Evlilik, eşlerin kendi iradeleri ile kurulabildiğine göre yine eşlerin serbest iradeleri ile ortadan kaldırılabilirdir.¹⁴

¹⁰ FEYZİOĞLU, Feyzi Necmettin / ÖZAKMAN, H. Cumhuriyet / SARIAL, M. Enis. Aile Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 1986, s.244. TEKİNAY, S. Sulhi. *Türk Aile Hukuku*, 7. Baskı, İstanbul, 1990, s. 116; AKINTÜRK, Turgut. *Aile Hukuku*, Yenilenmiş 9. Bası, İstanbul, 2004, s. 227.

¹¹ GENÇCAN, s.115.

¹² HATEMİ/SEROZAN, s. 206.; GÜRSOY, Kemal T. *Boşanma Hukukunun Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış ve Boşanma Sebeplerine En Yeni Eğilimler*, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975, C.II, Boşanma Hukuku Haftası Ankara, 1977, s. 2.; YALÇINKAYA, Namık / KALELİ, Şakir. *Boşanma Hukuku*. C.I. Ankara 1988, s. 12.

¹³ GÜRSOY, s. 3

¹⁴ ATEŞ, Turan. "Medeni Kanun'da Boşanma", *Legal Hukuk Dergisi*, Yıl:4, S.39, Mart 2006, s.741; SAYAR, İhsan. *Evlilik ve Boşanma Hükümleri*, İzmir 1961, s.21; CİN, Halil. Eski

Serbest boşanma sistemi eşlerin kaprisli tutumlarına ve özellikle keyfiliğe yol açacağından eleştirilmektedir.¹⁵

Roma, Cermen, Babil, İbrani ve İslam Hukukunda¹⁶ eşlerin karşılıklı anlaşmalarıyla ya da tek taraflı beyanla boşanma söz konusu olabiliyordu. Türk Hukukunda 3444 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle kısmen benimsenen ve yeni Medeni Kanunda da kabul gören bu sistemin etkisi ile tarafların anlaşması halinde diğer bazı şartlarında varlığı ile hâkim kararı ile boşanma imkânı getirilmiştir.¹⁷ Boşanmayı tamamen tarafların iradesine bırakan bu sistemin günümüzdeki şartlarında uygulanmasında birçok sakıncası açıktır.

1.1.3. Hâkim Hükümüne Dayandıran Sistem

Çağdaş ülkelerde uygulanan sistem belirli sebeplere dayanarak hakim kararıyla boşanma sistemidir. Bu sistemde boşanma konusunda kanunda belirlenen bir sebebe dayanılmaktadır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu da bu görüşe dayanmaktadır. 743 sayılı Türk Medeni Kanunu önceki hukukumuzda boşanmak için yasal bir sebep aranmadığı için 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin boşanma hükümleri devrimci bir karakter taşımaktadır.¹⁸

Hukukumuzda Boşanma, 2. Baskı, Konya 1988., s.18; FEYZİOĞLU.Feyzi Necmettim /ÖZAKMAN,Cumhur /SARIAL, s.249; GÜRSOY, s.129; CANSEL, Erol. "Boşanmanın Dayandığı Esaslar", *Boşanma Hukuku Haftası Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı*, C.II, Ankara, 1977, s.72; YALÇINKAYA, Namık /KALELİ, Şakir, s.17 vd.; KARA, Nazmiye. Boşanma Sebeplerinde Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Kavramı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2004, s.5; VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet. *Boşanma Sebeplerinin Hukuk Tarihi, Kilise Hukuku ve Hukuk Politikası Bakımından Umumi Surette Tetkiki*, Cemil Bilsel'e Armağan, İstanbul, 1939, s.671.

¹⁵ FEYZİOĞLU, 1986, akt. GENÇCAN, s.116.

¹⁶ ÇANDARLI, Zahid / BERKİ, Osman Fazıl. *Medeni Kanun ve Devletler Hususi Hukukunda Boşanma- Ayrılık ve buna Müstedair Yargıtay Kararları*. Ankara 1949, s.3; GEDİK, Fuat. *Boşanma*. İBD. C. XXVIII. 1954/6. s. 346. BERKİ, Osman Fazıl. *Türk Hususi Düvelinde Boşanma ve Ayrılık*, İstanbul 1943, s.107-117. AKGÜNDÜZ, Ahmet. *Türk İslam Hukuk Tarihi, Özel Hukuk*, C.2, İstanbul 1990, s.99 vd. ÜÇÖK, Çoşkun / MUMCU, Ahmet / BOZKURT, Gülnihal. *Türk Hukuk Tarihi*, 13. Baskı, Ankara, 2008, s.119. KARAMAN, Hayreddin. *Mukayeseli İslam Hukuku*, İstanbul, 1991, s.296.

¹⁷ VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet. "Boşanma Sebeplerinin Hukuk Tarihi, Kilise Hukuku ve Hukuk Politikası Bakımından Umumi Surette Tetkiki", *Cemil Bilsel'e Armağan*, İstanbul, 1939, s.670.

¹⁸ GENÇCAN, Ömer Uğut s.120.

Bugün modern hukuk sistemlerinin çok büyük bir kısmı boşanmayı belirli sebeplerin varlığına ve hâkimin hükmüne dayanması koşuluyla kabul etmişlerdir. Örneğin Almanya'da, Fransa'da, İsviçre'de bu sistem geçerlidir.¹⁹ Bu sistemde hem evlilik sistemi hem de taraflar korunmaktadır.

1.2. Boşanma Sebeplerinin Dayandığı İlkeler

Türk boşanma hukukuna göre, evliliği sona erdiren çeşitli sebepler vardır. Bunlar ölüm, gaiplik, cinsiyet değişikliği, hükümsüzlük halleri ve boşanmadır. Kanun koyucu taşıdığı önemden dolayı boşanmaya, Medeni Kanunda ayrı bir bölüm ayırmış ve boşanmayı bağımsız olarak düzenlemiştir.²⁰ Devletler hukuk politikasında boşanma sebeplerini belirlerken dayanacağı ilkeleri kendi toplumunun özelliklerini temel alarak gözetlemektedir.

Boşanma hukukuna yön veren ilkeler beş ana başlık altında incelenmektedir²¹:

- 1 - Kusur İlkesi, 2 - Evlilik Birliğinin Temelden Sarsılması İlkesi, 3 - İrade İlkesi, 4 - Elverişsizlik İlkesi, 5 - Fiili (Eylemli) Ayrılık İlkesi

1.2.1. Kusur İlkesi

Bu ilkeye göre, genel sebeple boşanmaya karar verilebilmesi için eşlerden birinin mutlaka kusurlu olması gerekir.²² Kusur ilkesinde ancak kusursuz olan eş boşanma davası açabilir, kusurlu eşe ise dava açma hakkı tanınmamıştır.²³ Çünkü bu ilke açısından, ortak yaşam ve evlilik birliği yalnızca kusursuz eş bakımından çekilmez hale gelmiş sayılmaktadır.²⁴

¹⁹ AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ KARAMAN, Derya. *Aile Hukuku*, 13. Bası, İstanbul 2011. s.239; KARA, Nazmiye s.6; TEZGEL, Mehmet. *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2011, s.7.

²⁰ AKINTÜRK, Turgut. *Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku*, Cilt II, Ankara, Beta, 6. Bası, 2008, s.225

²¹ GENÇCAN, Ömer Uğur s.128. YALÇINKAYA, Namık/ KALELİ, Şakir s. 28

²² Başka bir anlatımla boşanmak isteyen eş davalının hareketlerinin iradi olması durumunda ancak bir boşanma kararı elde edebilecektir. GENÇCAN, s.129.

²³ KÖPRÜLÜ, Bülent / KANETİ, Selim. *Aile Hukuku*, İstanbul, 1986, s.143; AKINTÜRK, s. 230.

²⁴ KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s. 143.

Türk Medeni Kanununda akıl hastalığı dışındaki boşanmanın özel sebeplerinde kusur ilkesine yer verilmiştir²⁵ Zina, hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış gibi boşanma sebeplerinde kusursuz veya daha az kusurlu eş dava hakkına sahiptir. Evlilik birliğinin temelinden sarılması boşanma sebebinde davacının kusurunun daha ağır olması durumunda davalının itiraz hakkını kullanması hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evliliğin devamında taraflar açısından korunmaya değer yarar kalmadığı anlaşılmış ise boşanmaya karar verilebileceği kabul edilmiştir.²⁶Böylece kusurlu eşe de dava açma hakkı tanınmış ve kusur bir itiraz olmaktan çıkartılarak defî haline getirilmiştir

Günümüzde bu ilkelerin sakıncaları dikkate alınarak kusur ilkesi boşanmanın dayandığı esaslar arasından çıkarılmakta, gerek boşanma nedenleri gerekse boşanma sonuçları açısından kusurdan uzaklaşmaktadır. Medeni Kanunumuzda bu ilke hem boşanma nedenleri hem de sonuçları açısından halen varlığını sürdürmekte olup kusuru ile özel sebeplerin oluşumuna sebebiyet veren eş karşısında zarar gören eşin boşanma hakkı vardır.

1.2.2. İrade İlkesi

Evlilik birliği, tarafların iradesiyle kurulduğuna göre yine onların iradesiyle sona erebilmektedir. İrade ilkesine göre boşanmak için eşlerin rızaları yeterlidir.²⁷

İrade ilkesinin kabulünün serbest boşanma görüşü anlamına gelmesi, evlendikten sonra eşlerin kişiliklerini bağlayan bir niteliğe sahip olması ve bu nedenlerle evlenmenin kuruluşunda kabul edilen bu ilkenin evlenmenin sona ermesinde uygulanmaması gerekmektedir.²⁸

Yine bu ilkeye karşı çıkan bazı yazarlar, evlilik birliği kurulduktan sonra eşlerin iki ayrı taraf olmaktan çıktığını, boşanmanın sadece eşleri değil, aynı

²⁵ ZEVKLİLER/ ACARBAY / GÖKYAYLA, s.971.

²⁶ OĞUZMAN, M. Kemal / DURAL, Mustafa. *Aile Hukuku*, 3. Baskı İstanbul 2001, s.127.

²⁷ GENÇCAN, s. 129.

²⁸ VELİDEDEOĞLU, Hıfı Veldet s. 183.

zamanda çocukları, eşlerin ailelerini ve toplumu ilgilendiren bir konu haline geldiğini, bu durumun da evlenmenin tarafların iradeleriyle her zaman ortadan kaldırılabilecek bir sözleşme olmasını engellemesi sebebi ile evlilik birliğinin ortadan kaldırılmasında irade ilkesinin uygulanmasının mümkün olmadığı fikrini savunmaktadırlar.²⁹

1.2.3. Evlilik Birliğinin Sarsılması İlkesi

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesine göre boşanmak için kusur zorunlu değildir. Tarafların biri veya ikisi kusurlu olabileceği gibi her ikisi de kusurlu olmayabilir.³⁰ Bu durumda ise eşlerden birine kusur atfedilmeden boşanmaya imkân sağlanması gerekmektedir.

Temelden sarsılma ilkesinde boşanma için tüm koşullar oluşsa dahi, eşlerden birinin başvurusu olmadıkça, tarafların boşanmaları mümkün bulunmamaktadır.³¹

Bu ilkede eşlerin evliliği devam ettirme inancı kalmamış, dirlik, güven ve mutluluk bozulmuşsa evliliğin sona erdiğini kabul etmek gerekir. Çünkü kusura dayanan boşanma nedenleri Medeni Kanunda tek tek sayılmış olmasına rağmen, evlilik birliğinin hangi hallerde temelinden sarsılmış olacağı kanunda belirtilmemiştir.³²

1.2.4. Elverişsizlik İlkesi

Eşlerden birinin bedensel bozukluk veya ruhsal bozukluk sebebiyle yükümlülüklerini yerine getirmeyecek hale gelmişse boşanmaya hükmedilir. Elverişsizlik ilkesine göre aşağıdaki örnekler verilmektedir³³:

²⁹ KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s.143; SAYMEN, Ferit Hakkı / ELBİR, Halid Kemal. *Türk Medeni Hukuku*, İstanbul, 1960, s.238.

³⁰ GENÇCAN, s.130

³¹ ANIL, Yaşar Şahin. *Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Geçimsizlik*, İstanbul, 2008, s.21.

³² TUTUMLU, Mehmet Akif. *Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, Ankara, 2002, s.261.

³³ GENÇCAN, s.131.

1 - Akıl hastalığı, 2 - İktidarsızlık, 3 - Cinsel sapıklık, 4 – Kısırlık, 5 - Bulaşıcı ve iğrenç hastalık, 6 - Gelecek soylar için tehlikeli hastalık, 7 - Alkolizm.

Elverişsizlik ilkesi ile evlilik birliğini temelden sarsılması ilkesi arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır ve çoğunlukla eşlerden birindeki elverişsizlik hali evlilik birliğinin temelden sarsılmasına sebep olmaktadır.³⁴

1.2.5. Eylemli Ayrılık İlkesi

Bu ilkeye göre, boşanmaya hükmedilebilmesi için eşlerin belirli bir süre boyunca bir araya gelmemiş olmaları yeterlidir ³⁵ Evlilik, eşlerin yaşamlarını birlikte sürdürmelerini gerektirir. Eğer eşlerde, ortak yaşamı sürdürme iradesi, inancı, isteği kalmamış, eşler uzun zamandan beri bir araya gelmiyor ve evlilik birliğinin devamını istemiyorlar ise artık ortada fiili bir ayrılık vardır ve fiili ayrılık ilkesine dayanılarak boşanma talep edilebilir. ³⁶

1.2.6. Türk Medeni Kanununun Benimsediği İlkeler

Medeni Kanun düzenlenirken sadece bir tek ilkeye bağlı kalınmamış ve boşanma sebeplerine göre farklı ilkeler benimsenmiştir.³⁷ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ilkeler bazında karma sisteme yer vermiştir. Başka bir anlatımla boşanma sebeplerinin tek tipten oluşmadığını bazı boşanma sebeplerinde birden çok ilkeye dayanılmış olduğunu gözlemlemekteyiz. ³⁸

Kusur ilkesinin;

1 - Zina sebebiyle boşanma (TMK. m. 161) , 2 - Hayata kast sebebiyle boşanma (TMK. m. 162) , 3 - Pek kötü veya onur kırıcı davranış sebebiyle boşanma (TMK. m. 162) , 4 - Suç işleme sebebiyle boşanma (TMK. m. 163) , 5 - Terk sebebiyle boşanma (TMK. m. 164) davalarında,

³⁴ FEYZİOĞLU /ÖZAKMAN / SARIAL, M Enis s.254.

³⁵ KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s.144; YALÇINKAYA, Namık/ KALELİ, Şakir s.38

³⁶ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s.144.

³⁷ KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s. 144; YALÇINKAYA/ KALELİ, s. 38.

³⁸ GENÇCAN, s.133.

Elverişsizlik ve evlilik birliğinin sarsılması ilkesinin akıl hastalığı sebebiyle boşanma (TMK. m. 165) davalarında,

Evlilik birliğinin sarsılması ilkesinin evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma (TMK. m. 166 f. I-II) davalarında,

Kısmen irade ilkesi, kısmen de evlilik birliğinin sarsılması ilkesinin anlaşmalı boşanma (TMK. m. 166 f. III) davalarında,

Eylemli ayrılık ilkesinin eylemli ayrılık sebebiyle boşanma (TMK. m. 166 f. IV) davalarında benimsenmiş olduğunu söyleyebiliriz.³⁹

Tüm verilerden yola çıkarak, boşanmanın sebepleri bakımından Medeni Kanunun tüm ilkeleri benimseyerek karma bir sisteme yer verdiğini söylemek yerinde olacaktır.⁴⁰

1.3. Boşanma Sebepleri

Boşanma, Türk Hukuk sisteminde sadece kanunda sayılmış olan sebeplerden birinin varlığı halinde ve bu sebebin hâkim tarafından tespiti ve boşanma yönünde vereceği kararıyla gerçekleşmektedir.⁴¹

Türk Medeni Kanunu'nda sayılmış olan sebepler sınırlı sayıda olup, özellikleri ve kapsamaları bakımından birbirinden çok farklıdır. Bu nedenler arasındaki farklılıklara dayanılarak boşanma nedenleri çeşitlere ayrılmaktadır. Boşanma nedenlerinin çeşitlerini belirlemek amacı ile iki farklı ayırım yapılmaktadır. Bu ayrımlardan birisi, "Özel Boşanma Nedenleri, Genel Boşanma Nedenleri"; diğeri ise "Mutlak Boşanma Nedenleri, Nisbî Boşanma Nedenleri" şeklindedir.⁴²

³⁹ AKINTÜRK, s. 232.

⁴⁰ AKINTÜRK, s. 232.

⁴¹ KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s.145; AKINTÜRK, s.208.

⁴² FEYZİOĞLU /ÖZAKMAN /SARIAL s.284; SAYMEN, Ferit Hakkı /ELBİR, Halit kemal s.141-142; ZEVLİLİLER/ACARBEY/GÖKYAYLA, s.975; AKINTÜRK, s.251-252; VELİDEDEOĞLU, s.166.

1.3.1. Konularına Göre Boşanma Sebepleri

4721 sayılı Türk Medeni Kanununda boşanma konusunda yer alan özel boşanma sebepleri, genel boşanma sebepleri biçimindeki ayırma geleneği İsviçre'den (kaynak yasadan) farklı olarak aynen sürdürülmüştür.⁴³ Medeni Kanun, boşanmaya imkân veren sebepleri altı madde içinde düzenlemiştir (161- 166). Bu sebepler değişik açılardan sınıflandırılabilir. Bir kısım sebepler, davalının kusuruna bağlı olduğu hâlde, diğerlerinde kusurun bulunması aranmamaktadır. Kusura dayanan boşanma hâlinde müeyyide teşkil eden boşanmanın; kusura dayanmayan boşanma hâlinde evlenmenin iflasına dayanan boşanmanın varlığından söz edilir. Bir kısım sebeplerde evlilik birliğinin çökmez (sarsılmış) hâle gelmesi arandığı hâlde, diğerlerinde aranmamıştır. Evlilik birliğinin çökmez (sarsılmış) hâle gelmesi şartını arayan sebeplere, nisbî (takdire bağlı) boşanma sebebi; bu şartın aranmadığı boşanma sebeplerine mutlak boşanma sebebi denilmektedir. Bazı boşanma sebepleri kanunda özel olarak düzenlendiği için bunlara özel boşanma sebebi denirken; TMK 166'da düzenlenmiş olan evlilik birliğinin sarsılması (geçimsizlik, çökmezlik) ise boşanmanın genel sebebi olarak adlandırılmaktadır.⁴⁴

Aşağıda boşanma sebepleri özel ve genel ayırımına göre incelenecektir.

1.3.1.1. Özel Boşanma Sebepleri

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre özel boşanma sebepleri beş maddede düzenlenmiştir:⁴⁵

1 - Zina (TMK. m 161) , 2 - Hayata kast , 3 - Pek kötü veya onur kırıcı davranış (TMK. m 162) , 4 - Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (TMK. m. 163) , 5 - Terk (TMK. m. 164) , 6 - Akıl hastalığı (TMK. m. 165) dir.

⁴³ BAŞPINAR, Veysel. Yeni Türk Medeni Kanunu Hakkında Bazı Düşünceler. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Haziran-Aralık 1999, Cilt. III, Sayı. 1-2, s. 49-59.

⁴⁴ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.103.

⁴⁵ GENÇCAN, s.135

Gibi yukarıda sayılan koşulların oluşması gerekir ki özel boşanma sebepleri oluşa bilsin.

Bu boşanma nedenleri sınırlayıcı olarak belirlenmiş olup bu nedenler dışındaki nedenlere dayanılarak boşanma davası açılmaz.

1.3.1.1.1. Zina

TMK. m. 161'de düzenlenen zina, kusura dayalı mutlak ve özel bir boşanma sebebidir. Zina eşlerden birinin, evlilik birliği devam ederken, karşı cinsten bir kişi ile isteyerek cinsi münasebette bulunması olarak tanımlanmaktadır. Zina mutlak bir boşanma sebebi olduğundan zinanın varlığı halinde ayrıca bunun evlilik birliğini temelden sarsmış olup olmadığı araştırılmaksızın boşanma kararı verilmelidir.⁴⁶ İster kadın isterse erkek açısından olsun evlilik sırasında karşı cins ile tek bir cinsi münasebet bile zinayı oluşturur.⁴⁷ Gerçekten TMK. m. 161/1'de "Eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir" denilmektedir. Zina evrensel bir boşanma sebebidir.⁴⁸ Ancak yasada zinadan hangi hareketin kast edildiği açıklanmamıştır.⁴⁹

Fakat zina eden tarafın kusurlu bulunması gerekir. Eş bilerek ve isteyerek zina yapmış olmalı yani bu eylem iradi olarak gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde cebir ve tehdit ile bayılılarak veya uyuşturucu verilerek cinsel ilişkide bulunulması zina olarak kabul edilemez.

Zina sebebiyle boşanma kararı verilebilmesi için çeşitli koşulların oluşması gerekmektedir. Bunlar, evlilik, cinsel ilişki ve kusur koşuludur. Bunda evlilik hukuken kurulmuş olmalıdır. Bunda batıl evlilikte, gaiblik kararında, ayrılık kararında, ayrı konut edinme kararında, evlilik tescil edilmese de uygulanması kaçınılmazdır.

Zina fiilinin tespiti çoğu zaman zordur. Bu sebeple ispat edilen çeşitli olaylar ve olgular bir zinanın bulunduğu hususunda hâkime kanaat verdiği

⁴⁶ DURAL /ÖĞÜZ /GÜMÜŞ s.102; GENÇCAN, s.135.

⁴⁷ DURAL /ÖĞÜZ /GÜMÜŞ, 104.

⁴⁸ GENÇCAN, s.135.

⁴⁹ HAFIZOĞULLARI, Zeki. *Zina Cürümleri*. İstanbul, 1983, s.118.

takdirde zinanın varlığı suçüstü tespit edilmese bile hâkim boşanma kararı verebilir. Örneğin eşi seyahatte olan diğer eş hiçbir makul sebep yokken karşı cins ile geceyi evde yalnız geçirmişse zinanın varlığı kabul edilebilir. Nitekim Yargıtay uygulamalarında ıssız bir yerde beraber bulunmak, yatak odasında yarı çıplak görülmek⁵⁰, eşten ayrı olduğu sürede çocuk sahibi olmak gibi durumlar zina olarak kabul edilmiştir.

Zinadan söz edebilmek için evlenmenin geçerli olması gerekmez. Evlenmenin yapılmasından itibaren, butlan kararının kesinleşmesine kadar olan sürede, eşlerden birinin evlilik dışı cinsi münasebette bulunması durumunda da zina vardır.⁵¹

1.3.1.1.2. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış

Hayata kast (TMK. m. 162) 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun düzenlediği özel boşanma⁵² sebeplerindedir. Hayata kast (TMK. m. 162) aynı zamanda 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun düzenlediği mutlak boşanma⁵³ sebeplerindedir.

Hayata kast, eşlerden birinin, diğer eşin yaşamına son verme amacıyla yaptığı eylemleri ifade etmektedir.⁵⁴ Hayata kast bizzat öldürmeye teşebbüs tarzında olabileceği gibi, diğer eşini intihara teşvik etmek ya da onun intiharını bilerek önlememek tarzında olabilir.⁵⁵ Öldürme amacı olmadan hayata kast nedeniyle boşanma kararı verilemeyeceği gibi öldürme amacı taşıyan hiçbir

⁵⁰ Y.2.HD 23.09.1993 tarih ve 7903-7941 sayılı YKD, 1994. S.5, s.716

⁵¹ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.105.

⁵² 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre özel boşanma sebepleri zina (TMK. m. 161), hayata kast (TMK. m. 162), pek kötü veya onur kırıcı davranış (TMK. m. 163), terk (TMK. m. 164), akıl hastalığı (TMK. m. 165) dir.

⁵³ 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun düzenlediği mutlak boşanma sebepleri ise zina (TMK. m. 161), hayata kast (TMK. m. 162), pek kötü onur kırıcı davranış (TMK. m.162), terk (TMK. m. 164), anlaşmalı boşanma (TMK. m. 166 f. III), eylemli ayrılık sebebiyle boşanma (TMK. m. 166 IV) dir.

⁵⁴ HELVACI, Serap. *İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri*, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C.II, İstanbul 2002, s.1151-1169.

⁵⁵ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 107; ZEVLİLER,aydın/ ACABEY,M.Beşir / GÖKYAYLA, K.Emre s.984; AKINTÜRK, *Aile Hukuku*, s.257.

hazırlık ve fiilde bulunulmadan öldürme kastını sözle açıklamak, bu konuda tehditler yapmak da hayata kast nedeniyle boşanma konusunu oluşturmaz.

Pek fena muamele ile de cismani kötü muameleler, yani zulüm, işkence, ağır eziyet, dövmek, aç bırakmak ve benzeri durumlar kastedilir. Onur kırıcı davranış ile ise diğer eşin onuruna, kendisi ile ilgili değerlerine, aile bütünlüğüne ağır saldırıda bulunmak, hakaret etmek gibi eşin yüzüne karşı yada yokluğunda yapılan küçük düşürücü söz ve davranışlardır Ağır hakaretlerde bu kapsamda değerlendirilir.

Bu durumlarda kusura dayanan bir boşanma sebebi mevcuttur. Hâkimin boşanmaya karar vermek için ayrıca evliliğin çekilmez hale gelip gelmediğini araştırması gerekmez Ancak pek fena muamele ve onur kinci davranış halinde bu durumların var olup olmadığı tayin edilirken bu eylemlerin evliliğe yaptığı etki göz önünde tutulur. Burada da zina hükmünde yer alan hak düşürücü sürelerin geçmesi ve af ile dava hakkı ortadan kalkacaktır.

1.3.1.1.3. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme

TMK. m. 163'de bu boşanma sebebi kusura dayalı özel fakat nisbi boşanma sebebi olarak yer almıştır.⁵⁶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yüz kızartıcı suç olarak anılmaktadır. Bir eşi rezil eden, küçük düşüren örneğin zimmet, irtikap, ihtilas, rüşvet, uyuşturucu ticareti, hırsızlık, dolandırıcılık, zina, kasten adam öldürme gibi suçlardan dolayı suçlarda eş boşanma talebinde bulunabilir.

Bu suçların işlenmesi halinde bu sebebe dayalı boşanma nedeni nisbi boşanma nedeni olarak kabul edildiğinden bu durumlarda hakim, bu sebep

⁵⁶ Önceki MK.'da bu sebep mutlak sayılmakta ve diğer eş için çekilmezlik halinin kanıtlanmasına gerek duyulmadan boşanmaya karar verilmekteydi. Yeni Medeni Kanunun Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Uygulanması Sempozyumu, s. 201.

dolayısıyla ortak hayatın diğer eş için çekilme gelip gelmediğini araştırmak zorundadır.⁵⁷

Küçük düşürücü bir suç işlemenin 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun m.163 hükmüne göre boşanma sebebi olabilmesi için eylemin evlendikten sonra yapılmış olması gerekir.⁵⁸ Aynı şekilde yüz kızartıcı suçlardan hüküm giyilmiş bulunması gibi bir durumu bilmeksizin evlenilmiş olması halinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun m. 149 b. 2 hükmüne göre⁵⁹ evlenmenin iptali dava edilebilir.⁶⁰

Haysiyetsiz hayatın ise kanunda açıkça hayat sürme denmesi sebebiyle devamlılığı aranacaktır. Ayrıca bu hallerde, diğer eş için birlikte yaşamının çekilmez hal alması şartı aranmaktadır. Yine bu hallerde dava süreye bağlanmamıştır.⁶¹

Haysiyetsiz hayat sürme, toplumun anlayışına göre, sürekli olarak namus, şeref ve haysiyet kavramlarıyla bağdaşmayacak biçimde yaşamaktır.⁶² Randevu evi işletme, ayyaşlık, kumarbazlık, hayat kadını olarak çalışma, uyuşturucu madde ticareti yapma, uyuşturucu düşkünlüğü, evli olmasına rağmen başka erkeklerle düşüp kalkma gibi haller bir kimsenin haysiyetsiz hayat sürdüğüne işaret etmektedir.⁶³

⁵⁷ ÖZDAMAR, Demet. *Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Hukuki (Eski-Yeni Türk Medeni Kanunu ile Karşılaştırmalı)* Ankara, 2002, s.359. ERGÜN, Zafer. *Boşanma 2.* Baskı, Ankara, 2004, s. 65.

⁵⁸ ÖZTAN, Bilge. *Aile Hukuku*, Ankara, 2005.s.718

⁵⁹ Eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmişse.

⁶⁰ Yüz kızartıcı suçlardan hüküm giyilmiş bulunması gibi bir durum bilinmeksizin evlenilmiş olması hâlinde 743 sayılı Türk Kanunu Medeni'sinin 116 ıncı maddesinin ikinci bendinde yer alan eşin niteliğinde hata var sayılırdı. Süresi içerisinde nisbî butlan davası açılabilirdi. ZEVKLİLER/ACABEY /GÖKYAYLA, s. 893; SAYMEN, Ferit Hakkı /ELBİR, Halit Kemal s. 118.

⁶¹ DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, s. 107.

⁶² HELVACI, Serap s. 1162.

⁶³ ZEVKLİLER/ ACABEY / GÖKYAYLA s. 934; OĞUZMAN/ DURAL, s.119; VELİDEDEOĞLU, *Türk Medeni Hukuku*, s.206..

1.3.1.1.4. Terk

Terk olgusu (TMK. m. 164), 4721 sayılı Türk Medenî Kanununa göre özel boşanma⁶⁴ sebeplerinden biridir. Terk aynı zamanda 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun düzenlediği mutlak boşanma⁶⁵ sebeplerindedir.

Kaba bir anlatımla terk, bir eşin ortak hayata son vermesidir. Bu sebeple, ortak konutta oturmaya devam etmek, fakat dargın durmak, cinsî münasebetten kaçınmak, birlikte yemek yememek vb. davranışlar terk sayılmaz. Ancak, her ortak hayata son vermek amacıyla evden ayrılmak da TMK 164 anlamında terk sayılmaz. Bunun için kanun bazı şartlar öngörmüştür. ⁶⁶

Fakat her ortak hayata son vermek amacıyla evden ayrılmak da TMK. m. 164 anlamında terk sayılmaz. Terkin boşanma sebebi teşkil edebilmesi için kanunda bazı şartlar öngörülmüştür. Terk sebebiyle boşanma kararı verilebilmesi için;⁶⁷

- 1- Eşlerden biri ortak yaşamdan ayrılmış olmalıdır, 2 - Ortak yaşama son verme kastı bulunmalıdır, 3 - Ayrılık, hukuka aykırı olmalıdır, 4 - Davet edilen konut hazırlanmış olmalıdır, 5 - Aile mahkemesince ihtar yapılmış olmalıdır, 6 - İhtarın noter tarafından yapılması istenebilir, 7 - İhtar samimi olmalıdır, 8 - İhtar sonuç doğurmalıdır, 9 - Yargılama usulüne uygun yapılmış olmalıdır.*

Yukarıda sayılan sıralı şekildeki koşulların oluşması gerekir.

⁶⁴ 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre diğer özel boşanma sebepleri zina (TMK. m. 161.), hayata kast, (TMK. m. 162), pek kötü ve onur kırıcı davranış (TMK. m. 162), suç işleme (TMK. m. 163), haysiyetsiz hayat sürme (TMK. m. 163), terk (TMK. m. 164), akıl hastalığı (TMK. m. 165), dir.

⁶⁵ 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun düzenlediği mutlak boşanma sebepleri ise zina (TMK. m. 161), hayata kast, (TMK. m. 162), pek kötü ve onur kırıcı davranış (TMK. m. 162), terk (TMK. m. 164), anlaşmalı boşanma (TMK. m. 166 f.III), eylemli ayrılık sebebiyle boşanma (TMK. m. 166 f. IV) dir.

⁶⁶ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.111.

⁶⁷ GENÇCAN, s.251

1.3.1.1.5. Akıl Hastalığı

Akıl hastalığı sebebiyle boşanma Medeni Kanun m. 165'de "Evlilik birliği içerisinde eşlerden birinin akıl hastası olup, bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir" şeklinde düzenlenmiştir. Maddede akıl hastalığının boşanma sebebi teşkil etmesi için gereken şartlar açıkça belirtilmiştir.⁶⁸

Bu nedene dayanılarak boşanma davası açabilmek için, eşlerden birinin evlendikten sonra akıl hastası olması, hastalığın iyileşmesinin imkansız olması gerekmektedir. Şizofreni, paranoya gibi akıl hastalıklarının iyileşmesinin imkansız olduğu kabul edilmektedir. Akıl hastalığı nedeniyle boşanma davası açılabilmesi için ayrıca, ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale gelmiş olması da gerekmektedir. Böylece akıl hastalığına nispi boşanma sebebi niteliği verilmiştir.⁶⁹

Akıl hastalığının boşanma sebebi olabilmesi için aşağıdaki koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir.⁷⁰

1- Akıl hastalığı koşulu, 2- İyileşmezlik koşulu, 3- Çekilmezlik koşulu.

Çekilmezliğin var olup olmadığını hakim objektif olarak ve diğer eş yönünden durumu sübjektif olarak takdir eder. Şartların dava açıldığı anda devam etmesi halinde, dava her zaman açılabilir, herhangi bir hak düşürücü süre söz konusu değildir. Davanın açılmasına tek engel husus, hastalığın iyileşebilir olmasıdır.⁷¹

⁶⁸ GÖK, Abdullah. "Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma", İÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995.

⁶⁹ GÜNDÜZ, Evrim. Milletlerarası Özel Hukukta Boşanma Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi 2004, s.11.

⁷⁰ GENÇCAN, s.251.

⁷¹ DURAL/ ÖGÜZ/ GÜMÜŞ, s.115.

Bu bölüme kadar özel boşanma sebebi incelenmiştir. Bundan sonraki bölümde ise genel boşanma sebepleri incelenecektir.

1.3.1.2. Genel Boşanma Sebepleri

Genel boşanma sebeplerinde ise adından da anlaşılacağı üzere; belli bir olaya dayanmayan, önceden belirlenmesi olanaksız ve çok çeşitli olayların oluşturduğu bir çerçeveyi temel alır.⁷²

Özel boşanma sebeplerinden farklı olarak genel boşanma nedenleri Medeni Kanunumuzun 166. maddesinde “evlilik birliğinin sarsılması” kenar başlığı altında düzenlenmiştir. Medeni Kanun’umuzda düzenlenmiş olan genel boşanma nedenleri; evlilik birliğinin temelinden sarsılması, eşlerin boşanma konusunda anlaşması ve ortak hayatın yeniden kurulamamasıdır.⁷³

Özel boşanma nedenleri dışındaki sebeplerin varlığı halinde boşanma ancak hâkimin takdiri ile ve genel boşanma nedenine dayanarak mümkün olabilir. Bu nedenlerin en önemli özelliği boşanma nedeni olabilecek olayların artık davacı için ortak hayatı sürdürmenin ve hayata katlanmanın beklenmez olması, diğeri ise evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olmasıdır.⁷⁴

1.3.1.2.1. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması, Türk Medeni Kanunu’nun 166. maddesinde ilk iki fıkrada düzenlenmiştir. Medeni Kanun m.166/f.I-II, “Evlilik birliği ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir. TMK’nın 166. Maddesinde evlilik birliğinin sarsılması adı altında düzenlenen genel boşanma sebeplerini; evlilik birliğinin sarsılması, eşlerin anlaşması veya ortak hayatın yeniden kurulamaması olarak saymak mümkündür. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması durumunun ispatlanması ve hâkimde de eşlerin boşanmasına yönelik, yeterli kanaatin oluşması durumunda, evlilik birliğinin

⁷² AKINTÜRK, s.1.

⁷³ DURAL/ ÖGÜZ/ GÜMÜŞ, s.115.

⁷⁴ ÖZUĞUR, Ali İhsan. *Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları, Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri*, Ankara, 2006, s.191.

sona erdirebileceği düzenlenmektedir.⁷⁵ Buna göre boşanma davasında evlilik birliğini temelinden sarsan bir olay var olmalı ve bu olayın eşlerden biri için ortak hayatı çekilmez hale getirmelidir. Bu nedene dayanarak boşanma davası açabilmek için eşler arasında şiddetli geçimsizliğin olması ve bu geçimsizliğin ortak hayatı çekilmez hale getirmesinin yanında bunun ispatlanması da gerekmektedir.

Bu sebebe dayanarak boşanma davası açabilmek için, eşlerin arasında çok ciddi ve şiddetli bir geçimsizliğin mevcut olması ve bu geçimsizliğin ortak hayatı çekilmez hale getirmesi gereklidir.⁷⁶ Bu haller ayrı ayrı belirtilmeyerek kanunda genel bir ifade kullanılmıştır. Her türlü geçimsizlikler bu kapsamda değerlendirilmeyecek olup, şiddet uygulayıp asılsız dedikodu yayarak küçük düşürmek⁷⁷, asılsız sadakatsizlikle suçlamak⁷⁸ içkiye ve kumara düşkünlük, milli ve dini duygulara tecavüz⁷⁹ gibi haller bu sebebe örnek teşkil edebilir.

Bu olayların oluşumunda davacı ya kusursuz olmalı ya da eşit kusurlu olmalıdır. Kusurun tümü davacıda ise dava hakkı yoktur. Bununla birlikte bazı öyle haller olabilir ki eşlerin herhangi bir kusuru olmasa da bu hallerde evlilik birliği sarsılmış kabul edilebilir. Örneğin bir kaza sonucu sakatlanmış eş artık evlilik birliğinin kendisine yüklediği yükümlülükleri yerine getiremiyorsa yine evlilik birliği sarsılmış kabul edilir. Burada diğer eş için bu durumun ortak hayatı ne derece çekilmez hale getirdiği esas alınacaktır.⁸⁰

Ağır kusurlu olan tarafın dava açma hakkı olmakla birlikte böyle bir dava açılmışsa davalının bu davaya itiraz hakkı vardır. Ancak bu itiraz hakkının

⁷⁵ ERGÜN,Ömer . *TMK'nın 166'ncı Maddesinde Düzenlenen Boşanma Nedenleri*, Hüseyin HATEMİ'ye Armağan, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD), Eylül 2005, s.58.

⁷⁶ ÖZTAN, Bilge. *Türk Medeni Kanununa Göre Evliliği Sona Erdiren Sebepler. Özellikle Boşanma*. Ankara 2003, s. 718

⁷⁷ Y.2.HD. 24.01.2006 tarih ve 15887-248 savı. " Davalı davacıya şiddet uyguladığından, asılsız dedikodu yaydığından ve onu küçük düşürdüğünden boşanmaya hükmolunmalıdır". ÖZÜĞÜR. *Evlilik Birliği*, s. 203.

⁷⁸ Y.2.HD. 08.11.2005 tarih ve 9281-15293 savı. "Kocanın asılsız sadakatsizlikle suçlanması boşanma sebebidir". (Yargıtay'dan Alınmıştır) ÖZÜĞÜR. *Evlilik Birliği*, s. 208.

⁷⁹ SAYMEN , Ferit Hakkı/ ELBİR, Halit Kemal. s. 255; VELİDEDEOĞLU. s. 217.

⁸⁰ KANDİL, Seher. *Türk Hukukunda Terk Sebebiyle Boşanma* Ankara, 2006, s. 38.

hakkın kötüye kullanılmaması şeklinde dile getirilmesi şarttır.⁸¹ Davalının boşanma istemekle birlikte davacı eşten farklı menfaatler elde etmek amacıyla bu itiraz hakkını kullandığı durumlarda hakkın kötüye kullanıldığı açıktır.⁸² Bu durumun takdiri de davaya bakan hâkime aittir.

Evlilik birliğini temelinden sarsarak çekilmez hale getiren olaylar sonrasında eşin affı nedeniyle evlilik devam etmişse bu nedene dayanarak boşanma davası açılmaz.⁸³ Yine aynı şekilde dava açıldıktan sonra meydana gelen olaylar nedeniyle de bu nedene dayanılarak boşanma istenemez.⁸⁴

Sonuç olarak, ortak hayatı sürdürme eşlerden beklenemeyecek derecede evlilik birliğini temelinden sarsmışsa, bu durum boşanma davası açılmasına sebep teşkil eder. Bu boşanma sebebinin var olup olmadığını hâkim takdir edecektir. Diğer bir deyişle bu genel boşanma sebebi nisbîdir. Aynı şekilde evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle dava açılması kusur şartına bağlı değildir. Temelden sarsılmada her iki eşin de kusursuz olduğu hâllerde de dava açılabilir. Ancak bu, kusurun hiç önemi olmadığı anlamına gelmez. Çünkü, davalının, davacının daha kusurlu olduğunu ileri sürerek, davanın sonucuna etkili olması mümkündür.⁸⁵

⁸¹ Y.2.HD. 12.10.2004 tarih ve 9502-1171 savı, " Boşanmaya neden olan olaylarda güven sarsıcı davranışlarda bulunan davacı daha ağır kusurludur. Davalının davaya karşı çıkması hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olmadığından davanın reddi gerekir" . ÖZÜĞÜR, Ali İhsan. *Evlilik Birliği*, s. 419.

⁸² AKINTÜRK. *Aile Hukuku*, s.260; ERGÜN, Ömer. *Boşanma*, s. 65; KILIÇOĞLU, Ahmet. *Boşanma ile İlgili Olarak Medeni Kanunumuzda Yapılan Son Değişiklikler*, ABD. Yıl 45. S. 3. Haziran 1988, s.391-392; ERDOĞAN, Hasan. *Boşanma ile İlgili Olarak Medeni Kanunumuzda Yapılan Son Değişiklikler* ABD.. Yıl 45, S. 3. Haziran 1988. s. 395.

⁸³ Y.2.HD. 07.02.2006 tarih ve 15065-1072 sayı, " Eşlerin yargılama sırasında barışıp üç ay birlikteliği devam ettirdikleri belirlendiğinden boşanma hükmü verilemez", ÖZÜĞÜR. *Türk Medeni Kanunu*, s. 199..

⁸⁴ Y.2.HD. 06.10.2005 tarih ve 11078-13637 sayı. ".(www.yargitay.gov.tr) " Dava tarihinden sonra oluşan olaylar boşanma hükmüne esas alınamaz, koşulları oluşmayan davanın reddi gerekir". ÖZÜĞÜR. *Türk Medeni Kanunu*, s. 216.; ERGÜN. s. 63.

⁸⁵ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.116.

1.3.1.2.2. Anlaşmalı boşanma

Burada genel ve mutlak bir boşanma sebebi vardır. ⁸⁶ Anlaşmalı boşanma Türk Medeni Kanununun “Evlilik birliğinin sarsılması” kenar başlıklı 166. maddesinin 3. fıkra hükmünde düzenlenmiştir. Böylece, evlilik en az bir yıl sürmüş ise eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin açmış olduğu davanın diğer eş tarafından kabulü halinde evlilik birliği temelinden sarsılmış olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda boşanma kararı verilebilmesi için ise hakimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin özgürce oluştuğuna kanaat etmesi ve boşanmanın mali sonuçları ile çocukların velayeti hususunda taraflarca düzenlenecek anlaşmayı uygun bulması zorunludur. Hakim söz konusu anlaşma üzerinde tarafların ve çocukların menfaatine olmak kaydı de gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Ancak böylesi bir durumda da yapılan değişiklikler de ilgili tarafların tekrar anlaşmış olmaları gereklidir. Anlaşmalı boşanma yolunda tarafların ikrarlarının hakimi bağlamayacağına ilişkin TMK. m.184/f.3 hükmü uygulanmaz. ⁸⁷ Anlaşmalı boşanma ile hem taraf iradeleri korunarak eşlerin evlilikleri üzerinde tasarrufta bulunma imkânı sağlanmış hem de devletin zayıf tarafı koruma amaçlı gerekli tedbirleri alma olanağı sağlanmıştır.⁸⁸ Görüldüğü üzere anlaşmalı boşanma yoluna gidilebilmesini kanun belirli maddi koşullara bağlamıştır.

⁸⁶ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.120.

⁸⁷ YILMAZ BİLGİN, Esra Pınar. Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma. On iki Levha Yayın İstanbul s.35

⁸⁸ ÖZDEMİR, Nevzat. s.107; Öğretide MK. m.166/f.III hükmü ile anlaşmalı boşanmanın düzenlenmediği ancak kolaylaştırılmış boşanma yolunda bir düzenleme yapıldığı ileri sürülmüştür. Öğretide EMK. m.134/3 ile MK. m.166/3 hükmüne çeşitli gerekçeler ile getirilen eleştiriler için bkz. TEKİNAY, S.Sulhi. s.194-195; Özdemir ise bu görüşlere katılabilmek olanağının olmadığını, İsviçre’de son olarak yapılan değişiklik ile kabul edilen anlaşmalı boşanmaya ilişkin düzenleme ile getirilen hususların büyük bölümünün MK. m.166/f.III hükmünün içinde olduğunu ve esasa ilişkin olmayan eksikliklerin ise büyük ölçüde öğreti ve içtihatlar ile tamamlanabileceğini ileri sürmektedir (ÖZDEMİR, s.107, dn.486); Burcuoğlu ise 1984 tarihli Medeni Kanun Öntasarısının 130. maddesinde öngörülen anlaşmalı boşanmayı gerçek ve önemli bir değişiklik olarak kabul etmemekte ve eşlerin boşanma konusunda anlaşmalarının boşanma nedeni olarak kabul edilmesinin yürürlükteki boşanma sistemine oranla büyük bir yenilik olmadığını ileri sürmektedir. Gerekçe olarak ise, davalı eşin boşanmaya karşı çıkmaması halinde, mahkemelerin Türkiye ve İsviçre’de kolaylıkla boşanmaya hükmetmeleri olgusu ve yürürlükteki boşanma sistemi çevresinde, terk nedeninden de yararlanılarak, anlaşmalı boşanmanın gerçekleştirilmesinin de mümkün olduğunu ve kanunda açık olarak anlaşmalı boşanmanın öngörülmesinin, kanuna karşı hile olan, anlaşmanın şiddetli geçimsizlik ya da terk nedeniyle boşanma perdesiyle örtülmesini engelleyeceğini ve bu

Anlaşmalı boşanma sisteminde taraf iradesi ön planda tutularak boşanmanın daha kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesi amaçlanmıştır.⁸⁹

Anlaşmalı boşanma sonucunda oluşan hüküm bir tespit hükmünden öteye bozucu yenilik doğurucu hüküm niteliğindedir.⁹⁰ Öğretide baskın görüşe göre, kanun koyucu eşlerin birlikte başvurmaları ya da herhangi bir sebebe dayalı olarak açılan boşanma davasının davalı tarafından kabulü halinde, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına ilişkin kesin karine oluştuğunu kabul ettiğine göre, kanun koyucunun anlaşmalı boşanmaya ilişkin olarak çekişmesiz yargılama faaliyetini⁹¹ öngördüğü sonucuna varmak gerekir.⁹² Zira bu durumda mahkemenin evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına ilişkin olarak araştırma yapması ya da taraf delillerini toplaması gerekli değildir.⁹³

Anlaşmalı boşanma kusura dayanmadığından, davacının ölmesi halinde davacı mirasçuları, davaya devam etmek suretiyle karşı eşin mirasçılığına engel olamazlar. Zira TMK m.183 hükmünün uygulanması, ancak karşı eşin kusurlu olduğunun tespitine bağlıdır. Oysa anlaşmalı boşanmada kusurluluğun tespiti hukuki olarak imkânsızdır⁹⁴

Anlaşmalı boşanmaya ilişkin olarak nafaka ve mali hükümler bakımından temyiz yoluna gidilmesi mümkün değildir.⁹⁵ Anlaşmalı boşanma davalarında yargılama masrafları ve harcının hangi tarafa yükleneceği hususunda

bakımdan dumludur. (Ayrıntılı bilgi için bkz. BURCUOĞLU, Haluk. Tür Medeni Kanunu Önerisinin İncelenip Değerlendirilmesi, *Mukayeseli Hukuk Araştırma ve Uygulama Merkezi*, VIII. Sempozyum, İstanbul 1988, s.115)

⁸⁹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s.425; AKINTÜRK /ATEŞ KARAMAN, s.269; ÖZDEMİR s.107.

⁹⁰ HATEMİ/SEROZAN, s111.

⁹¹ Çekişmesiz yargı ile çekişmeli yargı arasındaki farklılıklar: çekişmesiz yargı işlerinde ihtilaf, nizâ, husumet yokluğunun olmaması, s. Üçte bir hakkın bulunmaması ve hakim delilleri re'sen araştırma yetkisinin bulunması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Belirtelim ki, hukukumuzda çekişmesiz yargı faaliyetine ilişkin ayrıntılı bir belirleme yoktur (ALANGOYA, Yavuz. *Medeni Usul Hukuku Esasları*, 3 Baskı, İstanbul2003, s.55-57).

⁹² ÖZDEMİR, s. 115; ÖZAN, Aile, s.416; TUTUMLU, Mehmet A. Teorik ve Pratik Boşama Yargılaması Hukuku, 2. cilt, 2. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009, s. 1054. (Boşama Yargılaması)

⁹³ Y. 2 HD. 25.6.1990, E. 1990/1721, K. 1990/6558 ". (Yargıtay'dan Alınmıştır) (UYAR, Talih. Yargıtay Kararlarında Evlilik Birliğinin Sarsılması ve Eyalet Meclis Hükümeti Kurulmaması Nedeniyle Boşama", *Prof. Dr. Kemal Oğuzman Anısına Armağan*, İstanbul 2000, s. 1261).

⁹⁴ ÖZTAN, Aile, s. 421.

⁹⁵ ÖZTAN, Aile, s. 421.

uygulamada zaman zaman tereddütler meydana gelmektedir. Yargıtay bir kararında anlaşmalı boşanma davasının eşlerden biri tarafından açılması halinde, mahkeme masraflarıyla, yargılama harcının davalıya yükletileceğine değinmiştir.⁹⁶ Kuşkusuz davanın ortak dilekçeyle açıldığı ya da diğer boşanma nedenlerine dayalı olarak açılıp da karşı tarafça kabul edildiği hallerde ise, yargılama masrafı ve harcı ortak olarak karşılanmalıdır. Zira bu durum anlaşmalı boşanmanın çift taraflı dava niteliğine uygun düşer.

Kanun koyucu bu desteği her evliliğe vermemektedir. Örneğin, evlilik akdinin kurulmasından bir ay geçtikten sonra yapılan başvuruda "her ne kadar taraf iradeleri boşanma konusunda birleşmiş ise de bu iradeler evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı için bir ölçüsü sayılamaz" demektedir.

Yukarıda anlatılanlara göre 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun m.166 f. III hükmünde anlaşmalı boşanma için kanun koyucunun gerçekleşmesinin istediği koşullar şunlardır;⁹⁷

- 1 - Evlilik süresi yeterli olmalıdır, 2 - Başvurma gerçekleşmelidir,
- 3 - Taraflar dinlenmelidir, 4 - Tarafların iradelerini serbestçe açıkladığına kanaat getirilmelidir, 5 - Kusur araştırması yapılmamalıdır, 6 - Düzenlemeye yönelik isteklerde bulunulabilir.

Bu hükmün, özel boşanma sebeplerine dayanılarak açılan bir davada önemi şuradadır ki, özel boşanma sebebinin varlığını ikrar MK 184 b.3'e göre hâkimi bağlamazken, davayı kabul hâlinde, bu hüküm uygulanmaz, örneğin, zina sebebiyle açılan bir boşanma davasında, zina yapan eşin bunu ikrar etmesi hâkimi bağlamaz. Fakat aynı davada, zina yapan eşin kabul etmesi (yoksa

⁹⁶ Y.2. HD. 25.10.1995, E. 1995/9177, K. 1995/10963; UYAR, Makale, s. 1246.

⁹⁷ GENÇCAN, s.687

zinayı değil) hâlinde, hâkim bununla bağlanır ve MK 166/III'e göre boşanmaya karar verir.⁹⁸

1.3.1.2.3. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması

Medeni Kanun m.166/f.IV'e göre düzenlenmiştir. Bu halde boşanma davasında hem evlilik birliğini temelinden sarsan olayın varlığını ispatlamak hem de bu olayın davacı için ortak hayatı çekilmez hale koyması, ortak hayatı katlanılamaz ve tahammül edilemez hale getirmesi gerekmektedir.

Kanun koyucu, filen çözülmüş olan evlilikleri zorla sürdürmenin bir anlamı olmayacağını düşünerek bu hükmü getirmiştir. Ancak, bu hâlde de, sadece ortak hayatın kurulmaması boşanma için yeterli görülmemiştir. Hüküm, bu sebeple boşanmaya karar verilebilmesini belirli şartlara bağlamıştır.⁹⁹

Ortak hayatın yeniden kurulamaması¹⁰⁰ nedenine dayalı boşanma sebebi genel ve mutlak¹⁰¹ nitelikte bir boşanma sebebidir. Mutlak nitelikte bir boşanma sebebi olması nedeni ile şartların oluşması durumunda hâkim boşanmaya karar vermek zorundadır.¹⁰² Hâkim ayrıca ayrılığın, evlilik birliğinin devamını eşlerden beklenemeyecek derecede temelinden sarsıp sarsmadığını ve çekilmezliğin oluşup oluşmadığını incelemeyecektir. Burada evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına ve çekilmezliğin oluştuğuna ilişkin kanuni bir karine kabul edilmiştir.

İpek'e göre "ortak hayatın kurulamaması nedeninin mutlak boşanma nedeni olması kötü niyetli eşlerin korunmasına sebebiyet verecek niteliktedir. Oysaki ortak hayatın yeniden kurulamamasına ilişkin olarak öngörülen şartlar yerine gelse bile hâkime boşanmaya karar verip vermemesi bakımından takdir hakkı tanınması isabetli olurdu. Örneğin eşini uzun yıllar aldattıktan sonra açmış

⁹⁸ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.121.

⁹⁹ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.122.

¹⁰⁰ Hemen belirtelim ki fiili ayrılık durumu ortada terke dayalı olarak açılmış bir dava olmadıktan sonra boşanma nedeni olarak kabul edilemez.

¹⁰¹ Medeni kanun kapsamında düzenleme bulan diğer mutlak boşanma nedenleri ise, zina, hayata kast pek kötü ve onur kırıcı davranış, terk, anlaşmalı boşanmadır (GENÇCAN, s. 384).

¹⁰² AKINTÜRK Turgut, "Türk Medeni Kanununun Evlilik Hukukuna İlişkin Hükümlerinde Yapılması Öngörülen Değişiklikler", AÜHFD, C.21, S.1-2, Yıl:1972, s.31-59. HELVACI, Serap / ERGÜLE, Fulya *Medeni Hukuk*, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2007, s.228.

olduğu boşanma davası tamamen kusurlu olması nedeni ile reddedilen davacı, aradan üç yıl süre geçtikten sonra eşinden boşanabilmektedir ki bu durum hakların dürüstlük kuralına uygun olarak kullanılması gerekeceğine ilişkin ilkeye aykırılık teşkil eder.”¹⁰³

1.4. Boşanmanın Hukuki Sonuçları

Boşanmanın hukuki sonuçlarından bazıları, hakimin verdiği boşanma kararı içinde yer alan, yer alması muhtemel olan sonuçlardır. Velayet hakkına sahip bulunmayan eşin çocukları ile kişisel ilişkisinin nasıl düzenleneceği, yoksulluk nafakası, maddi manevi tazminat gibi sonuçlar, boşanma gerçekleşmeden ve boşanma kararında yer almadan kendiliğinden doğmazlar.

Boşanmanın hukuki sonuçlarından bazıları ise, boşanma kararında yer almadıkları halde boşanmaya karar verilmesiyle birlikte kendiliğinden doğarlar. Boşanan eşler için yeniden evlenme imkanının doğması, eşler arasında evlilik birliğinin devamı süresince durmuş olan zamanaşımının işlemeye başlaması, miras menfaatlerinin kaybedilmesi gibi sonuçlar, boşanma kararında yer almadıkları halde kendiliğinden doğarlar.

Söz konusu boşanma sonuçları, her zaman eşler ve çocuklarla ilgilidir.

1.4.1. Boşanmanın Eşlerle İlgili Sonuçları

Boşanma kararının eşlerle ilgili sonuçları, boşanmanın eşlerle ilgili kişisel sonuçları ve boşanmanın eşlerle ilgili mali sonuçlarının ayrımlamasına göre incelenecektir.

1.4.2.1. Boşanmanın Eşlerle İlgili Kişisel Sonuçları

Boşanma kararı bozucu yenilik doğuran bir karar niteliğindedir.¹⁰⁴ Boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte evlilik birliği sona erer.

¹⁰³ İPEK, Ali İhsan. *Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri*, Ankara, 2008, s.127.

¹⁰⁴ AKINTÜRK, Aile, s.252. KÖPRÜLÜ/KANETİ, s.189.

Boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte her iki eşe evlenme olanağı doğar. Fakat 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 132. f. I hükmüne göre evlilik sona ermişse kadın, evliliğinin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez.¹⁰⁵ Erkek ise boşanma kararının kesinleştiği günden sonra bir bekleme süresi öngörülmemiştir. Erkek eş boşanma kararının kesinleşmesiyle hemen evlenebilir.

Borçlar kanununun 132.b.3 üncü maddesine göre karı kocanın birbirlerinden olan alacakları için evlilik birliğinin devam ettiği sürece zamanaşımı işlemez. Fakat eşlerin birbirlerinden olan alacakları hakkında evlilik devam ettiği sürece durmuş olan zamanaşımı (BK.m.132.b.3), boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte kendiliğinden, kaldığı yerden itibaren işlemeye başlar.

Türk Medeni Kanununun 173. maddesi boşan kadının durumunu ve özellikle soyadı ile ilgili hususu ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Buna göre boşanan kadın kural olarak kocasının soyadını kullanmaz.¹⁰⁶ Fakat eski Medeni Kanun zamanındaki gibi bekarlık soyadını değil evlenmeden önceki soyadını alacaktır. Ayrıca boşanan kadının, kocasının soyadını taşımaya devam etmekte menfaatinin olması ve bu durumun kocanın durumuna zarar vermemesi halinde mahkemeden evlenmeyle kazandığı kocasının soyadını kullanmaya devam için izin isteyebilir.¹⁰⁷

TMK.'nun 181. maddesinde ise, "boşanan eşlerin, bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamayacağı ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine tanınan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybedecekleri" ifade edilmiştir. Aynı hükmün ikinci fıkrasında ise, boşanma davası devam ederken ölen davacının mirasçılarında birisinin davaya devam

¹⁰⁵ 743 sayılı Türk kanunu Medenisinin 95/1 inci maddesine göre boşanan kadın boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren üçyüz gün geçmedikçe evlenemez.

¹⁰⁶ DURAL/ ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.136

¹⁰⁷ HELVACI, Serap/ ERGÜLE, Fulya. *Medeni Hukuk*, İstanbul, 2007, s.231. DURAL/ ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.136

etmesi ve davalının suçluluğunu ispatlanması halinde de, davalı eşin ölen eşinin yasal mirasçısı olamayacağı belirtilmiştir.

1.4.2.2. Boşanmanın Eşlerle İlgili Mali Sonuçları

Boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte eşlerle ilgili kişisel sonuçlar yanında malî sonuçlar da meydana gelmektedir. Malî sonuçların bir kısmı kendiliğinden meydana geldiği halde diğerleri için tarafların istekte bulunmuş olmaları zorunludur. Bunların başında, ölüme bağlı tasarrufların hükümsüz hale gelmesi vardır. Boşanan eşlerden birine diğer eş tarafından boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten önce yapılan bir ölüme bağlı tasarrufla bir takım haklar sağlanmışsa, aksi kararlaştırılmadığı takdirde, bu hak boşanma kararıyla birlikte ortadan kalkacaktır.

Eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması asildir. Eşler, mal rejimi sözleşmesiyle (=TMK. m. 203-205) Türk Medenî Kanununda belirlenen diğer rejimlerden birini (=mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı ve mal ortaklığı) kabul edilmektedir.

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu m. 180 hükmüyle ayrılık hâlinde mal rejiminin tasfiyesi düzenleme konusu yapılmıştır.

Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir. Ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince eşlerin mallarının yönetimine ilişkin geçici önlemleri kendiliğinden alır.¹⁰⁸ Boşanma sebebi kanıtlanmış olursa, hâkim boşanmaya veya ayrılığa karar verir. Bir yıldan üç yıla kadar bir süre için ayrılığa karar verilebilir. Ayrılık süresi, ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar. Ayrılığa karar verilirse mahkeme, ayrılığın süresine ve eşlerin durumlarına göre gerektiğinde eşlerin aralarında sözleşmeyle kabul etmiş oldukları mal rejiminin kaldırılmasına karar verebilir.

TMK. m. 225 hükmüne göre mal rejimi, eşlerden birinin ölümü veya başka bir mal rejiminin kabulüyle sona erer. Mahkemece evliliğin iptal veya boşanma

¹⁰⁸ TMK. m.167.

sebebiyle sona erdirilmesine veya mal ayrılığına geçilmesine karar verilmesi hâllerinde, mal rejimi dava tarihinden geçerli olmak üzere sona erer.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 225 f. II hükmüne göre ise mahkemece boşanma sebebiyle sona erdirilmesine karar verilmesi halinde, mal rejimi boşanmaya ilişkin dava tarihinden geçerli olmak üzere sona erer.

1.4.3. Boşanmanın Çocuklarla İlgili Sonuçları

1.4.3.1. Velayetin Düzenlenmesi

Eşlerin boşanması halinde velayet hakkı, çocuk kendisine bırakılan tarafa ait olacaktır (TMK. m.336/3). Medeni Kanun'un 182/1.maddesine göre, hakim, boşanma kararı ile birlikte, çocukların velayetinin eşlerden hangisine ait olacağını da, düzenlemelidir. Çünkü, yukarıda değindiğimiz gibi aralarındaki evlilik birliği sona ermiş eşlerin bir araya gelip, velayet hakkını birlikte kullanabilmeleri, artık mümkün olamayacaktır.¹⁰⁹

Velayet hakkının düzenlenmesinde çocukların yaşı, anne bakım ve şefkatine muhtaç olup olmadıkları, tarafların sosyal, ekonomik ve kültürel yönden velayet hakkını küçüğün menfaatine kullanıp kullanamayacağı, küçükleri fikri, bedeni, ahlaki ve sosyal gelişimleri öğrenim durumları göz önünde tutulmalıdır. Yine küçükler mümkünse birbirinden ayrılmamalı¹¹⁰ ve görüşlerini oluşturma ve açıklama yeteneğine sahip küçüklerin görüşlerini dinleyerek dikkate alınmalıdır.¹¹¹ Hakim, her davada olayın özelliklerine göre çocukların en iyi şekilde yetişme imkanı verecek çözümleri arayıp buna göre yükümlülüklerini ağır bir şekilde savsaklayan ana veya babaya hatta gerekirse ikisine de velayet hakkını vermeyerek başka bir düzenleme yapabilir.

¹⁰⁹ GENÇCAN, s.1196.

¹¹⁰ Y.2.HD. 12.01.2004 tarih ve 16504-79 sayı, "Velayet hakkı küçükler birbirlerinden ayrılınayau şekilde düzenlenmelidir". (Yargıtay'dan Alınmıştır) ÖZUĞUR. Evlilik Birliği, s. 985.

¹¹¹ Y.2.HD. 07.06.2005 tarih ve 6527-8789 sayı. "Velayetle ilgili düzenlemelerde görüşlerini oluşturduğu açıklama yeteneğine sahip küçüklerin görüşleri de alınmalıdır". ÖZUĞUR. Evlilik Birliği, s. 976.

Anne bakım ve şefkatine muhtaç bir çocuğun gelişimi için gerekli ise velayet hakkı anneye verilmelidir¹¹². Aile Mahkemeleri velayet hakkının verilmesi ile ilgili olarak 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerine dair kanunun 5. maddesi ile sosyal çalışmacı, pedagog, psikolog gibi uzman görevlendirerek bunların vereceği rapor, görüş ve düşüncelerden de faydalanabilirler. Yine Türk Medeni Kanununun 183. maddesine göre değişen şartlar karşısında hâkim, kendiliğinden veya eşlerin talebiyle ilgili olarak gerekli tedbirleri alır, gerekli gördüğünde velayet hakkını yeniden düzenler.

Velayetle ilgili olarak tarafların anlaşmaları da hâkimi bağlamaz. Anlaşmalı boşanmalarda dahi hâkim, çocuklarla ilgili şartları uygun bulmazsa değiştirir ve bu değişiklik taraflarca kabul edilmezse boşanma olmaz. Velayet hakkını savaştıran ana veya babadan velayeti alabileceği gibi bu durumda vesayet makamına ihbarda bulunarak vasi tayin ettirebilir. Boşanma sonucunda velayet hakkı verilen tarafın ölümü halinde velayet hakkı sağ kalan eşe kendiliğinden geçmez.¹¹³

1.4.3.2. Çocukla Kişisel İlişkilerin Düzenlenmesi

Medeni Kanun 182. maddesinin 1.fıkrası, boşanma veya ayrılığa karar veren mahkemenin, ana babanın çocuk ile olan kişisel ilişkilerini de düzenlemesi gereğini ortaya koymaktadır. Maddenin 2.fıkrasında ise, velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocukla kişisel ilişkileri düzenlenirken, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararlarının esas tutulacağı belirtilmiştir.¹¹⁴

Boşanma kararı ile birlikte ana ya da babadan birisi velâyet hakkını zorunlu olarak kaybetmektedir. Bu demek değildir ki artık çocukla bir daha

¹¹² Y.2. HD. 01.07.2003 tarih ve 6847-9975 savı, " Anne bakım ve şefkatine muhtaç küçüğün velayet hakkı anneye verilmelidir".(Yargıtay'dan Alınmıştır). ÖZÜĞÜR. Evlilik Birliği, s. 992

¹¹³ Y.2.HD. 10.05 2004 tarih ve 5253-6056 savı. " Boşanma sonucu velayet hakkı verilen babanın ölümü ile velayet kendiliğinden boşanan anneye geçmez. Aile Mahkemesince bu konuda hüküm tesisi gerekir". (yargıtay'dan alınmıştır)ÖZÜĞÜR. Evlilik Birliği, s.980

¹¹⁴ Yargıtay 2.H.D. 18.10.2005 T. E. 2005/8391, K. 2005/14409; "Velayeti bırakılmayan tarafla küçükler arasında uygun kişisel ilişki kurulmaması da usul ve yasaya aykırıdır"
<http://www.forumadelet.net/index.phs?topic=132.0/Bkz.Yargıtay.gov.tr.http://195.142.131.202>

görüŖülemezdir. Bu durumu gözeten yasa koyucu velâyet hakkı kendisine verilmeyen tarafa çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanımıştır.

Çocukla kişisel ilişki kurulması velâyet hakkından değil soybağı ilişkisinden doğan doğal bir haktır.¹¹⁵ Kişisel ilişki kurmak hakkı ana, babanın kişilik haklarına dahil olduğundan bu haktan feragat anlamına gelebilecek anlaşmalar da geçerli değildir.¹¹⁶

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu m. 323 hükmüne göre ana ve babadan her biri boşanma davasında velayeti kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir.

Hakim, çocuk ile diğer tarafın kişisel ilişkilerini saptarken, bir yandan çocuğun yaşını ve öğrenim durumunu, diğer yandan çocuk ile kişisel ilişki kuracak ana babanın oturduğu yeri, meslek veya görevinin mahiyetini göz önünde bulundurmalı ve görüşme, buluşma ve birlikte olma süre ve yerini, her iki tarafın, hem de bizzat çocuğun durumuna ve şartlarına en uygun düşecek biçimde saptamalıdır.¹¹⁷

1.4.3.3. Çocukların Bakımı (İştirak Nafakası)

Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi yükümlülüğü, bundan böyle çocuk kendisine bırakılmış olan tarafa ait olacaktır. Ancak, kanunumuz diğer tarafı da "gücü oranında" çocuğun bakımı ve eğitimiyle ilgili giderlere katılmakla yükümlü tutmuştur (TMK,m.182/11). Bu şekilde, çocuk kendisine bırakılmamış olan tarafın çocuğun bakımı için ödeyeceği nafakaya iştirak nafakası denilmektedir.

¹¹⁵ ÖZTAN, Aile, s.295.

¹¹⁶ AKINTÜRK, s.275.

¹¹⁷ TEKİNAY, s.278.

*İştirak nafakasının miktarını, hakim serbestçe takdir eder. Ancak, burada, nafaka ödeyecek tarafın mali gücünü, çocuğun ihtiyaçlarını ve çocuk kendisine bırakılmış olan tarafın ekonomik durumunu göz önünde bulundurmak durumundadır.*¹¹⁸

İştirak nafakasına ilişkin ayrıntılı bilgi, tezimizin diğer bölümlerinde yer alacaktır.

2. NAFKA

2.1. Nafakanın Tanımı

*Nafaka sözlük anlamı itibariyle; çıkmak, gitmek, sarf etmektir.*¹¹⁹ Genel olarak lügatlarda ve bazı hukukçularca yapılan genel tanımlar şu şekildedir. “Nafaka, bir kimsenin kanunen geçindirmek mecburiyetinde bulunduğu kişilere mahkeme kararıyla bağlanan aylık biçimdir”.¹²⁰ “Nafaka, kanunun öngördüğü bazı kişilerce, yine kanunun öngördüğü koşulların gerçekleşmesi halinde, yardıma muhtaç durumdaki hısımlarına yardım etme ve onların bakımı sağlama borcu yükleyen kurumdur” biçiminde tanımlanmıştır.¹²¹ Nafaka, bir tür sosyal sigortadır, acil yardım servisidir, ivedi bir maddi gereksinimi karşılar. Kendi başına geçinemeyen muhtaç kişiye, olanaklar elverdiğince yardım etme sosyal amacı güder.¹²² Değişik isimler altında ve farklı amaçlara yönelmiş de olsa, sosyal devlet ilkesinin doğal ve zorunlu sonucu, devlet denetiminde yardım ve sigorta kurumları yasal açıdan geliştirilmiş bulunsa bile, bir hukuksal kurum olarak “nafaka” günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Türk Kanunu Medenîsinde (743 sayılı), nafaka kavramı yerine “iaşe ve infak” veya “muavenet” gibi kelimeler kullanılmıştı, yardım anlamına gelmektedir

¹¹⁸ TEKİNAY, s. 278.

¹¹⁹ BOZOVALI, Haluk. *Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları*, İstanbul, 1990, s. 4.

¹²⁰ YILMAZ, Ejder. *Hukuk Sözlüğü*, 5. baskı, Ankara, 1996, s.605.

¹²¹ ERGENEKON, Yılmaz. *Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları*, Ankara, 1966, s.26; BOZOVALI, s.4-5; KÖSEOĞLU, Bilal. *Aile Mahkemelerinin İşleyişi*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005, s.131; SAN, Muhammet. “İslam Hukukunda Borçlusu ve Alacaklısı Bakımından Nafaka Mükellefiyeti”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Van, 2006, s.2-3; DEMİREL, Esra Şeren. “Yoksulluk Nafakası”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2007, s.3; PERKTAŞ Hatice. “Boşanmada Yoksulluk Nafakası”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2008, s. 1; DOLU, Serhat. “İştirak Nafakası”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2010, s.3.

¹²² SEROZAN, Rona. *Çocuk Hukuku*. 2. Bası. Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 246.

ve genel olarak akrabalar arasında nafaka yükümlülüğünü ifade etmektedir. Kocanın, eşine ve çocuklarına karşı ödevi ise "iâşe ve ibâte" yükümlülüğü olarak ifade edilmektedir. Dar ve geniş anlamda aile bireyleri arasındaki nafaka yükümlülüğünün dayandığı yasal ilkeler birbirinden farklıdır. Bu nedenle, nafaka yükümlülüğünün sınırları, şartları ve kapsamı da birbirinden farklılık arz etmektedir.¹²³

01 Ocak 2002 tarihinden itibaren açılacak olan nafaka davaları 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun hükümlerine tabi olunacaktır. Türk Medeni Kanununun 1028. Maddesine göre, 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi 31 Aralık 2001 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır. 01 Ocak 2002 tarihinden önce açılmış olan nafaka, nafakanın artırılması, nafakanın azaltılması veya nafakanın ortadan kaldırılması davaları taraflar için kazanılmış bir hak teşkil etmiyorsa, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre çözüme kavuşturulacaktır.¹²⁴

Türk hukuk sisteminde, sosyal yaşamın temelini oluşturan aile düzenini korumak ve aileyi meydana getiren bireylerin zaruret haline düşmelerini önlemek amacıyla, kanunda sayılan hısımlar arasında nafaka yükümlülüğü öngörülmüştür.¹²⁵ Aile bireyleri arasındaki dayanışma yükümlülüğü, bu bireylerden yardıma muhtaç olanlara diğerlerinin yardım etmesini gerektirmektedir.

2.2. Nafakanın Hukuki Niteliği ve Dayanağı

Nafakanın hukuki niteliğini belirlemek için nafaka borcunu incelemek gerekir.¹²⁶ Nafaka borcu, kanundan kaynaklanan bir yükümlülüktür. Nafaka, nafaka yükümlüsü açısından bir borçtur. Nafaka borcu, diğer tüm borçlar gibi

¹²³ BOZDAĞ, Gonca Gülfem. *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Ankara, 2015, s.19.

¹²⁴ RUHİ, Ahmet Cemal *Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010, s.18.

¹²⁵ RUHİ, Ahmet Cemal; *Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsilî*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 18-19,

¹²⁶ BOZDAĞ, s.22.

kaynağını kanundan almakta ise de, kanunda düzenlenen borç kaynakları olan haksız fiil, sebepsiz zenginleşme ve sözleşmeden kaynaklanan sorumluluk hallerinden birine girmemektedir.¹²⁷ Nafaka isteme hakkı, kanunda belirtilen hallerde öngörülen koşulların gerçekleşmesi halinde kendiliğinden doğmaktadır.

Türk Borçlar Hukuk sisteminde borç kaynakları çeşitli şekillerde gruplara ayrılmıştır. Borcun doğumunda iradenin rolü bakımından yapılan ayırıma göre borçlar Oğuzman'a göre iki ana gruba ayrılır. Bunlar; irade sonucu doğan borçlar ve irade dışı doğan borçlardır.

İrade sonucu doğan borçlar; iradenin arzu ettiği sonucun meydana gelmesi ile oluşan borçlara hukuki işlemde doğan borçlar denilmektedir. İradenin kusurlu ve kanuna aykırı olması sebebiyle başkasına verilen zararın tazmini biçiminde doğan borçlara haksız fiilden doğan borçlar denilmektedir. İrade dışı doğan borçlar ise; bir şahsın mal varlığının aleyhine haklı bir sebep olmaksızın zenginleşmesi sebebiyle meydana gelen borçlara sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar olarak adlandırılır. Doğrudan kanunun getirdiği yükümlülüğünden doğan borçlara ise kanundan doğan borçlar denilmektedir¹²⁸

Aile hukukundaki nafaka borcu kanundan kaynaklanan bir yükümlülüktür. Borçların tamamı kaynağını kanun hükmünden almıştır. Ama nafaka borcu diğer borçlardan farklıdır. En önemli farkı, mahkeme tarafından karara bağlanmasına rağmen nafaka borcunu ödemeyen İcra iflas Kanununda öngörülen tazyik ve hapis cezasıdır.¹²⁹ Nafaka borçlusu ve alacaklısı, nafakanın miktarı, ödeme biçimi v.s. hususlarda aralarında sözleşme yaptıklarında bu sözleşme nafaka borcuna akdi bir nitelik kazandırmaz. Nafaka isteme hakkı, kanunda belirtilen koşulların gerçekleşmesi halinde kendiliğinden doğmaktadır. Nafaka, kanundan doğan bir yükümlülüktür ve tarafların arasında yaptıkları sözleşme sadece nafakanın kapsamını ve ödeme biçimini belirlemektedir. Nafaka şahsa bağlı bir hak olup, nafaka davası açıldıktan sonra malvarlığı

¹²⁷ OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut *Borçlar Hukuku*, 7.bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s.32.

¹²⁸ Ruhî, Nafaka Hukuku, s. 27.

¹²⁹ Ruhî, Nafaka Hukuku, s. 27.

hakkına dönüşür.¹³⁰ Örneğin anlaşmalı boşanma davasında¹³¹ nafaka borcunu da içeren bir protokolün yapılması durumunda anılan protokolün hâkim tarafından onaylanması gerekmektedir. Aksi hâlde, böyle bir protokolün geçerliliği bulunmamaktadır. Mahkemece protokolde yer alan nafaka maddelerine ilişkin kısım unutulmuş ve diğer hususlar kabul edilerek boşanmaya karar verilmiş ise, kararın kesinleşmesi ile nafaka alacağıнын tahsili için ilâmlı takip yapılması yolu kapanmış olur. Kaldı ki, Yargıtay kararlarına göre, taraflar aralarında imzaladıkları bu protokole dayanarak ilâmsız takip bile yapamayacaklardır. Bahsi geçen Yargıtay kararında, taraf ilâmsız takip yaparak nafaka alacağını talep etmiş, dâvâlı ise takibe itiraz etmiştir. Nafaka talebinde bulunan tarafın, itirazın kaldırılmasını talep etmesi üzerine, mahkemece “ protokolün sözleşme olarak tarafları bağladığı ” gerekçesiyle dâva kabul edilmiştir. Yargıtay ise, mahkeme kararının anılan gerekçe ile kabul edilmesini uygun bulmayarak bozmuştur.¹³² Bütün borç ilişkileri aslında kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi ile meydana gelir.

¹³⁰ RUHİ, Nafaka Alacakları, s.20. DEMİREL, s.6

¹³¹ Uygulamada “anlaşmalı boşanma ” olarak geçen düzenleme, TMK m. 166/3’de şu şekilde ifade edilmiştir; “Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu hâlde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükümlenir. Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz. BOZDAĞ, s.25.

¹³²“Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün kâğıtlar okunup gereği düşünülür.

Dâvacı vekili 3.2.2005 tarihli dâva dilekçesinde; taraflar ve vekillerinin anlaşarak boşanmak üzere 19.11.2004 tarihli protokol düzenlediklerini, protokole göre dâvâlının aylık 400,00 YTL tedbir nafakasını boşanma kararı kesinleştikten sonra yoksulluk nafakası olarak ödemeyi kabul ettiğini, ancak 26.11.2004 tarihli boşanma kararında nafakaya hükmedilmesinin unutulduğunu, kararın temyiz edilmeksizin kesinleşmesi üzerine, TİK’nun 38 ve Av. K. 35/A maddeleri uyarınca ilam sayılan bu protokol ile iki aylık nafaka alacağı 800,00 YTL ’ nin tahsili için ilamsız takip başlattıklarını, haksız olarak itiraz edildiğini ileri sürerek itirazın iptali ile takibin devamına karar verilmesini ve %40 icra İnkâr tazminatına hükmedilmesini, ayrıca kasım 2004 tarihinden itibaren aylık 400,00 YTL yoksulluk nafakası tahsilini talep ve dâva etmiştir.

Dâvâlı, hâkimce onanmayan protokolün geçerli olmadığını, öğretmen olan ve evi bulunan davacının yoksul olmadığını, bu nedenle dâvanın reddini savunmuştur.

Mahkemece, protokolün sözleşme olarak tarafları bağladığı gerekçesiyle dâvanın kabulüne karar verilmiş, hüküm dâvâlı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

*Nafakaya, nafakanın artırılmasına ve azaltılmasına yönelik davalar, kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili davası niteliğindedirler. Nafaka şahsa bağlı bir hak olup, ancak nafaka davasının açıldığı âna etkili olarak davanın mahkeme tarafından kabul edilmesiyle malvarlığı hakkına dönüşür.*¹³³

2.3. Nafaka Türleri

*Türk Medeni Hukukunda nafaka, genel olarak bakım nafakası ve yardım nafakası olarak iki grupta incelemek mümkündür;*¹³⁴ *Bunlardan ilki bakım nafakası ikincisi de yardım nafakasıdır.*

2.3.1. Bakım Nafakası

*Bakım nafakası, aile hukukundan kaynaklanan nafakaların genel ismidir. Bakım nafakası, ana babanın çocuğa, kocanın karıya ve karının kocaya karşı olan yükümlülüklerinden doğan üç taraflı bir nafaka türüdür.*¹³⁵

Bu bakımdan Türk Medeni Hukuk sisteminde ailenin bütünlük ve birliği gereği aile bireyleri arasında kendiliğinden yerine getirilmesi gereken bir

Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetlerif istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabidir.

Taraf avukatları, ancak tarafların kendi iradeleriyle istem sonucu elde edebilecekleri konularda karşı tarafla uzlaşma yapabilirler ve bu konudaki tutanaklar İİK'nun 38. maddesinde belirtilen ilam niteliğindedir (Av. K. m. 35/A). Oysa, boşanma dâvaları kamu düzenini ilgilendirmesi nedeniyle tarafların kendi iradelerine tabi kılınmamış, hâkimin vicdanî kanaat getirmesi aranmış ve boşanma veya ayrılığın ferî sonuçlarına ilişkin anlaşmaların ise hâkimin onaması sonucu geçerli olacağı (TMK m. 184/5) hüküm altına alınmıştır.

Somut olayda; taraflar ve vekilleri boşanma dâvası öncesi anlaşma tutanağı düzenleyerek imza altına almış ve dâva dilekçesine eklemiş ise de, duruşmada bu anlaşmadan bahsedilmediği gibi, anlaşmaya konu hususlar taraflar veya vekilleri tarafından duruşmada tekrar edilerek altı imzalanmamış, mahkemece hüküm kısmına alınmak suretiyle infazı mümkün hale getirilmemiş, yasal geçerlilik kazandırılmamıştır. Bu nedenle, dâvacı vekili de, bu protokol ile dâvâlı hakkında ancak ilamsız icra takibi başlatmıştır.

O nedenle, yasal dayanağı bulunmadığı halde, yazılı gerekçeyle dâvanın kabulü doğru görülmemiştir.

Bu itibarla, yukarıda açıklanan esaslar göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz, temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde olduğundan kabulü ile hükmün HUMK'un 428'inci maddesi gereğince BOZULMASINA ve peşin alınan temyiz harcının istek halinde temyiz edene iadesine 21.2.2008 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."Y. 3. HD, 21.02.2008 T., 2008/1470 E., 2008/2523 K.: Yayınlanmamış Karar. BOZDAĞ, .s.25.

¹³³ RUHİ, Nafaka Alacakları, s.19. DEMİREL, Esra Şen. s.6, BOZDAĞ, .s.25.

¹³⁴ BOZOVALI, s.5

¹³⁵ RUHİ, Nafaka Alacakları, s.23; ERGENEKON, Yılmaz. s. 25.

yükümlülüktür. Fakat yükümlü olan taraf üzerine düşen bu yükümlülüğü kendiliğinden ifa etmezse, nafaka alacaklısı nafaka borçlusuna karşı nafaka davası açarak uygulamada tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakası isteyebilecektir.¹³⁶

*Bakım nafakası anayla baba arasında nasıl paylaşılacağı, aralarındaki evlilik birliğinin genel hükümlerine göre belirlenir. (TMK 185 II, 186 III.)*¹³⁷

Bakım nafakası; tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası şeklinde üçe ayrılmaktadır.

2.3.1.1. Tedbir Nafakası

TMK m. 195/1'e göre, evlilik birliği devam ederken eşler arasında önemli bir uyuşmazlığın vuku bulması veya eşlerden birinin bahsi geçen yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda ayrı ayrı veya birlikte başvurarak hâkimin müdahalesini isteyebilirler. Böyle bir başvurunun yapılması hâlinde, hâkim, kanunla belirlenen tedbirlerden birini alır.¹³⁸ Eşler, evlilik birliğini saygı, sevgi ve fedakârlık temelinde huzurlu ve mutlu bir şekilde devam ettirmek için üzerlerine düşen görevi yerine getirmekle yükümlüdürler. Bu çerçevede, eşlerin birbirlerine karşı kanundan doğan hak ve yükümlülükleri bulunmaktadır.

Buna göre, TMK hükümlerine göre (134-144) göre yapılmış olan evlilikler haricindeki birliktekilerde nafaka yükümlülüğü doğmayacaktır. TMK m. 195, 196 ve 197'nin uygulamasında eşlerin görevlerini ihmal etmeleri ve bu ihmal sırasında kusurlu olmaları gerekmektedir.

Boşanma davası açıldıktan sonra hâkim, 169. Madde gereğince eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır. Eşlerin ve çocukların bakımı eşlerin güçleri oranındadır. TMK m. 195'de de "evlilik birliğine ilişkin önemli bir

¹³⁶ KALELİ, Şakir. "Nafaka Davaları", *Yargıtay Dergisi*, 4. cilt, S. 1, Ankara, 1978, s. 115; ERGENEKON, s. 4.

¹³⁷ SEROZAN, s.244

¹³⁸ BOZDAĞ, s.31.

konuda uyuşmazlığa düşülmesi gerektiği ifade edilerek, bu hususun altı gizilmiştir. ¹³⁹

Türk Medenî Kanunu m. 196/1'e göre, "Eşlerden birinin istemi üzerine hâkim, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkısı belirler. " Hâkim, bunu yaparken " eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması" hususlarına dikkat eder (TMK m. 196/11). Anılan maddenin üçüncü fıkrasında ise, "bu katkılar, geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebilir" denilerek, ailenin geçimi için uzun zamandan beri katkıda bulunmayan eşten, dâvanın açıldığı tarihten itibaren geriye dönük bir yıllık nafakanın istenilebilmesi mümkün hale getirilmiştir. Söz konusu tedbir nafakası, evlilik birliği devam ederken ve birlikte yaşam sürerken eşlerden birinin talebi üzerine hâkim tarafından takdir edilecek nafakadır. ¹⁴⁰

Diğer yandan, Türk Medeni Kanununun 197. maddesinin 2. fıkrasında maddesinde düzenlenmiştir. Tedbir nafakası, boşanma davası dışında tedbir nafakası ve boşanma davasında istenen tedbir nafakası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu nafaka, boşanma ve ayrılık davası açılmadan önceki dönemde evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin taraflarca yerine getirilmemesi, birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde ve boşanma ve ayrılık davası açılması sırasında, hak sahibinin mali yönden desteklenmesi suretiyle evlilik birliğini kurtarmak amacıyla öngörülmüştür. ¹⁴¹

¹³⁹ BOZDAĞ, s.31.

¹⁴⁰ BOZDAĞ, s.31.

¹⁴¹ TUTUMLU, Boşanma Yargılaması, s.1125 "Dâvacı vekili dilekçesi ile; davalının açtığı boşanma dâvasının reddedildiğini; terk edip gittiği eve geri dönmediğini; dâva sırasında hükmedilen nafakanın da kararın kesinleşmesi ile sona erdiğini; müvekkilinin nafakaya ihtiyacı bulunduğunu ileri sürerek dâva tarihinden itibaren aylık 500 TL tedbir nafakasına hükmedilmesini talep ve dâva etmiştir". Dâvâlı cevap dilekçesinde; dâvacının talep ettiği nafakanın fahiş olduğunu, zira hükmedilen 300 TL nafakayı bile ödeyemediğini savunmuştur. Mahkemece; "kocanın açmış olduğu boşanma dâvasının kadının kusurunun ispat edilememesi sebebiyle reddine karar verildiği, bu tarihten sonra da tarafların bir araya gelmediği, buna karşılık hem dâvâlı kocanın hemde dâvacı kadının birlikte yaşamı yeniden tesis etmek için herhangi bir girişimde bulunmadıkları ve bu yönde herhangi bir niyet sergilemedikleri, bu durumda eşi dâvâlıya eve dönmesi çağrısında bulunmayan ve bu yöndeki isteğini ortaya koymayan dâvacı kadının ayrı yaşamakta haklı olduğunun kabul edilemeyeceği gerekçesi ile" dâvanın reddine karar verilmiş, hüküm dâvacı vekili tarafından süresinde temyiz edilmiştir.

Bu düzenleme ile kanun koyucu; toplumun temel taşı olan ailenin korunması amacı ile eşlerden birinin evlilik birliğinden doğan yükümlüklerini ihlal ettiği durumlarda, bundan etkilenen taraf için, gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak üzere, hâkime başvurma imkanı tanımıştır.¹⁴² Eşlerden birinin başvurması halinde, müdahalede bulunur ve kanunda gösterilen önlemleri alır.¹⁴³

Medeni Kanununun 186. maddesinde, eşlerin konutu birlikte seçecekleri, birliği beraberce yönetecekleri ve birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılacakları hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla bakım yükümlülüğü eşlerin her ikisine aittir. Eşler aile birliğinin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılacaklardır.

Yine, çocuklar lehine de tedbir nafakasına hükmedilebilir. TMK. mad. 185/2 gereğince, eşler, evlilik birliğinin devamı süresince çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermek mecburiyetindedir. Hâkim,

TMK'nun 195. maddesi uyarınca, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi halinde eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebilir. Hâkim, gerektiği takdirde eşlerden birinin istemi üzerine kanunda öngörülen önlemleri alır.

Aynı yasanın 197. maddesine göre de; eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir.

Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebebe dayanıyorsa hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine birinin diğerine yapacağı parasal katkıya, konut ve ev eşyasından yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alır.

Somut olayda; dâvacı, ayrı yaşamakta haklılık iddiasına dayalı olarak tedbir nafakası istemektedir.

Dâvâlı (koca) tarafından açılan boşanma dâvası, dâvacı (kadına) atfı kabil bir kusur bulunmadığından redle sonuçlanmıştır. Boşanma dâvası öncesinde müşterek evden ayrılan eşin eve dönmesi asıldır ve kusurlu olan eş eve dönmelidir. Yine, bu durumda eşini birlikte yaşamaya ikna etmek dâvâlı kocanın yükümlülüğündedir. Mahkemece, yukarıdaki yasal düzenlemeler çerçevesinde tarafların halen ayrı yaşadıkları gözetilerek, dâvacının geçimi için gerekli, dâvâlinin geliri ile orantılı olacak şekilde TMK'nun 4. maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesi de gözetilerek, uygun bir miktarda nafakaya hükme-dilmelidir.

Yanılıklı değerlendirme sonucu razılı şekilde dâvanın reddi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir." Y. 3. HD, 11.09.2012 T. 2012/12362 E.2012/18502 K.

¹⁴² "... Ancak TMK'nın 195. Maddesi uyarınca, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşürülmesi halinde eşler ayrı ayrı veya birlikte hakimin müdahalesini isteyebilirler. Hakim, gerektiği takdirde eşlerden birinin istemi üzerine Kanunda öngörülen önlemleri alır. Aynı yasanın 197. Maddesine göre de; eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir. ..." Y. 3. HD. 29.03.2012. E.2012/2190, K.2012/8619.

¹⁴³ (www. Yargıtay gov.tr.)RUHİ, s.27.

boşanma ve ayrılık davası açılmadan önceki dönemde taraflardan birinin veya her ikisinin istemi üzerine aile yükümlülüklerini yerine getirmeyen tarafı uyarır ve yükümlülüklerini yerine getirmeye davet eder. Yerine getirmemesi halinde, tedbir nafakasına karar verir (MK.mad.195). Boşanma ve ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince, çocukların bakımına dair gereken önlemleri kendiliğinden alır ve dava devam ederken çocuk yanında bulunmayan diğer eşin çocukların bakım ve geçimine hangi ölçüde katkıda bulunacağı hâkim tarafından belirlenir.¹⁴⁴ Çocuğun bakımından kasıt sadece maddi katkı değildir. Çocuğun ruhen ve bedenen gelişimi için gerekli tüm giderleri kapsar.¹⁴⁵

Tedbir nafakasına hükmedilmesinde eşlerin kusurlu olup olmaması önemli değildir. Kusurlu olan taraf lehine dahi hüküm verilebilir.¹⁴⁶ Tedbir nafakası yükümlülüğü evlilik birliğinin son bulmasına yani boşanmaya karar verilmesine kadar sürer.

Tedbir nafakasının süresi evlilik birliğinin yükümlülüklerini yerine getirinceye kadardır. Bu yükümlülükler yerine getirildiği anda tedbir nafakasının kaldırılması için mahkemeye bunun kaldırılması talebinde bulunabilir.

2.3.1.2. Yoksulluk Nafakası

TMK.m.185/3'e göre, eşler birbirlerine yardımcı olmak yükümlülüğü altındadır. Bu yükümlülük, eşlerden birinin yardıma ihtiyacı olduğunda, diğer eşe yardım etme ödevi yüklemektedir. Eşlerden birinin yardıma muhtaç duruma düşmesi, özellikle, hastalık, işsiz kalma gibi kriz durumlarında gerçekleşir. Yardım yükümü maddi ve manevi olarak iki farklı şekilde ortaya çıkar. Yani eşlerin birbirlerine mali olarak yardımda bulunmaları gerektiği gibi; teselli etme, hastayken ilgilenme gibi manevi olarak da yardımda bulunmaları gerekmektedir. MK.m. 185/3'de düzenlenen yardım yükümü evliliğin sona ermesi ile sona erer.

¹⁴⁴ KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s.187.

¹⁴⁵ OĞUZMAN/ DURAL s.270.

¹⁴⁶ GEDİKLİ, Haluk. Boşanma ve Ayrılık Davalarında Alınacak Geçici Önlemler ve Tedbir Nafakası, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.63-67.

Bununla birlikte, Kanun Koyucu, evlilik bağı çözülmüş olsa da, yoksulluğa düşecek, kusuru daha ağır olmayan eşin sosyal ve ahlaki düşüncelerle korunması amacı ile eşler arasındaki yardım yükümlülüğünü mali açıdan devam ettirmeyi öngörmüştür. 4721 sayılı Yeni Medeni Kanunumuzun¹⁴⁷ TMK md. 175'e göre, "Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir (f.1.) Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz (f.2.)"

Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesi ile düzenlenen yoksulluk nafakasına ilişkin önemli unsurlar aşağıdaki gibi sayılabilir,¹⁴⁸

1 - Nafaka talebinde bulunacak eşin boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olması, 2 - Nafaka talep eden eşin kusurunun diğer eşten daha fazla olmaması, 3 - Nafaka miktarının nafaka borçlusunun mali gücü ile orantılı olması, 4 - Nafakanın süresiz olarak istenebilmesi¹⁴⁹, 5 - Nafaka alacağıının boşanma nedeni ile yoksulluğa düşecek eş tarafından talep edilmesinin gerekmesi¹⁵⁰, 6 - Nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmaması¹⁵¹

¹⁴⁷ TMK 175/1.2

SERİM, Azra Arkan.

<http://www.journals.istanbul.edu.tr/uhfm/article/download/1023003785/1023003360> "Yoksulluk Nafahası" S.1 ,s.277,302, 2007

¹⁴⁸ BOZDAĞ, s.72.

¹⁴⁹ "TMK'dan farklı olarak İsviçre Hukukunda İMK. 'da açık bir hüküm olmasa da dâhi yoksulluk nafakası süreli olarak kabul edilmektedir. İsviçre Federal Mahkemesi, yoksulluk nafakasının süreli olmasını kabul etmektedir. Bu sınırlamayı, sağlık durumu iyi olan ve kazanç getiren bir faaliyette bulunabilecek olan genç bir eş veya çocuğu olmayan eş için kabul etmiştir. "

¹⁵⁰ "Dâvâlinin yoksulluk nafakası talebinin bulunmadığı gözetilmeden, istek dışına çıkılarak dâvâlı yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır (HUMK.m.74) " (Y. 2.HD 27.09.2012 tarihli ve E. 2012/18009, K.2012/22760 sayılı kararı); " Dâvâlı için yargılama sırasında "bağlanan nafakanın boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren aynen devamına" karar verildiğine göre, niteliği belirtilmemiş olsa bile devamına karar verilen nafakanın "yoksulluk" niteliğinde olduğu açık ve tartışmasızdır. Oysa dâvâlinin yoksulluk nafakası talebi bulunmamaktadır. İstek olmadığı halde dâvâlı yararına yoksulluk nafakası takdir edilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir." Y. 2. HD, 19/09/2012 T., 2012/4961 E., 2012/21725 K.(www.yargiyay.gov.tr)

¹⁵¹ Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz. (TMK.m.175) Toplanan delillerle, boşanmaya sebep olan olaylarda dâvâlı kadının daha ağır kusurlu olmadığı, her hangi bir geliri ve malvarlığının bulunmadığı, boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği gerçekleşmiştir. O halde, dâvâlı kadın yararına geçimi için uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekirken isteğin reddi doğru görülmemiştir Y. 2. HD, 4.9.2012 T.2012/5314 E., 2012/20189 K.: Yayınlanmamış Karar.

*Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi talep şartına bağlıdır. Hâkim, talep olmaması halinde yoksulluk nafakasına kendiliğinden hükmedemeyecektir. Dava kesinleşinceye kadar davanın her aşamasında ileri sürülebilecek talebin yazılı olması ya da sözlü isteğin duruşma tutanağına geçirilmesi gerekir.*¹⁵²

2.3.1.3. İştirak Nafakası

*TMK'nun 182. maddesinde düzenlenmiştir. Velayet küçüklerin ve istisnai olarak da kısıtlanmasına karar verilen ergin çocukların gerek şahıslarına, gerekse mallarına özen gösterme ve onları temsil etme konusunda kanunun ana ve babaya yüklenmiş olduğu hak ve yükümlülüğe¹⁵³ çocuğun bakım ve eğitim giderlerine mali gücü oranında katılmasıdır.¹⁵⁴ İştirak nafakası ancak boşanma kararının kesinleşmesi ile başlayan bir nafaka çeşididir öncesi ise tedbir nafakasıdır.*¹⁵⁵

İştirak nafakası boşanma kararının kesinleşmesiyle başlar, çocuğun reşit olmasıyla son bulur. Bunun tek istisnası TMK'nın 328. Maddesinin son fıkrasındaki düzenlemedir. Çocuk reşit olduktan sonra, sakat veya çalışamayacak durumda ise yahut para kazanmasına mani olan bir durum varsa ana babasından nafaka isteyebilir.

¹⁵² ÇİTAK, Burçak "YOKSULLUK NAFKASI"

<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/viewFile/5000207195/5000175942> (İÜHFİM C. LXXIV, 1, s.240-250, 2016)

¹⁵³ RUHİ, Ahmet Cemal. Yabancı Nafaka İlamları, s.108. "Çocuğa ödenecek olan hakim (çocuk) nafakasının kapsamına, onun halense! ve zihinsel gelişimi için gerekli olan her değer girer Sadece giyim kuşam, yiyecek içecek ve yatak döşek anlaşılmamalıdır handan Tüm kültürel gereksinimler, dinlence ve eğlence gereksinimleri, hoş zamanı değerlendirme, tedavi ve mahkeme masrafları, cep harçlığı, hatta örgütlenme (dernek aidatı) gereksinimleri de girer hu çocuk nafakasının kapsamına." BOZDAĞ, s.60

¹⁵⁴ RUHİ, Yabancı Nafaka İlamları, s.108; AKINTÜRK, Turgut. *Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı C.II, Sevinç Matbaası, Ankara, 1977, s.201-202; HELVACI/ ERGÜLE, , s.232; TUTUMLU, Boşanma Yargılaması, s.1294-1295; BAKTİR, Selma. *Aile Mahkemeleri*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, s.138; BAŞAKLAR, Emin. *Nafaka Davaları*, Halkevleri Kültür Vakfı Basımevi, Ankara, 1974, s.96; İNAL, Nihat. *Uygulamada Nafaka Davaları*, Yetkin Yayınları, Ankara, 1992, s.207; ŞENER, Esat. *Nafaka-Velayet-Vesayet-Evlatlık-Babalık*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1994, s.107; YETİK, Nurten. *Nüfus-Velayet-Vesayet-Nafaka*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2007, s.411; ŞAHİN, Emin. *Aile Hukuku Davaları Tatbikatı*, Kartal Yayınevi, Ankara, 2004, s.693; KİPER, Osman. *Tüm Yönleriyle Boşanma Davaları*, Adil Yayınevi, Ankara, 1997, s.593; ARAS, Bahattin. *Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007 s.316.

¹⁵⁵ BULUT, Harun. *Aile Hukukunda Velayet (Çocukla Kişisel İlişki Kurulması) ve Nafaka Davaları*, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s.86

2.3.2. Yardım Nafakası

Topluluk hâlinde yaşayan bireylerin, zaruret hâlinde olana yardım etmesi ahlâkî bir vazife olarak görülmüştür. Bu vazife hısımlar arasında daha yoğun yaşanırken, sosyal devlet anlayışının gelişmesi sonucu yükümlülük devlet tarafından üstlenilmiş, hısımlar arasındaki yardımlaşmanın alanı ise daraltılmıştır. İhtiyacı olana yardım etmek, ahlâkî sorumluluktan ziyade kanuni sorumluluk halini almıştır. Belirli hısımlar arasındaki nafaka yükümlülüğü ise özel olarak düzenlenerek yardım nafakası adını almıştır.¹⁵⁶

Fark özellikleri olan bir nafaka türüdür yardım (hısım) nafakası. Bakım nafakasından farklı olarak, ana babadan çocuğa geçen, tek taraflı bir nafaka değildir; çocuktan ana babaya da akabilir. Üstelik bu sadece ana babayla çocuk arasında da değildir; tüm altsoyla üstsoy arasında, yani torunlarla büyük analar ve büyük babalar arasında, ayrıca yan hısımlarından kardeşler arasında da vardır. (MK 364).¹⁵⁷

TMK. md. 364-366 hükümleri arasında düzenlenmiş olan yardım nafakasinda,¹⁵⁸ bireyler arasında karşılıklı dayanışma ve yardımlaşma, zor günlere birlikte katlanma, karşılıklı fedakarlıklarda bulunma yükümlülüğü, Türk Medeni Kanununda en geniş anlamda aile için öngörülmüştür. İnsanlar; hastalık, işsizlik, yaşlılık veya buna benzer sebepler yüzünden yoksulluğa düşebilirler. Bu takdirde yakın hısımların birbirine yardım etmeleri, vicdani ve ahlaki bir görevdir.¹⁵⁹ Bulut'a göre; yardım nafakası, bir kimsenin yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan altsoyu-üstsoyu ile kardeşlerine yardıma muhtaç kişinin yoksulluğunu ortadan kaldıracak miktarda ödemek zorunda olduğu nafakadır.¹⁶⁰ Altsoy ve üstsoy hısımlar hangi derecede olursa

¹⁵⁶ BOZDAĞ, s.60, DURAL/ÖĞÜZ /GÜMÜŞ, s.341.

¹⁵⁷ SEROZAN, s. 246

¹⁵⁸ ERGENEKON, s.26.

¹⁵⁹ RUHİ, s.151.

¹⁶⁰ BULUT, s.110; PERKTAŞ, s.11. ÖZKAN, Hasan. *Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005.s.702.

olsun nafaka ödemekle yükümlüdürler. Ancak kardeşlerin yardım nafakası yükümlüsü olabilmeleri için, refah içinde bulunmaları şartı aranmaktadır.

Yardım nafakası yükümlüleri ve nafaka alacakları kanunda sınırlı olarak sayılmıştır. Kanunda sayılanlar dışında olanlar madde kapsamına girmez. Özel Hukuk'u ilgilendiren bir borç olup, ayırt etme gücüne sahip olmayanlardan bile istenebilir. Hakim takdir yetkisi ile nafakanın verilip verilemeyeceğine karar verir.¹⁶¹

Yardım nafakası talebinde bulunan, TMK md. 365/1 gereğince dava açılırken, mirasçılıktaki sırayı göz önünde tutmalıdır. İlk sırada istemde bulunanın altsoyu, ikinci sırada büyük ana ve büyük babaları ve en son sırada ise büyük ana ve büyük babaların ana ve babaları gelmektedir.¹⁶²

Genel olarak söyleye diye biliriz ki ; alacaklıları ve borçluları bakımından daha geniş kapsamlı olan yardım nafakasının maddi koşulları daha ağırdır. Böyle bir nafakayı talep edebilmek için, gerçekten ekonomik olarak güç durumda olmak gerekir. (MK 364) Kardeşlerin bir birine karşı bu tür bir nafakayla yükümlü olabilmesi için doğrudan ekonomik olarak bolluk, refah içerisinde olmaları gerekir. (MK 364II) ¹⁶³

2.4. Tüm Nafakaların Ortak Özellikleri

Nafaka, bir kimsenin geçindirmekle yükümlü olduğu kişilere mahkeme tarafından bağlanan aylık olup, ailenin ve dolayısıyla toplumun korunması amacıyla yönelik alınmış bir önlemdir. Nafaka, eşler lehine boşanma davası ile birlikte talep edileceği gibi, boşanma davasından bağımsız olarak, boşanma davasından sonra eşler için bir yıl zaman aşımı koşulu ve çocuklar içinde reşit olana kadar da talep edilebileceği; müşterek çocukları da, altsoy, üstsoy ve

¹⁶¹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s.707.

¹⁶² ÖZTAN, Aile Hukuku, s.710. KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s.290.

¹⁶³ SEROZAN, s.246.

refah düzeyi iyi olan kardeşlerinden de talep edebilir.¹⁶⁴ Tüm nafakalarda ortak özellik, geçinilmesi gereken paranın o zamanki yaşam koşullarına göre belirlenmesi ¹⁶⁵

a) *Üstün bir sosyal koruma amacına hizmet eden nafaka alacaklısından en baştan ve toplu feragat edilemez. Ama nafaka 3'ün kişiyi ölçüsüz ödünlere karşı koruyan filtresinden ve irade özerkliğini gölgeleyecek olgulardan, yargıcın denetiminden (onayından) geçme koşuluyla, pekâlâ sözleşmeye konu olabilir. (Nitekim bk. TMK 184 b. 5 ve bize her nedense alınmamış olan İsv. TMK 287/88) Taraflarca döviz üzerinden kararlaştırılmış nafakanın işlem temelinin çökmesi halinde uyarılma yoluyla ulusal paraya çevrilip çevrilemeyeceği konusunda anılan Anayasa Kararı(AYM.K.E.2005/56-K.2009/94)*

b) *Nafakanın tutarı, alacaklının maddi gereksinimiyle borçlunun ekonomik gücüne göre belirlenir. (TMK 365 II)*

c) *Nafaka alacağı el değiştirmekle sosyal amacına yabancılaşıacağı için, başkalarına devredilemez, mirasçılara da geçmez. Nafaka borcu, yalnız nafaka alacaklısının ölümüyle değil, aynı zamanda nafaka borçlusunun ölümüyle de biter. 176III)nafaka bu özelliği ile şahsa aittir denilebilir. Evvelce (ölümden önce) ödeme günü gelmiş (muaccel) nafakalar bu kuralın dışındadır.*

d) *Nafaka geçmişte kalmış bir gereksinimi karşılamak üzere istenemez. Geçmiş için beslenilemez. (Pro praeterito alitur). Geçmiş zamanda yaşanmaz: In (praeteritum non vivitur). Bu nedendir ki babasına karşı geçmişe etkili bir babalık hükmü elde eden çocuk geçmiş için babasından nafaka isteyemez. Geçmişte ödenmemiş olan nafakalar ayrıdır ve saklıdır.*

¹⁶⁴ YORULMAZER,Zeynep/SERPİCİLER,Gizem
"BOŞANMA ARARININ ONUŞLARINDAN [http://
www.gizehukuk.com/index.html](http://www.gizehukuk.com/index.html) (Ocak 2014 say.makale)

¹⁶⁵ SEROZAN, s.248.

e) Nafaka alacağı mutlaka hak sahibinin eline geçmesi gerekli bir değer olarak rehin edilemez, haczedilemez, takas yoluyla da düşürülemez. (İcra İflas K. 83, BK123 b. 2)

f) Nafaka alacağı cebri icra takibinde ayrıcalıklı , öncelikli işlem görür. (İcra İflas K. 101,206,344; HUMK 443)

g) Nafaka ömür boyu değişmez bir irat (gelir) olmayıp, değişen gereksinimlere ve olanaklara (ödeme gücüne) uydurulur; artırılıp eksiltilebilir; hatta büsbütün kaldırılabilir. Eğer bir endekse bağlanmamışsa, (clausula rebus) ilkesine uygun bir değiştirme, daha doğrusu uyarılma davası her zaman açılabilir’.

h) Nafaka borçlusunun kusurlu olması gerekmez. Nafaka tazminat değildir ki! Ama kendi kusuruyla dara düşenin nafaka istemi de “kimse kendi kusurlu davranışına dayanarak hak ileri süremez” (nemo auditur) itirazına takılır.(TMK 175)

3. YOKSULLUK NAFKASI

3.1. Genel Olarak

Yoksulluk nafakasını düzenleyen 175. maddenin eski kanundaki karşılığı 144. maddedir.

“Boşanma halinde eşler arasındaki Medeni Kanun m.186’ya dayanan, birliğin giderlerine güçleri oranında katkıda bulunma ve bu çerçevede ihtiyacı olan eşe bakım yükümlülüğü de sona erer. Boşandıktan sonra eşlerin kendi geçimlerini bizzat kendilerinin temin etmeleri gerekir. Fakat kanun koyucu, sosyal ve ahlaki düşünceler ile boşanma sonucu yoksulluğa düşecek olan eşin, kusuru daha ağır olamamak koşulu ile geçimi için diğer eşten malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceğini ve nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağını öngörmüştür” (TMK. m.175).¹⁶⁶ Kısaca yoksulluk nafakası sosyal düşüncenin ifadesidir.¹⁶⁷

“Yoksulluk nafakası, evlilik birliği devam ettiği sürece söz konusu olan evlilik birliğinin giderlerine katılma yükümlülüğünün, sosyal ve ahlaki düşüncelerle evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kanunda belirtilen ve yoksulluk nafakasını sona erdiren koşulların gerçekleşmesine kadar kısmen devamı niteliğindedir. Bu düzenleme boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan tarafı koruma amacına yöneliktir.”¹⁶⁸

Yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının kusurunun diğer eşten ağır olmaması gerekmektedir. Yoksulluk nafakası irat veya sermaye şeklinde hükmedilir. Nafakanın miktarının belirlenmesinde yoksulluğa düşmesini önleyebilecek oranda olması gerekirken, zorunlu ihtiyaçların karşılanması ile

¹⁶⁶ RUHİ, Yabancı Ülkeler, ,s.68-69

¹⁶⁷ UZUN, Mine. *Yargıtay Kararları Karşısında Yoksulluk Nafakası*, İstanbul, 2013, s.12

¹⁶⁸ Alman hukuku, boşanmış eşlere her vatandaş gibi kendi ihtiyaçlarını bizzat temin etme yükümlülüğü yüklemektedir. (BGB md. 1574). Boşanan eşlerden birisi eğitim ve öğretime devam edecekse veya mesleki öğrenimine devam (BGB md. 1574/3) bu süre için kendisi nafakaya muhtaç sayılır ve diğer taraftan nafaka isteyebilir. (BGB md. 1575).

sınırlandırılmamıştır. Yoksulluk nafakasına boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren hükmolunur.

Asgari ücretin altında geliri olmayanların yoksulluk içinde olduğunun kabulünde¹⁶⁹ ve çalışma yeteneğine sahip olmakla birlikte herhangi bir mal varlığı ve geliri olmayan kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmektedir.¹⁷⁰ Uygulamada özellikle mal varlığı ve geliri olmayan kadın yararına çalışma yeteneğine sahip olup olmadığı hususu araştırılmaksızın yoksulluk nafakasına karar verilmesidir. Yani Nafaka talebinde bulunan eş eğer her hangi bir geliri olmadığı tespit edilirse mahkemece , nafaka talebinde bulunan eşin çalışma imkanı ve sağlık durumunun koşulları aranmamalıdır.

Yoksulluk nafakasının hangi durumlarda sona ereceği 176.maddenin 3. fıkrasında,¹⁷¹ alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evli gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalkması, başkası ile karı koca hayatı yaşaması ve ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararıyla kaldırılacağı şeklinde düzenlenmiştir.¹⁷² Bu düzenleme boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan eşleri koruma amacına yöneliktir fakat taraflar TMK 176/3 göre bir durum oluşması halinde kendiliğinden nafaka ortadan kalkar.

3.2. Yoksulluk Nafakasının Koşulları

3.2.1. Nafaka İsteminde Bulunan Eş, Boşanma Sonucu Yoksulluğa Düşecek Olmalıdır

Yoksulluk, toplumun yaşam standardının mutlak veya görelî olarak belirlenmiş minimum düzeyinin altında kalan kişinin statüsü şeklinde tanımlanabilir. ¹⁷³ Başka bir anlatımla yoksulluğa düşme toplumdaki anlayışa göre şekillenebilir.¹⁷⁴

¹⁶⁹ CAMCI, Ömer. *Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası*, İstanbul, 1998, s. 61.

¹⁷⁰ RUHİ, Yabancı Ülkeler, s.73.

¹⁷¹ PERKTAŞ, s. 39-45.

¹⁷² RUHİ, Yabancı Ülkeler, s.102

¹⁷³ GÖKÇEOĞLU BALCI, Şebnem. Yoksulluk- Hukuk İlişkisi Bağlamından Güvenceli Asgari Gelir, *Güncel Hukuk Dergisi*, Şubat 2007, s.8.

¹⁷⁴ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.149.

O halde yoksulluk tanımı yapılırken ülkenin gerçeklerinin de ayırında olunması gerçeğe ulaşma bağlamında belirleyici bir unsur olarak hukuk uygulamacıları tarafından göz önünde bulundurulması gereken önemli bir argümandır.¹⁷⁵ Türk Medeni Kanununda yoksulluk kavramı tanımlanmamıştır. Kısaca, yeme, içme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım ve kültür gibi harcamaları karşılayacak malvarlığı veya geliri olmayan kimse yoksulluk içindedir.¹⁷⁶

İlgili Kanun maddesinde, "...yoksulluğa düşecek taraf ..." hükmü yer almaktadır (TMK. md. 175/1). Buna göre henüz yoksulluğa düşmemiş, fakat boşanma hâlinde ileride yoksulluğa düşme olasılığının bulunduğu durumlarda da yoksulluk nafakası isteme imkânı getirilmiştir.¹⁷⁷ Yoksulluk nafakası isteminde bulunan eşin yoksulluğa düşüp düşmeyeceği hâkim tarafından araştırılarak karara bağlanır.¹⁷⁸

Yoksulluk nafakası isteminde bulunan eş, hiçbir gelirinin olmaması ve çalışmaması durumunda kendi kendini geçindiremeyecekse, boşanma yüzünden yoksulluğa düşme tehlikesiyle karşılaşmış bulunuyor demektir. Başka bir deyişle, geçimini kendi mali kaynakları ve çalışma gücüyle sağlama imkanından yoksun olan tarafın yoksulluğa düşeceği kabul edilir.¹⁷⁹

"Daha önceki Kanunda yapılan değişiklikten yani 01.01.2002'den önce ki 144'üncü maddede "büyük" bir yoksulluğa düşmekten söz edilmişti. Yeni düzenlemede ise "büyük" sıfatına yer verilmemiştir. Bu yüzden, yoksulluk nafakasına hükmedebilmek için, bir tarafla düşeceği yoksulluğun mutlaka da

¹⁷⁵ GENÇCAN s.1098.

¹⁷⁶ "... Yoksulluk kavramı yasamızda tanımlanmamış ise de; yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların "yoksul" sayılacağı Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.06.1998 gün ve 1998/556, 1998/688 sayılı ilamında belirtilmiştir." Y. 3. HD 04.11.2004, E. 2004/11243, K. 2004/12235.

¹⁷⁷ KAÇAK, Nazif. *Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası*, Ankara 2009, s. 218; RUHİ Yabancı Ülkeler, s.73.

¹⁷⁸ "Davacı yararına yoksulluk nafakası takdir edilebilmesi için boşanma sonucu yoksulluğa düşeceğinin gerçekleşmiş olması gerekir (TMK. md. 175). Mahkemece, kadının boşanma sonucu yoksulluğa düşüp düşmeyeceği araştırılmadan yazılı şekilde nafaka takdir edilmesi dyanie yerin de değildir..." Yargıtay 2. HD. 02 06.2003, E. 2003/7302, K. 2003/8076. (www.yargitay.gov.tr) akt. RUHİ, Yabancı Ülkeler, s.67.

¹⁷⁹ KAÇAK, s.218.

*büyük bir yoksulluk olması gerekmez Normal ve vasat düzeydeki bir yoksulluk tehlikesi de nafaka için yeterli olacaktır”.*¹⁸⁰

Eşlerin boşanması esnasında mahkemece yoksul duruma düşecek eşin eğer her hangi bir geliri olmadığı tespit edilirse, mahkeme yoksulluk nafakası alacak tarafın sağlık koşullarını araştırmaksızın yoksulluk nafakasına karar verebilir.¹⁸¹ Diğer bir deyişle, çalışma yeteneğine sahip olmakla birlikte¹⁸², herhangi bir mal varlığı¹⁸³ ve geliri olmayan kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmektedir.¹⁸⁴

Belirtmek gerekir ki; Hukuk genel kurulu'nun yerleşik kararlarında, “asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması” yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu kabul edilmemiştir.¹⁸⁵ Bu ihtiyaçlar ebetteki tarafların evlilik birliği içerisindeki yaşam standartları, sosyal ve ekonomik durumlarına göre değerlendirilecek bir olgudur. Bu anlamda her somut olaya göre objektif ve sübjektif kriterlere göre yoksulluk nafakası talep edenin boşanmadan dolayı yoksulluğa düşüp düşmeyeceğinin çözümlenmesi gerekir. Ülke şartlarına göre asgari ücretten daha az gelir sahibi olan yoksuldur.¹⁸⁶

Buna göre yoksulluk nafakası alabilenler şu şekilde sıralanmalıdır:

¹⁸⁰ AKINTÜRK, Aile Hukuku, s.314.

¹⁸¹ “...Davalı boşanmaya neden olan olaylarda kusursuz olduğu gibi, boşanma yüzünden zarurete düşeceği de belirlenmiştir. Onun çalışabilecek durumda olması, kendisini yoksulluktan kurtarmaz Türk Medeni kanununun 175'inci maddesi koşulları oluşmuştur. Davalı kadın yararına uygun yoksulluk nafakası verilmesi gerekirken isteğın reddi usul ve yasaya aykırı olup hükmün yoksulluk nafakası yönünden bozulması gerekmiştir.” Y. 2. HD. 07.06.2004, E, 2004/6648. K 2004/7385.

¹⁸² “Davacının çalışma yeteneğine sahip olması yoksulluk nafakası verilmesine engel değildir...” Yargıtay 2. HD. 18.11.1998 gün ve E. 1998/10273, K. 1998/12393, (www.yargıtay.gov.tr).

¹⁸³ “ Davacı kadının bir gelirinın bulunmadığı herhangi bir meslek sahibi olmadığı gerçekleştiğine göre, boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceğinin kabulü gerekir” YHGK. 04.11.1992 gün ve E 2-537, K. 1992/631, ilmi ve Kazaî İctihatlar Dergisi, Yıl 33, Sayı 388, Nisan 1993, s. 9431.

¹⁸⁴ “Toplanan delillerden davalının herhangi bir malvarlığı ile gelirinın olmadığı, boşanma sonucu yoksulluğa düşeceği anlaşılmaktadır. O halde kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekir” Y. 2. HD. 12.09.1995 gün ve E. 1995/6066 K. 1995/8671, Yasa Hukuk Dergisi, Mayıs 1996/4, Yıl 19, Cilt 15, Sayı 173, s. 645-646.

¹⁸⁵ YHGK'nun 07.10.1998. gün ve 656-688;26.12.2001 gün ve 1158-1185;01.05.2002 gün ve 397-339,Y.2.HD'nin 15.03.2004 gün ve 2389-2181;04.06.2002 gün ve 4839-6455 s. kararı.

¹⁸⁶ BULUT, s.103.

1,Geliri yetersiz olanlar alabilir,2, İşten iradesi dışında ayrılmış olan alabilir,3, Ev kadını olan alabilir, 4,Henüz maaş bağlanmayan alabilir, 5,Yurt dışı geliri yetersiz olan alabilir, 6,Asgari ücret alan alabilir, 7,Ailesi zengin ancak kendi geliri bulunmayan alabilir, 8,Geçici işte çalışan alabilir.

3.2.2. Nafaka İsteminde Bulunan Eşin Kusuru Diğer Eşten Daha Ağır Olmamalıdır

Boşanma davasında; kusursuz, az kusurlu ve eşit kusurlu olan eş yoksulluk nafakası isteyebilecektir.

“Boşanma davasında 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu m. 175 hükmüne göre boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf ağır kusurlu ise yoksulluk nafakası alamaz.”¹⁸⁷ Böylece boşanmaya sebep olan olaylarda kusuru daha ağır olan kimse yoksulluk nafakası isteyemez.¹⁸⁸ Boşanma davasından sonra açılacak yoksulluk nafakası davasında eşlerin kusuru; boşanma davası içindeki kanıtlara göre değerlendirilecektir. O dava içinde ağır kusurlu olduğu belirlenerek kesinleşen eş yararına yoksulluk nafakasına karar verilemeyecektir.¹⁸⁹ Örneğin terk sebebine bağlı boşanma davasında, davalının usulüne uygun davete uymaması nedeni ile ve dolayısı ile davalının ağır kusuruna dayanarak boşanmaya karar verilmesi halinde, davalı tarafın yoksulluk nafakası isteği reddolunmalıdır.¹⁹⁰

¹⁸⁷ “Ağır kusurlu davalı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru değildir.”

YHGK, 30.1.2008, E.2008/2-32, K.2008/86 . Bullut,187 .Yargıtay Kararı

“ Ağır kusurlu kadın lehine yoksulluk nafakası takdir edilemez. Türk Medeni Kanununun 175. maddesi koşulları oluşmamıştır. Davacı kadının yoksulluk nafakası isteminin reddi gerekirken kabulü usul ve yasaya aykırıdır.” Y.2.HD, 10.03.2005, 1657-3658.(www.yargitay.gov.tr) GENÇCAN, s.1098.

¹⁸⁸ RÜHI, Yabancı Ülkeler, s.74.

¹⁸⁹ ŞİMŞEK, Mustafa. *Aile Mahkemelerinin Görevine Giren Davalar ve Yargılama Usulü*, Ankara, 2004. s.41.

¹⁹⁰ CAMCI, s.104.

*Boşanma davasında eşit kusurlu yoksulluk nafakası alabilir. 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu m. 175 hükmüne göre boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf eşit kusurlu ise yoksulluk nafakası alabilir.*¹⁹¹

*Boşanma kararında aksine bir hüküm bulunmaması koşulu ile boşanmaya yol açan olaylarda kusuru daha ağır olmayan eş, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra da yoksulluk nafakası isteyebilir.*¹⁹² *Tabi bur da belirli bir zaman aşımı süresi vardır. Eğer boşanan eşler boşanma kararından sonra bir yıl içerisinde yoksulluk nafakası talebiyle dava açarlarsa bu koşul geçerli olur, aksi durumda boşanma kararından bir yıl sonra talep edilen yoksulluk nafakası zaman aşımına uğrar. Bu durum iştirak nafakasında farklıdır. Bunu da iştirak nafakası bölümünde göre bilirsiniz.*

Bazı hallerde hiçbir kusur olmamasına rağmen kusursuz eş aleyhine yoksulluk nafakasına hükmedilmesi de mümkündür, örneğin akıl hastalığı nedenine dayalı davada davacının hiçbir kusuru bulunmamakla birlikte talep edilmişse akıl hastası davalı lehine yoksulluk nafakasına hükmedilecektir. Başka bir örnek olarak kadının zorla ırzına geçilmesi ve bu durumun diğer eş için evliliğin çekilmez hal almasından bahisle boşanma davası açılması ve boşanmaya karar verilmesi durumunda davacının hiçbir kusuru olmamasına rağmen davalı kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekecektir.

¹⁹¹ GENÇCAN, s.1098.

¹⁹² Y. 2HD. E. 2013/18210, K. 2013/21830, T. 25.9.2013 "Mahkemece davalı kadın ağır kusurlu kabul edilerek boşanmaya karar verilmiş ise de; Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden davacının eşine sürekli fiziksel şiddet uyguladığı, davalının ise kocası ve ailesine sürekli asılsız ithamlarda bulunup ağır hakaret ettiği anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında boşanmaya neden olan olaylarda taraflar eşit derecede kusurludur. Hal böyle iken davalının ağır kusurlu kabul edilmesi doğru değil ise de, davalının davacı ile aynı oranda kusurlu olduğu gerçekleştiğine göre verilen boşanma kararı bu sebeple sonucu itibarıyla doğru olup, davalının bu yöne ilişkin temyiz itirazlarının reddi ile boşanmaya ilişkin hükmün gerekçesinin (HUMK. md. 438/ son) değiştirilmek suretiyle onanmasına karar verilmesi gerekmiş, davacının tüm, davalının ise aşağıdaki bentlerin dışında kalan sair temyiz itirazları da yerinde görülmemiştir. 2-Davalının boşanmaya neden olan olaylarda ağır kusurlu olduğu gerçekleşmediğine ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği de sabit olduğuna göre davalı kadın yararına uygun miktarda yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken isteğin reddi doğru görülmemiştir. 3-Boşanmaya neden olan olaylarda taraflar eşit kusurlu olduğu halde davacı lehine Türk Medeni Kanununun 174/2. maddesi gereğince manevi tazminata hükmolunması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir"(KAÇAK. s.224).

*Tarafların kusur durumları hakkında tüm boşanma davaları konularında yapılan açıklamalar eşliğinde konunun halli gerekir.*¹⁹³

*Evlenme olmaksızın başkasıyla fiilen evliymiş gibi yaşayana yoksulluk nafakası verilemez.*¹⁹⁴

*Yoksulluk nafakasının hükmedildiği davada kusur araştırması yapıldığından daha sonra açılacak nafakanın artırılması veya azaltılması davalarında yeniden kusur araştırması yapılamaz.*¹⁹⁵

3.2.3. Nafaka Miktarı Nafaka Yükümlüsünün Mali Gücü ile Orantılı Olmalıdır

İlgili kanun maddesinde "...diğer taraftan mali gücü oranında...nafaka isteyebilir" hükmüne yer vermiştir. (TMK. md. 175/1). Bu ifadeye göre, kusursuz olan veya eşit kusurlu olan veyahut da kusuru daha ağır olmayan eş, boşanma neticesi yoksulluğa düşmesi veya düşecek olması hâlinde, geçimini temin için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak yoksulluk nafakası isteyebilir.

*Hükmedilecek nafaka, istemde bulunan eşin zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda olmalıdır.*¹⁹⁶ *Hakim, bu nafakayı belirlerken nafaka*

¹⁹³ BULUT, s.102.

¹⁹⁴ "Davalı-karşılık davacı kadının evlenme olmaksızın fiilen başkası ile yaşadığı anlaşılma davalı-karşılık davacı kadın yararına tedbir nafakası (TMK.m.169) ve yoksulluk nafakası (TMK.m.175) hükmedilmesi doğru bulunmamıştır." Y.2.HD. 07.03.2007.15630-3493.

"Davalının (kadının) bir başkası ile ilişkiye girdiği ve onunla yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu açıklama karşısında kendisine tedbir ve yoksulluk nafakası takdir edilmesi usul ve yasaya aykırıdır." Y.2.HD.03.11.2004.13618-13028.

"Boşanmaya neden olan olaylarda başka erkeklerle ilişki kuran kadın daha ziyade kusurludur. Davalı lehine tedbir ve yoksulluk nafakası verilmesi doğru değildir." Y.2.HD. 07.04.2005.3611-5595.

"Boşanmaya neden olan olaylarda eski eşi ile yaşayan davalı kadının ağır kusurlu olduğu anlaşılmaktadır. Ağır kusurlu eş yararına yoksulluk nafakası hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir." Y.2.HD. 13.09.2004.7652-9888.

"Davalı kadının davadan sonra Şubat 2005 tarihinden itibaren başka bir şahısla fiilen evliymiş gibi yaşadığı anlaşılmaktadır. Mahkemece dava tarihinden Şubat 2005 tarihine kadar davalı kadın yararına tedbir nafakası verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi doğru olmadığı gibi. Türk Medeni Kanununun 176/3. maddesi hükmü de gözetilerek davalı kadının yoksulluk nafakası isteğinin reddi gerekirken yazılı şekilde kabulü de usul ve yasaya aykırıdır." Y.2.HD, 18.09.2007. 10681-12113.

¹⁹⁵ FEYZİOĞLU / ÖZAKMAN /SARIAL, s.398; ZEVLİLİLER, s. 939.

¹⁹⁶ FEYZİOĞLU / ÖZAKMAN /SARIAL, s. 398, ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA; s. 939.

*isteyen eşin zorunlu ihtiyaçları ile yükümlünün mali gücü arasında denge kurmaya çalışmalıdır.*¹⁹⁷

Hükmedilecek miktar nafaka isteyen eşin zaruri geçim ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek değerde olmalıdır. Evlilik birliği içindeki imkanların aynısını sağlayacak bir miktarın hükmedilmesi söz konusu değildir.

Nafaka yükümlüsünün ekonomik gücünün yüksek olmasından dolayı gereğinden fazla miktarda nafakaya hükmolunması yoksulluk nafakasının amacına aykırılık teşkil ettiği gibi adalet ve hakkaniyet ilkesi ile de bağdaşmaz¹⁹⁸Yoksulluk nafakası miktarı dönemin yaşam koşullarına göre yaşam ihtiyaçlarını ,yani yoksulluk durumuna düşmeyecek alım gücünü temin edebileceği miktarı aşmamalı ve aynı zamanda nafaka yükümlüsünü zaruret haline düşürmemelidir.¹⁹⁹ Gerçek anlamda yoksul olan veya kanuni bir mazereti nedeniyle yoksulluk nafakası ödeyemeyecek durumda olan eş aleyhine yoksulluk nafakasına karar verilemez.²⁰⁰

¹⁹⁷ FEYZİOĞLU / ÖZAKMAN /SARIAL, s. 398, ÖZTAN, Aile Hukuku, s. 386; VELİDEDEOĞLU, "...Boşanma sonucu kadın, en az eşinin desteğini yitirmiştir. O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile hakkaniyet ilkesi dikkate alınarak kadın yararına uygun miktarda nafaka takdir edilmesi gerekir..." Y.2. HD. 18.03.2002 gün ve 2002/3345 E. 2002/3807 (Yargıtay yayınlanmış Kararı)K., ÖZUĞUR, Nafaka Hukuku, s.366. "...Nafaka takdirinde ekonomik ve sosyal durum etkisi göz önünde tutulmalıdır..." Y.2. HD. 12.02.1998 gün ve 1998/1003 E. 1998/1499 K. ÖZUĞUR, Nafaka Hukuku, s. 452.Y.3.HD, E. 2014/3096 , K. 2014/4000, T. 13.3.2014 "Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.10.1998 tarih ve 2-656-688 sayılı kararında da kabul edildiği gibi yeme, giyinme, barınma, sağ- lık, ulaşım, kültür (eğitim) gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek gerekir. Hakim, yoksulluk nafakasının takdirinde, nafaka alacaklısı kadının ihtiyaçları ile, nafaka yükümlüsü kocanın gelir durumu arasında bir oranlama yaparak, taraflar arasında sağlanan dengeyi koruyarak bir karar vermelidir. Bu verilecek karar da TMK.nun 4.maddesi kapsamında hakkaniyete uygun olmalıdır. Tarafların sosyal ve ekonomik durumları, nafakanın niteliği, yıllık ÜFE artış oranı, günün ekonomik koşulları, davacı kadının zorunlu ihtiyaçları, davacı kadına boşanma ilamından sonra babasından dolayı bağlanan aylık miktarı nazara alındığında mahkemece takdir edilen nafaka yüksektir. O halde, TMK.nun 4.maddesindeki hakkaniyet ilkesine göre uygun bir nafakaya hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir"

¹⁹⁸ KALELİ, Şakir / YALÇINKAYA, N. *Yeni Boşanma Hukuku*, Cilt II, Ankara. 2000, s. 818.

¹⁹⁹ ÖZTAN, Aile Hukuku, s.15.

²⁰⁰ "... Davalı dava sırasında asker olduğunu beyan etmiştir. Askere gidiş ve dönüş tarihleri, o dönemde geliri ve mal varlığı olup olmadığı araştırılarak sonucuna göre karar verilmelidir...". Y.2. HD. 20.02.2002 gün ve 2002/1706 E. 2002/2345 K., RUHİ, s. 76. (dipnottan aynen alıntı.) "...Toplanan delillerden, davalının hasta ve fiziken sakat olduğu, çalışmadığı, ailesinin yardımı ile geçindiği, kendisinin yoksul olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında, kadının yoksulluk nafakası isteğinin reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm

3.3.1. Yoksulluk Nafakası Süresiz İstenebilir

Kanun maddesinde süresiz olarak nafaka isteyebilir” hükmü ile tarafların birbirinden süresiz olarak nafaka istenebileceği belirtilmiştir (TMK. m. 175/1). Bu hükümle ne olursa olsun ölüncüye kadar yoksulluk nafakası ödeneceği kast edilmemektedir. Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla, geçimi için diğer eşten malî gücü oranında her hangi bir süre ile sınırlı olmaksızın yani süresiz olarak nafaka isteyebilecektir.²⁰¹

Şu halde boşanma ile eşlerden birisi için ortaya çıkacak yoksulluk nafakasına süre ile sınırlı olarak hüküm olunması mümkün değildir.²⁰²

Ancak eş, belli bir süre için yoksulluk nafakası istemiş ise, isteme bağlılık kuralı gereğince, istenilen süre dikkate alınarak yoksulluk nafakasına karar verilir. Bu durumda sürenin sona ermesi ile de yoksulluk nafakası sona erer. Süresiz nafaka istemi olduğu hâlde yoksulluk nafakası belli bir süre ile sınırlı olarak hükme bağlanmış ve nafaka kararı bu biçimi ile kesinleşmiş ise, bu mahkeme kararı kesin hüküm teşkil eder ve kesin hüküm tarafları bağlar. Belli bir süre için yoksulluk nafakasına karar verildikten sonra yeniden yoksulluk nafakası istenmesi kesin hüküm sebebiyle artık mümkün değildir.²⁰³

Yoksulluk nafakası yaşam boyunca devam etmeye bilir. Hakim, yoksul kalan eşin yeteneklerini, çalışabilme gücünü göz önünde tutarak yoksulluk halinin ne kadar devam edeceğini tespit edip, bu süre ile sınırlayabilir. Ayrıca, nafaka alacaklısının mali durumundaki değişiklikler üzerine sonradan yoksulluk nafakasını kaldırabilir.²⁰⁴

kurulması usul ve yasaya aykırıdır...” Y.2. HD. 25.06.1999 gün ve 1999/5508 E. 1999/7397 K. (Yargıtay Yayınlanmış Kararı) ÖZUĞUR; Nafaka, s. 443.

²⁰¹ RUHİ, Yabancı Ülkeler, s.77.

²⁰² CAMCI, s.107.

²⁰³ RUHİ, Yabancı Ülkeler, s.77.

²⁰⁴ TEKİNAY, s.264.

3.3.2. Yoksulluk Nafakası Talebi

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 175 hükmüne göre yoksulluğa düşecek taraf nafaka isteyebilir. Yani eşlerin boşanmasıyla yoksul duruma düşecek eş az kusurlu olması koşu ile yoksulluk nafakası talebinde buluna bilir .(tabi bu durumda istisnai durumları var).İlerleyen konularda bu konuya da değinmiş olduk görebilirsiniz. Yoksulluk nafakasında tarafların talebi olmadan hakim ne yoksulluk nafaka ile ilgili karar verebilir nede istek olmadan kesin hükmün oluşacak şekilde yoksulluk nafakasının reddine karar verebilir. Boşanma davasında nafaka istenmediği açıklanmışsa yoksulluk nafakası verilmez.²⁰⁵

Boşanma veya ayrılık davasında yoksulluk nafakası talebi isteğe bağlı taleplerden olduğu için talep sonucunun genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı kapsamındadır. Diğer bir deyişle davacı eş tarafından dava ya da cevaba cevap dilekçesi ile istenilmeyen yoksulluk nafakasının daha sonra istenilmesi yasak kapsamına girmektedir. Aynı gerekçelerle davalı eş tarafından cevap ya da ikinci cevap dilekçesi ile istenilmeyen yoksulluk nafakasının daha sonra istenilmesi de yasak kapsamına girmektedir. Bur da dikkat edilmesi gereken yukarıda belirtilen yeni HMK'ya göre geçerli olmasıdır. Fakat eski HMK'ya göre dava tarihi o dönemde açılmış ise eski HMK geçerli olacaktır ve dava aşamasının sonuna kadar taraflar yoksulluk nafakası talebinde buluna bilir. Bunu da belirtmekte fayda görmekteyiz.

Yoksulluk nafakasının mutlaka boşanma davası içinde istenmesi zorunlu değildir. Yoksulluk nafakasının boşanma davasından sonra ayrı bir dava ile istenmesini engelleyen bir hüküm 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda yer almadığından yoksulluk nafakası boşanma davasının kesinleşmesinden sonra da istenebilir.

Hâkimin, yoksulluk nafakasına karar verebilmesi için, yoksulluğa düşen eşin talepte bulunması gerekir. Talep olmazsa, hâkim re'sen yoksulluk nafakasına

²⁰⁵ GENÇCAN, s.1143.

karar veremez. Ancak, bu talebin muhakkak boşanma davası sırasında ileri sürülmesi şart değildir. Çünkü, nafaka davasında yetkiyi düzenleyen MK 177 açık olarak, boşanmadan sonra açılacak, nafaka davasından söz etmektedir.²⁰⁶

3.3.3 Yoksulluk Nafakası Miktarının Belirlenmesi

Medeni kanuna göre hakim, yoksulluk nafakasının miktarını belirlerken, nafaka yükümlüsünün ödeme gücünü dikkate almalıdır (TMK. m. 175/1).²⁰⁷ Yoksulluk nafakası belirlenirken amaç yoksulluk nafakası isteyen zorunlu geçim gereksinimini karşılamak olduğu için hakim yükümlünün mali gücü ile nafaka isteyen eşin zorunlu gereksinimi arasında adil bir şekilde ortak bir denge kurmaya çalışmalıdır.²⁰⁸

Yoksulluk nafakasının miktarı, nafaka talep eden tarafın yoksulluğa düşmesini önleyecek oranda ve nafaka yükümlüsünün de mali gücüyle orantılı olması gerekir²⁰⁹. Hakim, yoksulluk nafakasının miktarını belirlerken nafaka talep eden eşin zorunlu ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsünün mali gücü arasında "herkese adalet gerek" prensibiyle bağdaşan bir denge kurmak zorunda.²¹⁰

Yoksulluk nafakası talebinde bulunan tarafın, hakimin re'sen bir miktara hükmedememesi sebebiyle nafaka miktarını göstermesi gerekmektedir. Hakim, talep edilen ve gösterilen nafaka miktarının üstünde bir miktara karar veremez.²¹¹

²⁰⁶ DURAL /ÖĞÜZ /GÜMÜŞ s.148.

²⁰⁷ Yargıtay, verdiği kararında çalışmayan ve akıl hastası olan kocayı, yoksulluk nafaka yükümlüsü olarak tutmamıştır. Y. 2. HD. 1994 T. 872 /1778.

²⁰⁸ FEYZİOĞLU, s.398; ÖZTAN, Aile Hukuku s.306.

²⁰⁹ AKINTÜRK, s.314.

²¹⁰ VELİDEDEOĞLU, s.262; ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.939.

²¹¹ TUTUMLU, s.465.

*Nafaka yükümlüsünün ödeme gücü azsa, hakim ödeme gücüne uygun bir miktara karar verir ve eğer ödeme gücü hiç yoksa, yoksulluk nafakasına karar verilmeyecektir.*²¹²

*Nafaka yükümlüsünün varlıklı olması, talep edenin yoksulluğunu giderecek bir miktarın çok üstünde bir miktara karar verilmesini gerektirmez. Aksi yoksulluk nafakasının amacı ile örtüşmeyecektir. Tarafların yoksulluk nafakası miktarını karşılıklı belirlemeleri, kamu düzenine, ahlaka ve emredici hukuk kurallarına aykırı olmamalıdır. Tarafların aralarında yaptıkları anlaşmanın geçerliliği, hakim onamasına bağlıdır (TMK. m. 184).*²¹³

*Yoksulluk nafakası talep eden taraf lehine maddi veya manevi tazminata hükmedildiği hallerde, nafakanın miktarının belirlenmesinde tazminata rağmen yoksulluğa düşüp düşmeyeceği araştırılmalıdır.*²¹⁴

3.3.4. Yoksulluk Nafakasının Hükümleri

3.3.5. Başlangıcı

*4721 sayılı Türk Medenî Kanunu m. 175 hükmüne göre verilecek yoksulluk nafakasının başlangıcı boşanma kararının kesinleşmesi tarihidir.*²¹⁵

*“Boşanma davası devam ederken eşlerden birinin tedbir nafakasının devamını istemesi yoksulluk nafakası istemi niteliğindedir.”*²¹⁶ *Boşanma davası*

²¹² İBK 12.12.1966 T., 5/11, (RG. S. 12550).

²¹³ DURAL /ÖĞÜZ /GÜMÜŞ, s.147.

²¹⁴ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.939.

²¹⁵ “Yoksulluk nafakasına boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren hükmedilir. Hükümde karar tarihinden itibaren yoksulluk nafakasına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.” Y.3.HD.E.2002/5950-K.2002/6428-T.2.6.2002

“Yoksulluk nafakasına boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten itibaren hükmedilmesi gerekirken; başlangıç tarihinin karar tarihi olarak gösterilmesi de isabetsizdir.”

“Yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi; boşanma hükmünün kesinleştiği tarihtir. Yoksulluk nafakasına karar tarihinden itibaren hükmedilmesi doğru görülmemiştir.”

²¹⁶ “Boşanma davası sırasında, boşanma kararından sonra nafakanın devamını isteme yoksulluk nafakası niteliğindedir. Y. 2. HD. 06.11.1992 gün ve E. 1992/1010, K. 1992/18921. (www.yargitay.gov.tr). Ruhi, s85

içinde istenen yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi dava tarihi değildir.²¹⁷ Yoksulluk nafakası boşanma davasının fer'i (eki) niteliğindedir. Dava dilekçesi ile istenebileceği gibi dava sürerken istemde bulunabilir. Yürürlükten kaldırılan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlükte bulunduğu tarihte davalı kadının yargılamanın her aşamasında yoksulluk nafakasına ilişkin taleplerini ileri sürmesi mümkündür.²¹⁸Fakat şimdiki HMK 6100 sayılı 'da durum farklı bir şekilde olmaktadır. Şöyle ki: Eğer taraflar nafaka talebinde bulunacaklarsa bunu son cevaba cevap dilekçesinde belirtmeliler aksi durumda yasak kapsamına girer. Bunun istisnai durumları da ancak sulh ve ıslah ile mümkündür. Yoksulluk nafakasının ayrı bir dava ile istenilmesine de kanunî bir engel yoktur.²¹⁹

Aile mahkemesi hakimi hüküm altına aldığı nafakaların niteliğini ve hangi tarihten itibaren geçerli olacağını gerekçeli kararda belirtmesi gerekmektedir.²²⁰

Yukarda belirtildiği gibi yoksulluk nafakası, boşanma davası ile birlikte istenebileceği gibi, boşanma davası devam ederken ve hatta boşanma davası sonuçlandıktan sonra dahi talep edilebilir.

3.3.6. Yoksulluk Nafakasının Sınırlı Süreli Verilmesi

Boşanma davası içinde istenen yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi boşanmaya ilişkin kararın kesinleştiği tarihtir.²²¹ Boşanma kararının kesinleştiği tarihten sonra açılan dava sonucunda yoksulluk nafakasına hükmedilmişse yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi o davanın açıldığı tarihtir.

²¹⁷ GENÇCAN, s.1149.

²¹⁸ " Dava 09.09.2011 tarihinde ikame edilmiştir. Dava Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlükte bulunduğu tarihte açılmıştır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu' nun yürürlükte bulunduğu tarihte davalı kadının yargılamanın her aşamasında maddi-manevi tazminat ve yoksulluk nafakasına ilişkin taleplerini ileri sürmesi mümkündür. Açıklanan nedenle davalı kadın lehine uygun miktarda maddi-manevi tazminat ve yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde reddi doğru görülmemiştir Y. 2. HD. 12.06.2013, E. 2012/20273, K.2013/16344." (RUHİ, (www.yargitay.gov.tr) Yabancı Ülkeler, s.85.

²¹⁹ "Yoksulluk nafakası boşanma davasının fer'i (eki) niteliğindedir. Dava dilekçesi ile istenebileceği gibi dava sürerken istemde bulunabilir. Yoksulluk nafakasının ayrı bir dava ile istenilmesine ete kanunî bir engel yoktur." YHGK., 10.10.1990 gün ve E. 1990/2-407, K. 1990/487, İlimi ve Kazaî İctihatlar Dergisi, Yıl 31, Sayı 366, Haziran 1991, s. 7030-7032. (www.yargitay.gov.tr)RUHİ, Yabancı Ülkeler, ,s.85.

²²⁰ GENÇCAN, s.1149.

²²¹ Y.2.HD, 15.02.1992, 7565-7939.

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu m. 175 hükmüne göre yoksulluk nafakasına kural olarak süresiz olarak²²² hükmedilir.

Bilindiği üzere boşanma hükmü ani etkili ve inşai nitelikte olup kesinleştiği tarihte yürürlükte bulunan hukuka göre sonuçlar doğuracaktır. Her hukuksal işlemin kural olarak gerçekleştiği andaki hukuk düzeni içinde varlık kazanacağına ilişkin genel kural bu konuda da geçerli bulunmaktadır. Yasaların, açık hüküm bulunmadıkça geçmişe²²³ etki göstermesi olanaksızdır.

Yoksulluk nafakası istemi süreye bağlı olarak yapılmışsa hâkim istenilen süre kadar geçerli olmak üzere yoksulluk nafakasına hükmetmek zorundadır.²²⁴

Yoksulluk nafakası isteyen yoksulluk nafakası süresini sınırlamamışsa ya da taraflar yoksulluk süresinin devamı yönünde bir anlaşma mahkemeye sunmamışlarsa hâkim yoksulluk nafakasına süresiz olarak²²⁵ hükmetmek zorundadır.²²⁶

²²² GENÇCAN, s.1149

²²³ Bu kuralların gözetilmesi hâlinde 3444 sayılı yasanın yürürlük tarihi olan 12.5.1988 gününden önce gerçekleşen boşanma davalarında diğer koşullar da varsa yoksulluk nafakasına ilişkin yükümlülük bir yıl ile sınırlıdır. Yargıtay'a göre boşanma kararının kesinleşmesinden sonra yoksulluk nafakası bir süre ile sınırlı olmaksızın her zaman istenebileceğine göre 12.5.1988 tarihinden önce kesinleşen boşanma kararlarına dayanılarak yoksulluk nafakası her zaman istenebileceğinden hâkim bu tür davalarda yoksulluk nafakasına ilişkin davanın açıldığı tarihteki yasayı değil boşanma kararının kesinleştiği tarihteki yasayı uygulamak zorunda olduğundan diğer koşullar da gerçekleşmişse en çok bir yıl süre ile yoksulluk nafakasına karar verebilecektir.

²²⁴ Y.2.HD.20.10.1995 T., E.1995/10569-K.1995/10750

²²⁵ 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsinin 144 üncü maddesinde değişiklik yapan 3444 sayılı yasa 12.5.1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Değişiklikten önce yoksulluk nafakası en çok bir yıl süre ile istenebilmekteydi.

²²⁶ "Davalı yararına aylık irat şeklinde yoksulluk nafakası takdir edilmiş, bu şekilde hükmedilen yoksulluk nafakası "dört yıla" sınırlandırılmıştır. Mahkeme sınırlandırmanın gerekçesi olarak, "süresiz olarak tayin edilmesinin hakkaniyete uygun düşmeyeceğini, tarafların yaşlarının da dikkate alınarak iradın dört yıla sınırlandırılmasının hak ve adalete uygun olduğunu" göstermiştir. Yasa, yoksulluk nafakasını belirli bir süreyle sınırlandırmamış, bu nafakanın "süresiz" olarak istenebileceğini öngörmüştür. Amaç, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek eşin, diğer eş tarafından koşulların bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu bakımdan nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması yasada bulunmayan bir unsurunu yasaya dahil etmek anlamına gelir. Kanunun, hakime takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hakim, hakkaniyete göre karar verir (TMK.m.4). Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hakime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın "süresiz" olmasını açıkça

Tarafların yoksulluk nafakasının belirli bir süre ile sınırlandırılmasına ilişkin anlaşma düzenleyebilmeleri olanaklıdır. Kanun koyucu yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesine ilişkin anlaşmanın geçerliliğini hâkimin onaylamasına bağlı tutmuştur. Anlaşma aile mahkemesi hâkimi tarafından onaylandığı takdirde bir sözleşme niteliğini taşır.²²⁷

Bilindiği üzere TMK m. 175 f. I hükmü “boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir” şeklindedir. Anayasa mahkemesine göre bu hükümde yer alan süresiz olarak ibaresi Anayasa’ya aykırı değildir.²²⁸

3.3.7. Nafaka Miktarının Artırılması veya Azaltılması

Nafakanın ödenmesine ilişkin hüküm TMK. 176/1 maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde gereğince, nafakanın ödenmesine irat şeklinde hükmedilebileceği gibi, istisnai olarak toptan şekilde ödenmesine de hükmedilebilir.

Mahkemeden alınmış ve kesinleşmiş nafaka hükmünde yazılı miktarda nafaka almakta iken, nafaka borçlusunun mal varlığında ve gelirinde artma

öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur.” Y.2.HD, 11.07.2012 T., E. 2012/14283, K. 2012/19487.

²²⁷ GENÇCAN, s.1151.

²²⁸ “ itiraz konusu süresiz olarak ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölüncüye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde “süresiz olarak” ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlâki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır. Yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekmektedir. İtiraz konusu kuralda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşi korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olarak getirildiği kuşkusuzdur. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasanın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir. Kuralın Anayasanın 10. ve 41. maddesi ile ilgisi görülmemiştir. Anayasa mahkemesi E.2011/136, K. 2012/72, 17.5.2012 (RG:26.06.2012-28335).

olduğunu tespit eden nafaka alacaklısı, yeniden mahkemeye başvurarak nafakanın arttırılmasını isteyebilir.²²⁹ Yoksulluk nafakasının kısmi geliri olup da bu gelir onu yoksulluktan kurtarmaya yetmiyorsa, örneğin eşlerden birinin çalışarak elde ettiği bir geliri var ise ve bu gelir yeterli değilse, nafakaya hükmedilmediği takdirde yoksulluğa düşecekse az geliri olan eş, bu durumda uygun meblağa yoksulluk nafakasına hüküm olunmalıdır.²³⁰ Bunun gibi, nafaka borçlusu da, mahkemeden; nafaka alacaklısının durumunun iyileştiğini öğrendiği takdirde ödemekte olduğu nafakanın uygun bir oranda indirilmesini mahkemeden talep edebilir. ²³¹ Örneğin nafaka alacaklısına, intikal eden mirası ile yoksulluğu sona ererse, veya azalırsa,²³² talep üzerine Hakim yoksulluk nafakasının indirilmesine veya kaldırılmasına karar verebilir. Mahkemece göz önünde tutulacak husus, nafaka hükmünün kesinleşip kesinleşmediğinin tespiti ile nafaka alacaklısının durumunda veya nafaka borçlusunun mal varlığında değişme olup olmadığı husustandır. Nafaka artırılması davasında, nafaka borçlusunun gelir ve mal varlığının artması, nafakanın indirilmesi davasında da nafaka alacaklısının durumunda ve gelirinde değişme ve artması durumları saptanacaktır. Bu hususları mahkeme bünyesinde çalışan uzman psikolog, pedagog veya sosyal kurum görevlisine, bunlar da yoksa diğer kamu kurum ve kuruluşlarında görevli uzmanlara tespit ettirecek ve araştırma yaptırıp rapor alabilecektir.²³³

Ödeyenin mali durumunda oluşan önemli değişme sonucu, ödeyenin mali gücündeki azalma, isteği dışında ve zorunlu olması halinde, nafakanın indirilmesine neden olabilmelidir. Yoksa borçlu bilerek ve isteyerek, mali durumunu, diğer deyimle mal varlığı veya gelirini azalttı ise, nafakanın azaltılması yoluna gidilmemelidir. Örneğin, karşı yanı, nafaka alacaklısını mağdur etmek niyeti ile yüksek kazançlı işten düşük geliri bir işe transfer ederse veya zamanından önce emekliliğin talep edip emekliye ayrılır ve böylece

²²⁹ ÖZKAN, Aile Hukuku, s.1329.

²³⁰ CAMCI, s.114.

²³¹ ÖZKAN, s.1329.

²³² TEKİNAY, s.147.

²³³ ÖZKAN, s.1329.

gelirini aktif görev yaptığı süreye göre azaltırsa, yoksulluk nafakasının miktarında indirilmesine karar verilmemelidir.²³⁴

Yoksulluk nafakası ile ilgili dava devam etmekte iken, hatta karar kesinleşmeden yoksulluk nafakasının artırılması veya azaltılması davası açılmış ise önceki dava bekletici sorun teşkil eder, önceki davanın neticesi beklenmelidir. ²³⁵ Yoksulluk nafakası karara bağlandıktan sonra,²³⁶ yoksulluk nafakasının artırılması veya azaltılması davasında yeniden kusur araştırması yapılamaz.²³⁷ Yoksulluk nafakasına ilişkin olan karar kesinleştikten sonra açıldı nafakanın artırılması davasında yoksulluk nafakasının artırımı koşullarının oluşup oluşmadığı incelenmelidir.²³⁸

Tarafların ekonomik durumlarında bir değişikliğin ortaya çıkması, bu değişikliğin süreklilik arz etmesi ve bu durumun boşanma davası sırasında öngörülmesinin mümkün olmaması durumunda, nafaka miktarının değişen durumlara uygun olarak artırılması veya azaltılması isteminde bulunabilir. Örneğin nafaka ödemekle yükümlü eş eğer maaşlı olarak çalışıyorsa ve bu kişinin maaşında önemli bir olursa, o zaman nafaka alacaklısının nafaka artırım davası açılmasını haklı kılar.²³⁹

²³⁴ CAMCI, s.113

²³⁵ "Yoksulluk nafakası ile ilgili dava sonuçlanmadan yoksulluk nafakasının artırılmasına karar verilemez." Y. 2. HD. 18.03.1998 gün ve E. 1998/2688, K. 1998/3327. (www.yargitay.gov.tr)

²³⁶ "Yoksulluk nafakası karara bağlandıktan (kesinleştikten) sonra, yoksulluk nafakasının artırılması veya azaltılması davasında yeniden kusur araştırması yapılamaz. Artık, yoksulluk nafakasının artırımı koşullarının oluşup oluşmadığı incelenmelidir (TMK. md. 176/4." Y. 3. HD. 01.11.2004, E. 2004/11563, K. 2004/11949. (www.yargitay.gov.tr)

²³⁷ "Kesinleşen bu karara göre davacının yoksulluk nafakasına müstahak bulunduğu belirlendiğinin kabulü gerekir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 01.02.1995, E.2-726, K. 41). Artık artırma davası sırasında kusur araştırması yapılamaz ise de; miktarın tayininde değişen ekonomik şartlarla birlikte Türk Medeni Kanununun 4'üncü maddesinde vurgulanan "hakkaniyet" ilkesinin de göz önünde bulundurulması gerekir". Y. 3. HD. 27.01.2005, E. 2004/15212, K. 2005/338. ".(www.yargitay.gov.tr)Ruhi 95

²³⁸ " Davacı eşe, yoksulluk nafakası verilmesine ilişkin karar kesinleştiğine göre, şartları oluşmuşsa nafakanın artırılmasına da karar verilmesi gerekir. Kesinleşen bu karara göre davacının yoksulluk nafakasına müstahak bulunduğu belirlendiğinin kabulü gerekir. Yoksulluk nafakasının başlangıçta kanunî şartları oluşmadan takdir edildiği şeklindeki düşünce geçerli değildir..." YHGK, 01.02.1995 gün ve E. 1994/2-726, K. 1995/41, İlimi ve Kazaf İctihatlar Dergisi, Yıl 35, Eylül 1995, Sayı 417, s. 11293-11294.

²³⁹ KARTOZ, Mehmet. *Yoksulluk Nafakası ve Tazminat*, Isparta, 2002, s.44.

Yoksulluk nafakasının artırılması veya azaltılması davalarında davalıya duruşma günü tebliğ edilmeden yani savunma hakkı verilmeden karar verilemez. Her dava, açıldığı tarih dikkate alınarak incelenir. Mahkeme tarafından karar verilen yoksulluk nafakası ihtiyacı karşılıyorsa, nafakanın artırılmasına karar verilemez. Davalının temyizi sonucu bozulan hükümden sonra devam eden yargılama sırasında yoksulluk nafakasının artırılmasına karar verilemez. Ayrıca boşanma davası sırasında tespit edilen malvarlığı dikkate alınarak yoksulluk nafakasına karar verilen şahsa karşı, daha sonra esasında bilinen önceki malvarlığı gerekçe gösterilerek nafakanın kaldırılması veya azaltılması davası açılmaz.²⁴⁰

3.3.8. Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi

Yoksulluk nafakası bazı hallerde kendiliğinden sona erer. Diğer bir deyişle yoksulluk nafakası bazı hallerde kendiliğinden kalkar.

Nafaka alacaklısı eşin yeniden evlenmesi ile bakım yükümlülüğü yeni eşine geçer. Dolayısıyla evlenme akdinin kurulması ile yoksulluk nafakası kendiliğinden kalkar. Bu durum nüfus müdürlüğünden alınan belge ile ispat edilebilir.²⁴¹ Ayrıca yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla ortadan kaldırılması nedenleri ise nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi (örneğin başka birisiyle resmi nikah olmaksızın dini nikahla veya kendi anlayışlarına göre başka usulle karı-koca gibi yaşamaları) yaşamaları, lehine yoksulluk nafakası bağlanan eşin iş bu nafakanın bağlanmasının temel sebebi olan yoksulluğunun ortadan kalkmış olması yada lehine yoksulluk nafakası bağlanan eşin haysiyetsiz hayat sürmesi²⁴² halleridir.

TMK. m. 176 f. III hükmüne göre yoksulluk nafakası eşlerden birinin ölmesi sebebiyle kendiliğinden sona erer. Diğer bir deyişle yoksulluk nafakası

²⁴⁰ RUHİ, s.98.

²⁴¹ KAÇAK, s.245.

²⁴² BULUT, s.108.

eşlerden birinin ölümü veya gaiplik nedeni ile kendiliğinden kalkar.²⁴³ Bu durumlardan birinin gerçekleşmesi hâlinde, ilgili resmi belgenin (Nüfus Müdürlüğünden alınacak olan nüfus aile kayıt tablosunun) nafaka ile ilgili takip dosyasına konulmak üzere icra müdürlüğüne sunulması ile icra müdürlüğü tarafından icra takibinin durdurulmasına karar verilmelidir.²⁴⁴

Yoksulluk nafakası almakta olan eşin, haysiyetsiz bir hayat sürmesi hâlinde de, yoksulluk nafakası mahkeme kararı ile kaldırılır. Bu duruma, ırza yönelik suçlar işlenmesi, anormal cinsel saplantılar, yüz kızartıcı suç işleme, randevu evi çalıştırma, kadın ticareti yapma, hayat kadını olarak çalışma, uyuşturucu ticareti yapma gibi durumlar örnek gösterilebilir.²⁴⁵

Ayrıca yoksulluk nafakası alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması sebebiyle sona erer.²⁴⁶ Yoksulluğun sona ermesi sebebiyle yoksulluk nafakasının durdurulması için yoksulluğun sona erdiğinin kanıtlanmış olması gerekir.²⁴⁷

²⁴³ GENÇCAN, s.1155.

²⁴⁴ KAÇAK, s.245.

²⁴⁵ RUHİ, s.104.

²⁴⁶ "Nafakanın yoksulluğun ortadan kalkması nedeniyle mahkemece sona erdirilebilmesi için usulüne uygun olarak açılmış bir davanın bulunması gerekir. Nafaka borçlusu olan davalı tarafından bu iddia ile açılmış bir dava bulunmamaktadır. O halde mahkemece sadece nafakanın artırılmasına karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken, ortada açılmış bir dava olmadan nafakanın kaldırılmasına da karar verilmiş olması doğru görülmemiştir." Y.3.HD, 23.3.2004, 1930-2575.

²⁴⁷ "Davacı; davalının ödemekte olduğu aylık 80.000.000 lira yoksulluk nafakasının. aylık 175 milyon liraya yükseltilmesini istemiştir. Mahkemece; "davacı, karar tarihinden 7 ay sonra dava açmış olup, aradan geçen 7 ay içerisinde ihtiyaçlarının arttığını ve davalının mali durumlarının eskiye oranla büyük ölçüde olumlu yönde iyileştiğini ispat edememiştir" gerekçesiyle davanın reddi cihetine gidilmiş, hüküm davacı tarafından süresinde temyiz edilmiştir. TMK'nun 176/4. maddesi ne göre; tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması ya da azaltılmasına karar verilebilir. Davanın açılması belli bir zaman geçmesine bağlı tutulmamıştır. Kararın kesinleşmesinden kısa bir zaman sonra dava açılması halinde, mahkemece yapılacak iş; bu süre içerisinde tarafların ekonomik durumlarında önemli bir değişiklik olup olmadığını araştırmak, ülke ekonomisindeki gelişmeleri gözetmek ve TMK'nun 4.maddesindeki hakkaniyet ilkesi de nazara alınan oluşacak sonuca göre hüküm kurmaktan ibaret olmalıdır.." Y.3.HD, 135.2004, 5205-5254.

"Esas davada önceki iştirak ve yoksulluk nafakalarının artırılması, birleştirilen (tapada ise. aylık 35.000.000 lira olan yoksulluk nafakasının kaldırılması istenilmiş; mahkemece iştirak nafakası yönünden istemin kabulüne, yoksulluk nafakasının ise; boşanma kararı ile verilen bu nafakanın kadının kusurlu olması nedeniyle usulsüz olduğu, yoksulluk nafakası koşullarının oluşmadığı gözetilmeden nafakaya hükmedildiği taraflarca temyiz edilmeden kesinleştiği böylece oluşan hukuki yanılginın genişletilmenin hakkaniyet kuralları ile bağdaşmayacağı gerekçesi ile artış

“Yoksulluk nafakasının bir diğer sona erme sebebi de zamanaşımıdır.”²⁴⁸
Boşanma davası içinde yoksulluk nafakası istenmiş ve hükme bağlanmış ise sorun yoktur. Bundan sonra bu nafakanın azaltılması, artırılması veya kaldırılması davası her zaman açılabilir. Ancak, boşanma davası içinde yoksulluk nafakası istenmişse önceki yasa aksine yoksulluk nafakası her halde boşanma hükmünün kesinleşmesi tarihinden itibaren bir yıl içinde istenebilecek ve yine yoksulluk nafakası koşullarının oluşup oluşmadığı boşanma hükmünün kesinleştiği tarihe göre belirlenecektir, eğer boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl geçtikten sonra yoksulluk nafakası istenmişse, nafaka borçlusunun zaman aşımı savunması varsa yoksulluk nafakası talebi reddedilecektir.²⁴⁹

istememin reddi, nafakanın kaldırılması isteminin ise kabulü yönünde hüküm kurulmuştur. Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre, sair temyiz itirazları yerinde değildir. Taraflar, Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesinin 1992/957 E. 1993/487 sayılı kararı ile kadının evi terk nedenine dayalı olarak boşanmış, boşanma lamında kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ve taraflarca temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir. Daha sonra 15.2.2000 tarihinden geçerli olarak nafaka 35.000.000 liraya yükseltilmiş, 20.2.2001 tarihinden itibaren yeniden artış istemli dava davalı (kocanın) ekonomik durumunun yetersizliği nedeniyle reddedilmiş, işbu davada da iştirak ve yoksulluk nafakalarının artırılması istenilmiş, birleşen dosyada da yoksulluk nafakasının kaldırılması talep edilmiştir. Mahkemece yukarıda açıklanan gerekçeyle yoksulluk nafakası artışı kabul edilmediği gibi, nafakanın kaldırılması yönünde hüküm kurulmuştur. Oysa, yoksulluk nafakasının verilmesine ilişkin karar kesin hüküm (HUMK'mad.237) niteliğinde olduğundan tarafları bağlayıcıdır. Kararın öncesindeki usuli ya da maddi hataların bulunduğu gerekçesi ile kesin hükmün sonuçlarını değiştirecek şekilde yeniden deliller değerlendirilip, yoksulluk nafakasının kaldırılmasını gerektirecek yasal koşulların da (TMK'md. 176/3) oluşmadığı gözetilmeden nafakanın kaldırılmasına karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.' Y3HD 15.62004, 6308-6639

²⁴⁸YILDIZ, Kübra/ÇAKMAKCI, Berte “YOKSULLUK NAFKASI”.

<http://www.avukatlarimiz.com/makaleler/65-yoksulluk-nafakasi-sartlari-hukumleri.html>

22.11.2012 Hukuki Makale(Aile Hukuku)

²⁴⁹ ÖZÜĞÜR, s.207.

3.4 Yoksulluk Nafakasında Usul Hükümleri

3.4.1. Nafaka Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

Yoksulluk nafakası talebi boşanma davası sırasında ileri sürülmüşse buna karar vermeye yetkili ve görevli mahkeme, boşanma davasına bakmaya yetkili ve görevli olan aile mahkemesidir. Buna karşılık, yoksulluk nafakası boşanma davasından sonra ayrı bir dava ile istenmekteyse yetkili ve görevli mahkeme davacının, yani nafaka alacaklısının yerleşim yeri aile mahkemesidir (MK 177, Aile Mahkemeleri Kanunu 4).²⁵⁰

3.4.2. Görevli Mahkeme

Bağımsız açılan davalarda yoksulluk nafakası taleplerinde ve yoksulluk nafakasının artırılması azaltılması veya kaldırılması davalarında, Aile Mahkemesi, Aile Mahkemesi bulunmayan yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesince görülür. (4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanununun 2. md.).²⁵¹

Ayrıca boşanma davası devam ederken, boşanma davasının fer'i niteliğinde görülen davalarda ise boşanma davasına bakan aile mahkemesi veya asliye mahkemesi görevlidir.²⁵²

Nafakanın davasında olduğu gibi, nafakanın artırılması veya azaltılması istemlerine de açılan davaya aile mahkemesinde bakılır. Aile mahkemesi kurulmayan yerlerde ise, 1. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye hukuk mahkemesi aile mahkemesi sıfatı ile bu davaya bakacaktır. Görev ve yetki itirazı söz konusu olduğu takdirde, önce görev uyuşmazlığının çözümlenmesi ve görevli mahkemenin de, yetki uyuşmazlığı hakkında bir karar vermesi gerekir.²⁵³

²⁵⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.150.

²⁵¹ KAÇAK, s.227.

²⁵² KAÇAK, s.227.

²⁵³ RUHİ, Nafaka Hukuku, s.94.

3.4.3. Yetkili Mahkeme

Boşanma davası ile birlikte yoksulluk nafakası talep edilmişse yetki mahkeme, Yoksulluk nafakası boşanma dilekçesi veya cevap dilekçesi ile birlikte veya boşanma davası sırasında istenilmişse, yetkili mahkeme boşanma davasına bakan aile mahkemesidir. Boşanma davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir (TMK. md. 168). Davacı bu mahkemelerden birini seçme hakkına sahiptir.²⁵⁴

Boşanmadan sonra açılacak yoksulluk nafakası davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.²⁵⁵

“Boşanmadan sonra açılan nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir” (TMK.md.177).Hükmü getirilmiştir. Bu hükümle zaten nafakaya muhtaç olduğu için dar gelirlili olan davacının, davalının yerleşim yerinin bulunduğu yargı çevresine getirilmesi suretiyle zor duruma sokulması önlenmek istenmiştir.²⁵⁶

3.4.4. Taraflar

743 sayılı Türk Kanunu Medenîsinin 144 üncü maddesine göre erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının refah hâlinde bulunması gerekirdi. O halde öncelikle refah hâli tanımlanmalıdır. Refahın sözlük anlamı: Bolluk, varlık ve rahatlık içinde yaşama, gönenç; bollukta geçmiştir.²⁵⁷ Yargıtay'ın refah hâlini tanımlamasını 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsinin 316/2 inci maddesine dayalı olarak şu şekilde görüyoruz: “Refah, bir kimsenin lüks ihtiyaçları dahil arzu ettiği bir şeyi parasını düşünmeden alabilme imkânına sahip olması hâlidir”²⁵⁸ TEKİNAY, bu tanımlamayı uygulamayı felce uğratabacak kadar geniş bulmuştur. TEKİNAY'a göre hiç kimse, arzu ettiği her şeyi parasını

²⁵⁴ KAÇAK, s.228.

²⁵⁵ TMK m. 177.

²⁵⁶ Tabii, Hukuk Muhakemeleri Usulü Yasası değişmediğinden İsteyen davacıların HUMY'un 9 maddesi gereğince umumi hükümlere göre davalının yerleşim yeri mahkemelerinde de dava aşmak hakları saklıdır (ÖZÜĞÜR, Nafaka, s.207).

²⁵⁷ DEVELİOĞLU, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1982, s.1157.

²⁵⁸ Y.2.HD, 26.5.1981, 4080/4114.

düşünmeden alamaz.²⁵⁹ Kararın yazılışındaki abartı açıktır. Bu cümleyi bize göre: “arzu ettiği bir şeyi, parasını fazla düşünmeden alabilme imkânına sahip olma” olarak anlamak daha isabetli olacaktır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenîsinin 144 üncü maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesindeki “Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hâli refahta bulunması gerekir.” hükmü kadın-erkek eşitliği ilkesine ters düştüğü için 4721 sayılı Türk Medeni Kanunundan çıkarılmıştır. Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf kadın eş ya da erkek eş olsun kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.²⁶⁰ Bu somut olayımızda anlatılmak istenen yoksulluk nafakasıyla ilgili bir durumdur. Eğer bakıma muhtaç eş bir bakım sözleşmesi yapmışsa ve bakmakla yükümlü olduğu kişiden bakım alacağı dışında aynı zamanda yoksulluk nafakası talebinde de bulunabilir.

Ayırt etme gücüne sahip olmayanlara gelince; haksız ve adil olmayan sonuçları önlemek amacı ile kanuni temsilcinin ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin şahsa bağlı hakkını temsil yolu ile kullanmasına izin verilmesi eğilimi vardır. Dolayısıyla kanuni temsilci ayırt etme gücüne sahip olmayan (örneğin akıl hastası olan) nafaka alacaklısı adına nafaka davası açılabilecektir. Davalı ise, nafaka ödemekle yükümlü olan kişidir, özel bir durum olarak örneğin bir kişi ölünceye kadar bakım sözleşmesi yapmış olsa, yapılan sözleşme gereğince bakım borçlusunu olan kişi aynı zamanda bakım alacaklısından nafaka alma hakkına sahip olan kişiye karşı nafaka ödemekle yükümlü kılınabilir.²⁶¹

3.4.5. İspat Yükü

Kanunda herhangi bir hüküm bulunmadıkça, TMK. mad. 6 gereğince, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür. Burada belirtilen, yoksulluk nafakası davasında taraflar kendi iddialarını ispatla

²⁵⁹ TEKİNAY, s.612.

²⁶⁰ GENÇCAN, s.1179.

²⁶¹ RUHİ, s.94.

yükümlüdürler.²⁶² Yoksulluğun boşanma yüzünden olduğunda ispatlanmalıdır.²⁶³

*Eş, boşanma davası ile birlikte veya boşanma davası devam ederken yoksulluk nafakası isteminde bulunması halinde, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşeceğini; boşanma davası kesinleştikten sonra nafakası isteminde bulunulması halinde, boşanma davasının kesinleştiği tarihte yoksulluğa düştüğünün ispatı gerekir. Nafaka yükümlüsü ise, yoksulluk nafakası ödeyecek mali gücü olmadığını, davacının kusurunun daha ağır olduğunu iddia edemiyorsa bunu ispat etmek zorundadır.*²⁶⁴

²⁶² RUHİ, s.95.

²⁶³ KAÇAK s232.

²⁶⁴ DEMİREL s.50.

4. İŞTİRAK NAFAKASI

İştirak nafakası, velayet hakkı kendisine bırakılmamış olan eşin²⁶⁵, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine mali gücü oranında katılmasıdır.²⁶⁶

TMK. m.182'ye göre, çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için gerekli masraflar öncelikle velayet kendisine bırakılmış olan eşe aittir. Diğer eş ise bu masraflara mali gücüyle orantılı olarak hâkimin belirlediği oranda katılacaktır. İştirak nafakasının kanuni dayanağı TMK. m.182'dir.²⁶⁷

Velayet hakkına sahip olmayan ana ya da babanın çocuğun bakımı ve eğitimi dolayısıyla yapılan giderlere katkı olarak verdiği nafakaya iştirak nafakası denir.²⁶⁸ Kısaca hakim kararıyla belirlenerek anne ve baba tarafından çocuğa ödenmekle mükellef olunan bu nafakaya iştirak nafakası (katılım nafakası) denmektedir.²⁶⁹ Gençcan, Oğuzman, Dural, Öğüz ve Gümüş'e göre, çocuklara boşanma kararının kesinleşme tarihine kadar verilen nafaka iştirak nafakası değil tedbir nafakasıdır. TMK. m.182'ye göre, iştirak nafakası velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.²⁷⁰ Eğer anayla baba arasındaki evlilik birliği çözülmüşse, çocuğa bakan ana veya baba, ötekisinden bakım nafakasına

²⁶⁵ Y. 3.HD, E. 2011/9390, K. 2011/15179, T. 11.10.2011. "Karşılık dava yönünden ise; davalı karşılık davacı) baba, karşılık davasıyla yanında bulunan çocuklar yönünden iştirak nafakası talep etmiş ise de, iştirak nafakası ancak kendisine velayet hakkı verilen kişiye ödenir. Davada velayet hakkı davacı annede olduğuna göre davalı (karşılık davacı) babanın, karşı taraftan iştirak nafakası talep etme hakkı olmayacaktır. Babanın çocuklara bakımı, Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre ahlaki bir görevin ifası mahiyetindedir. Öyle ise mahkemece, karşılık davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yanılığılı değerlendirme sonucu davanın kısmen kabulüne karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir". Av. İzzet DOĞAN . Türk Hukuk Sitesi.

²⁶⁶ BİRSEN, Kemaleddin. *Medeni Hukuk Dersleri*, 4.bs., İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1958, s.328; SAYMEN/ ELBİR, Halit Kemal.s.272; DALAMANLI, Lütfi. *Medeni Hukuk Davaları*, İş Matbaacılık, Ankara, 1968, s.152; VELİDEDEOĞLU, s.271; ÖZUĞUR, Nafaka Hukuku, s.187; GENÇCAN, s.1301; CEYLAN, Ebru. *Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006, s.176.

²⁶⁷ BOZOVALI, s.54; FEYZİOĞLU/ ÖZAKMAN /SARIAL, s.389.

²⁶⁸ GENÇCAN, s.1364.

²⁶⁹ RUHI, s.59.

²⁷⁰ GENÇCAN, s.1364.

katılma payı (iştirak nafakası) ister. " Zaten tüm nafaka uyuşmazlıkları genelde boşanma ile birlikte ortaya çıkar".²⁷¹

İştirak nafakası çocukların hakkı olup, bakım, barınma, eğitim ve öğretim sağlık ve ulaşım giderlerine bir katkıdır. Anlaşmalı boşanma davasında hâkim, mahkemeye sunulan eşlerin anlaşarak yaptığı sözleşmede çocuklar ile ilgili olarak yapılan anlaşmanın çocukların menfaatine uygun olup olmadığı hususunu inceleyerek karar vermelidir.²⁷² Mesele eşlerin katılım oranlarının tespitinde odaklanmaktadır. Bu anlamda küçüğün nafaka kapsamındaki ihtiyaçları ve bunun parasal miktarı belirlenerek, tarafların gerçek gelirlerine, mali durumlarına göre eşlerin buna katılım oranları belirlenerek velayeti kendisine tevdi edilen eş dışındaki eşin ödemesi gereken nafaka miktarı tespit olunacaktır. Bu konuda gerekirse mahkemece bilirkişi incelemesi dahi yaptırılabilir. Birden fazla çocuk bulunması halinde her biri için yaşları ve ihtiyaçlarına göre kararda açık bir şekilde her biri için ne kadar miktarda nafakaya hükmedildiği belirtilmelidir.²⁷³

TMK. m.182/f.1'e göre, "Hâkim boşanma veya ayrılığa karar verirken, olanak buldukça ana ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra, ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler". Buna göre, boşanma veya ayrılık kararı ile birlikte müşterek çocuk ya da çocukların velayetinin eşlerden birisine tevdiine karar verecek olan hâkim, bu tespiti yaparken eşleri dinlemeli, velayeti tevdi olunacak çocuk ya da çocukların yaş ve ruhi erişkinlik durumlarını da nazara alarak fayda gördüğü takdirde çocuk ya da çocukların beyanlarına da müracaat etmeli, gerek gördüğü takdirde 4787 sayılı ve 09.01.2003 tarihli "Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun"un 5. ve 7. maddeleri uyarınca eşleri ve müşterek çocukları uzman kişilere sevk ederek velayetin eşlerden hangisine tevdiine uygun olacağıının tespiti bakımından çalışma yaptırmalı, eşlerin sosyal ve ekonomik durumlarının

²⁷¹ SEROZAN, s.244.

²⁷² RUHİ, s. 65.

²⁷³ BULUT, s. 87.

tespiti açısından ayrıntılı araştırmalar yaptırmalı, gerek gördüğü takdirde tanık veya tanıklar dinlemek suretiyle vicdani kanaatini oluşturarak velayetin hangi eşe bırakılacağı konusunda kararını vermelidir.²⁷⁴

Hâkimin bu konuda vicdani kanaatini oluşturmak için yaptırdığı araştırmalarda elde ettiği sonuçlar hâkimi bağlayıcı nitelikte olmayıp, sadece kanaat oluşmasında yardımcı bilgi ve belge niteliğindedir. Zira hâkim çocuğun tevdiine karar verirken en fazla dikkate alacağı husus, çocuğun menfaatidir. Bazen boşanmada kabahatli olan eşe, çocuk için ideal bir veli olabilir.

Bu nedenle çocuğun menfaati, boşanmada kusurlu tarafa tevdi edilmesini gerektiriyorsa, bu yönde karar verilebilir.²⁷⁵ Bu bakımdan hâkim, çocuğun aleyhine olacağını görürse çocuk ile velayet kendisine verilmeyen eşe arasındaki kişisel ilişkiyi yasaklayabileceği gibi gerekli görmesi halinde çocuğu ana ve babaya bırakmayarak vesayet altına da koyabilir.²⁷⁶ Bu durumda velayetin hem anadan hem de babadan alınmış olması, onların çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılamaları yükümlülüklerini ortadan kaldırmayacağı için hem ana hem de baba için iştirak nafakasına hükmedilmesi gerekir.²⁷⁷

*İştirak nafakasına ödenmesi gereken haller:*²⁷⁸

a) *Butlanına Karar Verilen Evlilikten Doğan Çocuklar İçin (TMK. mad.157)*

b) *Ayrılık Halinde Velayeti Tarafardan Birine Verilen Çocuklar İçin (TMK mad. 170)*

c) *Boşanma Halinde Velayet Hakkının Tarafardan Birine Verilmesi Halinde (TMK. mad.182, TMK. mad. 336/3)*

²⁷⁴ OĞUZMAN / DURAL, Aile Hukuku, s.141; DURAL /ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.131-132.

²⁷⁵ BELGESAY, Mustafa Reşit. *Aile Hayatı ve Boşanma*, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1957, s.55; OĞUZMAN/DURAL, s.141.

²⁷⁶ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.132.

²⁷⁷ BİRSEN, s.338; GÖKTÜRK, Hüseyin Avni. *Aile Hukuku*, 3.bs., Ankara, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., 1954. s.320; İNAL, Nihat. *Aile Mahkemeleri Davaları*, Ankara, Sözkese Matbaacılık, 2004, s.971.

²⁷⁸ ÖZTAN, Aile Hukuku, s.565.

d) *Ortak Hayata Fiilen Son Verilmesi Halinde Velayet Hakkı Taraflardan Birine Verilen Çocuklar İçin (TMK. mad. 197/1, TMK. mad. 336/2)*

e) *Evlilik Dışı Doğan Çocuklar İçin (TMK mad. 282, TMK. mad. 332, TMK. mad. 333, TMK mad. 337/1)*

Asıl olarak ise iştirak nafakası eşler arasındaki boşanma kararının kesinleşmesiyle ortaya çıkar. Bu nedenle tekrarlamak gerekirse, boşanma kararının kesinleşmesi tarihine kadar çocuk için verilen nafakaya, tedbir nafakası; boşanma kararının kesinleşmesinden sonra çocuk için verilen nafakaya ise, iştirak nafakası denmektedir²⁷⁹.

3.4.6. İştirak Nafakasında Hükümler

4.. İştirak Nafakasını Talep Edebilecekler

Türk Medeni Kanunu'nda tarafların boşanması ile birlikte varsa müşterek çocuklar hakkında bazı düzenlemelerin yapılması gerekir. Nitekim boşanmanın çocuklar açısından sonuçlarından birisi de çocuklara nafaka verilmesi hususudur. İştirak nafakası, boşanmalarına karar verilen eşlerin ortak çocuklarının hakkıdır (TMK m. 182/11). Bu nafakanın amacı, boşanan eşlerin

²⁷⁹ "Boşanma kararı nedeniyle velayet hakkı kendisine bırakılmayan anne ya da babanın müşterek çocukları için karşı tarafa ödemesi gereken iştirak nafakası, kural olarak boşanmanın kesinleştiği tarihten başlar. Bu nedenle somut olayda karar tarihinden boşanmanın kesinleştiği tarihe kadar geçen süre için ödenen nafakanın tedbir nafakası olarak nitelendirilmesi uygundur ". 29.11.1995 T. 1995/2-905 E. ve 1995/1047 K. (www.yargitay.gov.tr) (Ruhi, s.565), Seçkin Yayınları, Ankara, 2010 (Tanıma Tenfiz ismiyle atıf yapılacaktır); " Çocuk yönünden talep tarihinden hükmün kesinleşmesine kadar tedbir, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra iştirak nafakasına hükmetmek gerekir ." Y. 2.HD, 05.11.2003 T. 2003/13364 E. ve 2003/14917 K. (Kazancı İçtihat Programı); " Takdir edilen nafakanın, dava tarihinden velayete ait hükmün kesinleşmesine kadar olan kısmın tedbir, bu tarihten sonrasına ait bölümün ise, iştirak nafakası olmasına göre ." Y.2.HD, 01.04.2002 T. 2002/4026 E. ve 2002/4538 K(www.yargitay.gov.tr). (Ruhi, s.123 dipnot:588) .Seçkin Yayınları, Ankara, 2010.

mali güçleri oranında ortak çocuklarının bakım ve yetiştirilmesinde sorumluluklarının devam etmesini sağlamaktır. Usul hukukuna göre, reşit olmayan çocuklar, nafaka istemek hakkı mevcut olmasına rağmen dava yoluyla ancak kanuni temsilcileri yardımıyla bu nafakayı isteyebilirler. Eşlerin boşanmış olmalarına göre iştirak nafakası alacaklısı çocuklar eşlerden birinin velayeti altında olmak durumundadır. Zira mahkeme, talep üzerine veya re'sen hareket ederek müşterek çocukların hangi eşin velayetine bırakılması gerektiğine karar verir. İşte, bu velayet hakkına dayanarak ilgili eş dava yoluyla iştirak nafakasını talep edebilir.²⁸⁰

4.1.2. İştirak Nafakasının Süresi

Akdi soy bağı(Doğum sonucu çocuk ile anne baba arası kan bağıyla bağlanan ve hukuken de kabul edilen bir soy bağı ilişkisidir.) kurulduktan sonra kurulmuş ise kural olarak bu tarihten itibaren iştirak nafakası verilmektedir.²⁸¹ Bu yükümlülüğü yerine getirilmemesi halinde, çocuğu yanında bulunduran yani velayet hakkını fiilen (eylemli olarak) kullanan tarafın diğer taraftan iştirak nafakası isteme hakkı doğar.²⁸²

Asıl olan iştirak nafakasının boşanma kararı ile birlikte hükmedilmesidir. Yani boşanma kararı tarihi itibarıyla iştirak nafakası başlar.Boşanma kararı içinde iştirak nafakası verilmemişse velayet hakkı kendisine verilen taraf her zaman için açacağı bir dava ile iştirak nafakası alabilecektir. Bu durumda iştirak nafakasının başlangıç tarihi de sonradan açılan iştirak nafakası davasının açıldığı tarihtir.²⁸³

İştirak Nafakası alkamaya hak kazanan taraf çocuğun reşit olması yada nafakayı alan ve verenin vefatına kadar devam eder. İstisnai durumlarda

²⁸⁰ KÖSEOĞLU, Bilal / KOCAAĞA, Köksal “Aile Hukuku ve Uygulaması”

<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ah-Yil.2009-S.203.pdf>

²⁸¹ GENÇCAN, s.1380.

²⁸² Y. 3. HD., 29.11.2004,E.2004/12939, K.2004/13212. RUHİ, s. 66.

²⁸³ GENÇCAN, s.1379.

çocuk engelli yada bakıma muhtaçsa veya eğitim görüyorsa reşit olduktan sonrade devam eder.

İştirak nafakası ödeme yükümlülüğün de kural boşanma kararının kesinleşmesi ile başlar. Ancak boşanma olmasına ve velayetin eşlerden birine verilmesine rağmen iştirak nafakasının bu tarihten itibaren başlamaması da mümkündür. İştirak nafakası velayetin eylemlî olarak kullanılmasına bağlı bir hak olduğundan velayet hakkını eylemlî olarak kullanmayan ana veya baba, hükmedilmiş olan iştirak nafakasını çocuk adına, velayet hakkını eylemlî olarak kullanmaya başlayana kadar diğerinden isteyemez. Diğer bir ifadeyle, boşanma sonucunda çocuk velayetin verildiği eşte değil de diğer eşin yanında kalıyorsa, velayet kendisine verilmiş olan eş, çocuğun fiilen diğer eşin yanında kaldığı süre boyunca iştirak nafakası talebinde bulunamaz, ancak çocuğun kendi yanına gelmesiyle birlikte diğer eşten, daha önce hükmedilmiş olan iştirak nafakasını talep edebilir ve bu durumda iştirak nafakasının ödenme yükümü de bu tarihten itibaren başlar.²⁸⁴

Aynı zamanda iştirak nafakasının değiştirilmesine ilişkin davada yeni verilecek iştirak nafakasının başlangıç tarihi değiştirme davasının kesinleştiği tarihtir.

Doğum ile başlayan çocuk için iştirak nafakasının başlangıcı doğum tarihidir. Soy bağı kurulmadan iştirak nafakası verilmeyeceği gibi çocuk doğmadan da iştirak nafakası verilmez. Çocuğun doğduğu tarihte boşanma davası sürmekte ise çocuk yararına doğum tarihinden itibaren tedbir nafakası verilmektedir.²⁸⁵

TMK. m.333'e göre ise, babalık davası ile birlikte nafaka istenir ve hâkim, babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir. Bu madde ile dava ekonomisi açısından babalık davası ile nafaka davasının birlikte istenebilmesi mümkün görülmüş ve

²⁸⁴ RUHİ, s. 66.

²⁸⁵ GENÇCAN s.1383.

böyle bir durumda hâkime, geçici önlem alma olanağı tanınmıştır.²⁸⁶ Buna göre, babalık davasına bakan hâkim, davalının baba olma olasılığını kuvvetle muhtemel görürse, babalık hükmünden önce de çocuğun gereksinimlerine, yaşına, öğrenim durumuna, sağlık durumuna göre ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilecektir. Bu nafaka takdir edilirken de yine tarafların hayat koşulları ve ödeme güçleri ile çocuğun ihtiyaçları ve kendisine ait geliri olup olmadığı araştırılarak, sonuca göre karar verilecektir. Babalık davası ve hükmü, çocuk ile baba arasındaki soybağının tesis edildiği bir kurumdur.²⁸⁷

4.1.3. İştirak Nafakasının Miktarının Belirlenmesi

İştirak nafakasına ilişkin hükümler, çocukların korunmasına yönelik olup kamu düzenine ilişkin olduğundan, hâkim tarafların bir talebi olmasa bile, resen bu hususta karar vermek zorundadır.²⁸⁸ Aile mahkemesi hâkimi, nafakayı belirlerken sosyal çalışmacılardan rapor isteyebilir.

Medeni Kanununun 182.maddesine göre, velayet hakkı kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. Çocuğun giderlerine katılma oranı, çocuğun ihtiyaçları ve ana

²⁸⁶ ÖZTAN, Aile Hukuku, s.624; ZEVLİLİLER, Aydın / HAVUTÇU, Ayşe / GÜRPINAR, Damla. *Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)*, 6.bs., Ankara, Turhan Kitapevi, 2008. s.386; ÖZUGUR, s.193; ŞİMŞEK, s.46; BULUT, s.94.

²⁸⁷ " Evlilik dışı çocuklar yönünden; annenin, babadan nafaka isteyebilmesi için baba ile çocuklar arasında soybağının kurulmuş olması gerekir. Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. Baba ile aradaki soybağı ise, babanın anayla evlenmesi, tanıma veya hakim kararıyla gerçekleşir. Mahkemece, evlilik dışı ilişkiden doğan çocuklar ile baba arasında nesep bağı kurulmadan nafakaya hükmedilmiş olması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir." Y. 3.HD, 08.11.2004 T. 2004/12679 E. ve 2004/12334 K. (www.yargitay.gov.tr) (ERTÜRK, Erkan. *Nafaka Davaları*, İstanbul, Kazancı Kitap, 2005.s.239); "... Küçüğün soybağı baba tarafından reddedilmemiştir. Küçük için uygun iştirak nafakası takdiri gerekirken, kanuna aykırı gerekçelerle iştirak nafakasına hükmolunmaması bozmayı gerektirmiştir " Y. 2.HD, 09.07.2003 T. 2003/9282 E. ve 2003/10462 K. (www.yargitay.gov.tr) (ÖZUGUR, s.239).

²⁸⁸ "Müşterek çocuk Gülşan 20.1.2004 tarihinde ergin olmuştur. Dava ve taraf ehliyeti yargılamanın her safhasında kendiliğinden nazara alınır. Gülşan'ın bağımsız olarak açtığı Türk Medenî Kanunu'nun 328-364'üncü maddelerine dayalı bir yardım nafakası davası da bulunmamaktadır. Bu çocuk yönünden iştirak nafakasına hükmolunmaması gerekirken hükmolunması da bozmayı gerektirmiştir. Y.2.HD, E.2004/7226, K.2004/9913, T: 14.09.2004" (www.yargitay.gov.tr) (ÖZUGUR, s. 121).

babanın ekonomik ve sosyal durumuna göre belirlenecektir.²⁸⁹ Ancak çocuk ergin olmasına rağmen, eğitime devam ediyorsa, anne ve babanın durumu ve koşullara göre, kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdür. (TMK madde 328/1)²⁹⁰

Nafakanın belirlenmesinde çocuğun ihtiyaçları, anne ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri, çocuğun gelirin dikkate alınacağı, belirlenecek olan nafakanın her ay peşin olarak ödeneceği, hâkimin istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ödenmesi gereken miktarı belirleyeceği öngörülmüştür.²⁹¹ Türkiye İstatistik Kurumu tarafından belirlenen o günün aza mi yaşam koşulları endeksi dikkate alınır. İstem olmadan nafakanın gelecek yıllar için artırımına karar verilemez.²⁹² Buna göre hâkim, iştirak nafakasının takdirinde çocuğun yaşını, cinsiyetini, eğitim durumunu, bakım ve geçim gereksinimleri ile geliri olup olmadığını, sağlık ve hastalık durumlarını, kısacası ihtiyaçlarını, ana ve babanın ekonomik ve sosyal durumlarını, hayat koşullarını ve ödeme güçlerini, bakmakla yükümlü oldukları çocuk sayısını tespit ederek bunları ayrı ayrı dikkate alacak ve gerektiğinde 4787 sayılı Kanun'un 5. maddesine uygun uzman sosyal çalışmacı, pedagog ve psikologdan yararlanabilecektir.²⁹³

²⁸⁹ DURAL, s.144; Yargıtay 2.HD. 03.06.1991, E.5998, K.8653; "İştirak nafakasına eşler mali güçleri oranında katılacaklardır. Miktarı belirlenirken de çocuğun yaşı, ihtiyaçları, yaşam koşulları, paranın değeri ve özellikle tarafların sosyal ve ekonomik durumları dikkate alınacaktır", Bkz. GENÇCAN, s.1258.

²⁹⁰ YHGK, 1.10.1969, 2-677/720, (ABD, 1970, S. 1, s. 82); "Boşanma ve iştirak nafaka konusunda karar verilip karar kesinleştikten sonra tavguh yoluyla tedbir nafakasına hükmedilemez. (Y.2.HD, E.2005/7334, K.2005/9638, T: 21.06.2005) (www.yargitay.gov.tr) (ÖZUĞUR, s. 125).

²⁹¹ TMK. md. 330.

²⁹² Y. 2. HD., 05.03.2003, E. 2003/1773, K. 2003/2940.

²⁹³ " İştirak nafakası, çocukların yaşı, eğitim durumu, tarafların sosyal yaşantıları göz önünde tutularak yeterli ve ihtiyacı karşılayacak miktarda olmalıdır ." Y.2.HD, 08.04.1993 T. 1993/3811 E. ve 1993/4107 K. .(Yargıtay'dan alınmıştır) (RUHİ, s.125); " İştirak nafakası belirlenirken çocuğun yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu, bakım ve geçim durumu ile sağlık ve hastalık durumları, ana ve babanın ekonomik ve sosyal durumları, ödeme güçleri, hayat şartları, çocukları sayısı, varsa çocukların gelirleri dikkate alınır ." Y.2.HD, 25.03.2002 T. 2002/3551 E. ve 2002/4244 K. . (www.yargitay.gov.tr) (CEYLAN, s.179).

*Hâkim, iştirak nafakasının miktarını belirlerken çocuğun ihtiyaçlarını, bakım ve eğitim ile okul giderlerini, çocuğun yaşını, alışa geldiği yaşam tarzını, velayeti kendisine verilmiş olan tarafın ekonomik ve sosyal durumunu, iştirak nafakası ödemesi gereken anne veya babanın ekonomik ve sosyal durumunu dikkate almalı ve TMK m.4 uyarınca hakkaniyet ilkelerine uygun olarak karar vermelidir.*²⁹⁴

*“Çocukların korunması ve yetiştirilmesi de kamu düzeninden olduğundan, hakim iştirak nafakasını ve miktarını re'sen belirler. Ancak uygulamada talepten fazla miktarda iştirak nafakasına hükmedilememektedir.”*²⁹⁵

*Kanun koyucu iştirak nafakası ile çocuğun bakım ve eğitim giderlerinden*²⁹⁶ *söz etmektedir.*

4.1.3.1. Çocuğun İhtiyaçları

Çocuğun ihtiyaçları ve buna bağlı olarak giderleri bazı olgulara bağlı olarak değişir. Bu olgulara göz atacak olursak:

²⁹⁴ " Dâvada, aylık 200 TL olan iştirak nafakasının aylık 1000 TL. 'ye çıkartılmasına karar verilmesi talep ve dâva edilmiştir.

Mahkemece, aylık 600 TL. nafaka ödenmesine karar verilmiştir.

Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler anne ve baba tarafından karşılanır (TMK. nun 327/1. maddesi).

Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerlerine karını çocuk adına nafaka dâvası açabilir (TMK. nun 329/1. maddesi).

Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun ihtiyaçları da göz önünde bulundurulur (TMK. nun 330/1. maddesi).

Somut olayda, mahkemece yapılan ekonomik durum araştırmasına göre, dâvacı annenin ev hanımı olup, bankada parası ve iki adet dairesinin olduğu, dâvalı babanın ise, aile şirketlerinin olduğu, ancak ekonomik kriz nedeni ile kapandığı, dâvalının da halen işsiz olduğu anlaşılmıştır. Mahkemece yaptırılan ekonomik durum araştırması yeterli olmadığı, yaptırılan ekonomik durum araştırmasına göre de, davalının halen işsiz olduğunun bildirilmesine rağmen, fahiş oranda nafakaya hükmedilmesi doğru görülmemiştir.

Öyle ise mahkemece, tarafların ekonomik durumlarının yeterince araştırılıp, gelir durumlarının saptanmasından sonra, çocuğun ihtiyaçları da dikkate alınarak, hakkaniyete uygun bir nafakaya karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile fahiş oranda nafakaya karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir. Y. 3. HD, 11.09.2012 T., 2012/12673 E., 2012/18487 K(www.yargitay.gov.tr). (RUHİ, s. 68).

²⁹⁵KÖŞEOĞLU, Bilal / KOCAAĞA, Köksal “Aile Hukuku ve Uygulaması” <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ah-Yıl.2009-S.203.pdf>

²⁹⁶ Y.2.HD, 25.09.2007, 3670-12587.

4.1.3.1.1. Yiyecek Giderleri

*Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğundan iştirak nafakasının takdirinde çocuğun yiyecek giderleri de dikkate alınarak karar verilmelidir. Çocuğun hayatını devam ettirebilmesi ve büyüüp gelişimini tamamlayabilmesinin temel şartı, günlük gıda ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Nafakanın belirlenmesinde de ilk bu husus göz önünde tutulur.*²⁹⁷

4.1.3.1.2. Giyecek Giderleri

*Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğundan iştirak nafakası takdirinde çocuğun giyecek giderleri de dikkate alınarak karar verilmelidir. O halde Aile mahkemesi hâkimi iştirak nafakasından ayrı olarak giyecek giderleri konusunda bir düzenleme yapılmamalıdır.*²⁹⁸

4.1.3.1.3. Barınma Giderleri

*Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eş çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğundan iştirak nafakası takdirinde çocuğun barınma giderleri de dikkate alınarak karar verilmelidir. Barınma giderlerine çocuğun kalmakta olduğu ev, yurt, pansiyon giderleri dahildir. Bu sebeple Aile mahkemesi hâkimi tarafından iştirak nafakasından ayrı olmak üzere çocuğun barınma giderleri konusunda bir düzenleme yapılmamalıdır.*²⁹⁹

4.1.3.1.4. Sağlık Giderleri

Boşanma sonucunda velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin mali gücüyle orantılı olarak ödemek zorunda olduğu iştirak nafakası miktarının belirlenmesinde çocuğun sağlık giderleri de dikkate alınmalıdır. Sağlık giderlerinin içine çocuğun, tedavi ve rehabilitasyon giderleri ile kullanmak

²⁹⁷ GENÇCAN, s.1365.

²⁹⁸ GENÇCAN, s.1365.

²⁹⁹ GENÇCAN, ,s.1365.

zorunda olduğu sağlık araç ve gereçleri dâhildir. Çocuğun sağlık durumu dikkate alınarak bu husus belirlenecektir.³⁰⁰

4.1.3.1.5. Dinlenme Giderleri

Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eş çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğundan iştirak nafakası takdirinde çocuğun dinlenme giderleri de dikkate alınarak karar verilmelidir. Dinlenme giderlerine tarafların ekonomik güçleri ile orantılı tatil ve seyahat giderleri dahildir. Açıklanan sebeple Aile mahkemesi hâkimi iştirak nafakasından ayrı olarak çocuğun dinlenme giderleri konusunda bir düzenleme yapamaz.³⁰¹ Dinlenme giderlerine tarafların ekonomik gleriyle orantılı tatil ve seyahat giderleri dahildir.

4.1.3.1.6. Eğitim, ğretim Giderleri

Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eş çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğundan iştirak nafakası takdirinde çocuğun eğitim, ğretim giderleri de dikkate alınarak karar verilmelidir. Çocuğun devam ettiği okulun tarafların sosyal ve ekonomik durumları dikkate alındığında makul ve gerçekçi sınırlar içinde kalmak üzere yıllık giderlerinin belirlenmesi gerekir. Hâkim bu konuda çocuğun okuduğu okuldan bir yazı ile bilgi almalıdır. Yargıtay'ın iştirak nafakasının miktarını doğru olarak denetleyebilmesi için bu bilgilerin dosya içerisinde yer alması zorunludur.³⁰²

4.1.3.1.7. Harçlık Giderleri

İştirak nafakasının belirlenmesinde çocuğun ihtiyaçları kapsamında değerlendirilecek diğer bir husus da müşterek çocuğun harçlık giderleridir. Bu nedenle velâyet kendisine bırakılmamış olan eşin ödeyeceği iştirak nafakası miktarı tespit edilirken çocuğun harçlık giderleri de dikkate alınacak ve iştirak

³⁰⁰ GENÇCAN, s.1366.

³⁰¹ GENÇCAN, s.1366.

³⁰² GENÇCAN, s.1366.

*nafakasından ayrı olarak harçlık giderleri konusunda bir düzenleme yapılmayacaktır.*³⁰³

4.1.3.1.8. Ulaşım Giderleri

*İştirak nafakasının tespitinde hâkim tarafından dikkate alınacak başka bir husus da çocuğun ihtiyaçları çerçevesinde gerekli olan ulaşım giderleridir. Söz gelimi, okul servis ücretleri buna örnek gösterilebilir. Buna göre, çocuğun ulaşım giderleri de dikkate alınarak iştirak nafakasının miktarı belirlenmeli ve iştirak nafakasından ayrı olarak ulaşım giderleri konusunda bir düzenleme yapılmamalıdır.*³⁰⁴

4.1.3.4. Çocuğun Gelirleri

*Çocuk çalışıyor ve ana babasıyla birlikte yaşıyorsa, ana ve baba ondan kendisinin bakımı için uygun bir katkıda bulunmasını isteyebilir (TMK. m.359/2). Bu nedenle, çocuğun gelirinin olması, ana baba tarafından çocuk için yapılacak masrafların azalması anlamına gelir. Hakim, nafakayı takdir ederken çocuğun gelirinin olup olmadığını da araştırmalıdır.*³⁰⁵

Çocuğun gelir getiren malları da varsa, ana ve baba, bu gelirleri öncelikle çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için harcayacaklardır (TMK. m.355). Bu da, ana baba tarafından çocuğun ihtiyaçları için yaptıkları harcamayı azaltacaktır.

Yargıtay'ın çocuğun gelirinin kendi masraflarını karşılayacak miktarda olması halinde, ana babanın iştirak nafakası vermek zorunda olmadıklarına ilişkin kararı bizce doğru değildir³⁰⁶ Çünkü çocuğun gelirinin olması, yukarıda anlattığımız gibi nafaka miktarının belirlenmesinde bir ölçü olabilir, ancak, iştirak nafakası yükümünün tamamen kaldırılmasını gerektirmez. Kural olarak, çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba

³⁰³ DOLU, s.55.

³⁰⁴ DOLU, s.55.

³⁰⁵ Y. 2.HD. 14.03.2002, E.2607, K.3516,(www.yargitay.gov.tr) Bkz. KAÇAK, Nazif. *Yeni Türk Medeni Kanunu*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2004., s.419.

³⁰⁶ Y. 2.HD. 06.10.1995, E.7307, K.9962,(www.yargitay.gov.tr) Bkz. GENÇCAN, s.1252; ÖZTAN, s. 365.

tarafından karşılanacaktır (TMK. m327/1). Ana ve baba yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağandışı herhangi bir sebebin varlığı halinde, hakimin izniyle, çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarf edebilirler (TMK. m.327/2). Çocuğun malvarlığının olması ana babanın çocuğun giderlerini karşılama yükümünü etkilemeyecektir. Kanaatimizce; buradaki farklı görüş TMK.

m. 355 ile eski TMK. m.281 arasındaki düzenleniş farkından kaynaklanmaktadır. Çünkü TMK. m.355/3 hükmüne göre; çocuğun mallarından çocuğun ihtiyaçları ve aile ihtiyaçları karşılandıktan sonra elde edilen gelir fazlası yine çocuk mallarına eklenecektir, eski TMK. m. 281 de ise; çocuğun gelirinin fazlasının, karı kocadan hangisi aile masrafını karşılamakla sorumlu ise ona ait olacağı düzenlenmişti. Bu durumda, geliri fazlasıyla kendisine ve yanında kaldığı ana babaya yeten bir çocuk için, diğer tarafın, bir de iştirak nafakası ödemesi yersiz görülecekti.

4.1.3.5. Ana Babanın Ekonomik ve Sosyal Durumu

Boşanma davasında iştirak nafakası miktarının belirlenmesinde ana babanın özelliklerine ilişkin ilkelerinden ilki ana babanın geliri araştırılmalıdır ilkesidir. Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğuna göre ana babanın ekonomik ve sosyal durumu ciddi şekilde araştırılmalıdır.

Medeni Kanununun 183.maddesinin 2.fıkrasının 2.cümlesine göre; velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. Ana babanın sosyal ve ekonomik durumu bu katkının ne oranda olacağı hakkında hakime bir fikir verebilir.³⁰⁷

Ana babanın sosyal durumundan, eğitim durumu, mesleği ve sosyal yapı içindeki yaşam biçiminin bütünü anlaşılır³⁰⁸. Hakkaniyet kuralları, ana babanın

³⁰⁷ AKYÜZ, Emine. *Türk medeni Kanununa Göre Çocuğun Malları Bakımından Korunması*, AÜEBFD, S. 1-4, 1979, s.132.

³⁰⁸ AKYÜZ, s.132.

şahsen kendilerinin yararlandığı yaşam biçiminden ve eğitim olanaklarından çocuğun da yararlanmasını gerektirir.

Ana babanın ekonomik ve sosyal durumu yetersiz ise katılmak zorunda da değildir. Aynı zamanda iştirak nafakası gücü oranında verir.

İştirak nafakası miktarı belirlenirken çocuğun bakım ve eğitim giderlerine ana baba eşit olarak değil, gücü oranında katılmak zorundadır. Başka bir anlatımla ana ya da baba iştirak nafakasına kendi güçleri oranlanarak katılacaklardır. Katılmaktan maksat velayet hakkı verilenin bu katkıyı eylemli olarak gerçekleştirdiği var sayılarak diğer eşin iştirak nafakası adı altında bu bedeli ödemesidir.³⁰⁹

Ana, ödeme gücüne sahip değilse çocuklara fiilen bakması, onların bakım ve eğitim masraflarına katkı olarak kabul edilmekte ve diğer tarafın ödeyeceği iştirak nafakasının tespitinde göz önünde bulundurulmaktadır. Boşanma ile ana için yoksulluk nafakasına hükmedilmişse, velayeti babaya verilen çocuk için, onun, iştirak nafakası ödemesine karar verilmemelidir.³¹⁰ Çünkü ana bağlanan bu nafakayla ancak geçimini sağlayabilecektir. Ananın geliri varsa, uygun miktarda iştirak nafakası vermekle yükümlüdür.³¹¹

4.1.3.6. Hakimin Takdir Yetkisi

Çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçlerini dikkate alarak nafaka miktarını belirler. Hâkim, söz konusu unsurları birlikte değerlendirerek iştirak nafakası miktarını hakkaniyete göre ve serbestçe belirler.³¹² Burada hakim bahsi geçen unsurları birlikte değerlendirerek iştirak nafakası miktarını hakkaniyete göre ve serbestçe belirler.³¹³ Eşler aralarında iştirak nafakası miktarını, artırma oranı, hangi cins para ile ödeneceğini aralarında yapacakları bir anlaşma ile serbestçe belirleyebilirler. Ancak bu

³⁰⁹ GENÇCAN, s.1389.

³¹⁰ Y. 2.HD. 19.06.1997, E.6117, K.7160, ,(www.yargitay.gov.tr) Bkz. GENÇCAN, s.1249.

³¹¹ Y. 2.H.D. 22.01.2001 T. E.9371, K.1735, ,(www.yargitay.gov.tr)Bkz. KAÇAK, Yoksulluk Nafakası, s.414. Y. 2. H.D. 30.01.2001 T. E.14884, K.1480, Bkz. KAÇAK, Yoksulluk Nafakası, s.415.

³¹² AKINTÜRK, s.316.

anlaşmanın geçerli olabilmesi için hâkimin söz konusu anlaşmayı uygun bularak onaylaması gerekir.³¹⁴

Eşler arasında iştirak nafakasının miktarına ilişkin bir anlaşma olmaması halinde bunu hâkim takdir yetkisini kullanarak kendisi belirleyecektir. Burada en çok tartışılan husus, iştirak nafakasında talebin aşılmayacağı hususudur. Yargıtay'ın yerleşik uygulaması, bu konuda talebin aşılamayacağı ve hâkimin taleple bağlı olarak çocuklar için iştirak nafakası miktarını belirleyeceği şeklindedir.

4.2. İştirak Nafakası Miktarının Artırılması ve Azaltılması

TMK. m. 331 hükmüne göre durumun değişmesi hâlinde hâkim, istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır. Boşanmanın çocuklara ilişkin sonuçları kesin hüküm oluşturmaz. Başka bir anlatımla velayet, kişisel ilişkinin düzenlenmesinde olduğu gibi hâkim ana, babanın ve çocuğun durumlarının değişmesine bağlı olarak iştirak nafakasının miktarını artırabilir, azaltabilir ve hatta kaldırabilir.

Velâyetin anne veya babadan birine verilmesi, çocuk kendisine bırakılmamış olan tarafın, çocukla kişisel ilişki kurması ve iştirak nafakası ile ilgili hususlar hakkında verilen kararlar kesin ve nihai bir hukuki durum meydana getirmez. Taraflar değişen hâl ve koşullar çerçevesinde hâkime başvurarak, nafakanın artırılmasını veya azaltılmasını veyahut da tamamen kaldırılmasını isteyebilir. Nafaka miktarındaki artış çoğu zaman değerlerin korunması niteliğindedir.³¹⁵

İştirak nafakası miktarının değiştirilerek artırılması veya azaltılması için karar verilebilmesi için nafaka alacaklısı veya nafaka yükümlüsü tarafından

313 TMK. m.166/f.3 ve m.184/b.5) BELGESAY, s.56; AKINTÜRK, s.316; BERKİ, Şakir. *Boşanma ve Ayrılık*, AÜHFD, Y.1975 C.32, S.1-4, s.153; RUHİ, s.126; CEYLAN, s.180; " ... Eşler iştirak nafakasının miktarı ve bunun yabancı para ile ödenmesi konusunda anlaşma yapabilirler, ancak bunun için anlaşma ve sözleşmelerin hakim tarafından da mutlaka onanması, tasdik edilmesi, yine taraflarca da imzaları ile tasdik edilmesi gerekir ... "Y.2.HD, 18.02.2002 T. 2002/1465 E. ve 2002/2185 K. , (www.yargitay.gov.tr) . Bkz. (ÖZUĞUR, s.190).

314 GENÇCAN,S.1305

315 RUHİ, s. 70.

mutlaka bu konuda bir talepte bulunulması gerekir. Bu şekilde bir talep olmaksızın hâkim, iştirak nafakası miktarının değiştirilmesi konusunda re'sen harekete geçerek bir karar veremez.³¹⁶ Nafakaya hükmedilmesinin üzerinden belli bir süre geçmesi nafaka miktarının değiştirilmesi için yeterli değildir. Bunun için mutlaka nafaka yükümlüsü ile nafaka alacaklısının ekonomik durumlarında, ülkenin ekonomik koşullarında veya çocuğun ihtiyaçlarında belli ağırlıkta bir değişimin olması gerekir.³¹⁷

Mahkeme tarafından karara bağlanan iştirak nafakasının sabit kalması düşünülemez. İştirak nafakası karara bağlandıktan sonra nafakanın artırılması veya azaltılması davası açılabilmesi için herhangi bir süre öngörülmemiştir.³¹⁸ Bu nedenle taraflar her zaman başvurarak nafaka miktarının yeni şartlar çerçevesinde yeniden düzenlenmesini mahkemeden talep edebilirler.³¹⁹

İştirak nafakasının artırılması veya azaltılması davasında verilen karar, dava tarihinden itibaren hüküm ifade eder. Çünkü nafaka yükümlüsü ile nafaka alacaklısının ekonomik durumlarında, çocuğun ihtiyaçlarında ve ülkenin ekonomik yapısında meydana gelebilecek önemli değişimler, bir önceki davada verilen miktarın yetersiz kalmasına neden olabilecektir.³²⁰

³¹⁶ ÖZUĞUR, s.191.

³¹⁷ DOLU, Serhat. s.63.

³¹⁸ RUHİ, s. 70.

³¹⁹ DOLU, s.63.

³²⁰ Dâvada; aylık 150,00 TL olarak ödenen iştirak nafakasının artırılarak, aylık 300 TL'ye çıkartılması talep edilmiştir.

Mahkemece, dâvanın kabulü ile dâva tarihinden geçerli aylık nafakanın 300 TL'ye yükseltilmesine karar verilmiş, hüküm dâvâlı tarafından süresinde temyiz edilmiştir. Tarafların, 14.06.2007 tarihinde kesinleşen kararla boşandıkları ve velayeti anneye verilen 1999 doğumlu müşterek çocuk için aylık 150 TL iştirak nafakasına hükmedildiği anlaşılmaktadır.

Yapılan ekonomik ve sosyal durum araştırmasında da; dâvacı annenin, halı fabrikasında temizlik işlerine gittiği ve asgâri ücret tutarında aylık aldığı; dâvâlı babanın ise, inşaatlarda çalıştığı, 500-600 TL gelirin olduğu, aylık 250 TL kira ödediği, evli ve bir çocuklu olduğu belirtilmiştir.

iştirak nafakası; çocuğun yaşı, eğitim durumu, günün ekonomik koşulları ile genel ihtiyaçlar ve ana-babanın mali durumlarına göre takdir edilir.

Mahkemece, nafaka takdir edilirken; çocuğun yaşı ve ihtiyaçlarının yanında, ana- babanın gelir durumu da gözetilmeli ve nafaka yükümlüsünün (babanın) gelir durumu ile orantılı olacak şekilde hakkaniyete uygun bir nafakaya hükmedilmelidir.

Somut olayda, nafaka yükümlüsünün (davalı babanın) gelir durumu nazara alındığında; artırılan iştirak nafakası miktarı çok fazla olup, TMK'nun 4. maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesine aykırı görülmüştür.

İştirak nafakası hükmünün değiştirilmesinde (artırma veya azaltma) miktarın belirlenmesine ilişkin ilkeler olan ana babanın özelliklerine ilişkin ilkeler ile çocuğun özelliklerine ilişkin ilkeler de burada aynen geçerlidir.³²¹

Nafaka miktarının değiştirilmesi ile ilgili diğer bir önemli husus da TMK. m.182/f.3 ve m.330/f.3'd düzenlenen hükümdür. Bu hükme göre, hâkim, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini istem halinde karara bağlayabilir. Bu hüküm kapsamında hâkim, müşterek çocuk için bağladığı iştirak nafakasının gelecek yıllarda ne oranda artırılacağını kararında belirtebilir. Böylece hem nafaka alacaklının sürekli mahkemeye başvurması, bunun için zaman ve para harcamasının engellenmesi hem de bu sayede mahkemelerin iş yükünün bir nebze de olsa azaltılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Zira uygulamada her yıl iştirak nafakalarının artırılması talebiyle çok sayıda dava açılmaktadır ve bu durum zaman ve para kaybının yanı sıra mahkemelerin iş yüklerini fazlasıyla artırarak bir emek kaybına da sebep olmaktadır.³²²

İştirak nafakası miktarının artırılması talep edilebildiği gibi azaltılmasının da talep edilebilmesi mümkündür. Aile mahkemesi hakimi çocuklara ilişkin önlemleri kapsayan boşanma hükmünün çocuklarla ilgili kısmını değişen şartlara uydurabileceğinden koşulları varsa iştirak nafakasını azaltabilir.³²³

4.3. İştirak Nafakasının Ödenme Şekli ve Zamanı

Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.

Mahkemece, yukarıda açıklanan hususlar gözetilmeksizin, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir " Y. 3. HD, 11.09.2012 T., 2012/12330 E., 2012/18500 K., BOZDAĞ, s.64.

³²¹ (www.yargitay.gov.tr).Bkz. ENÇCAN, s.1397.

³²² DOLU, s.63.

³²³ GENÇCAN, s.1399.

İştirak nafakası her ay peşin olarak ödenir. (TMK. md. 330/2).³²⁴ Aksi halde, çocuk yanında olan tarafın ona yeterli ve düzenli bir bakım ve eğitim sağlaması güçleşir. Nafaka borcu genellikle nakden yerine getirilir. Çocuğu belli bir süre yanına alıp bakma ile nafaka yükümlülüğünden kurtulmak mümkün değildir. Aynı şekilde nafaka yükümlüsünün çocuğu kişisel ilişki hakkını kullanmak amacıyla tatile götürmesi dolayısıyla çocuk için bazı harcamalar yapması, çocuğa ara sıra hediye ve harçlık vermesi borçluyu iştirak nafakası ödemekten kurtarmaz.³²⁵

Borçlar Kanunu'nun 83/1 inci maddesine göre "Mevzu para olan borç memleket parası ile ödenir". Ana ve baba arasında akdi bir durum bulunmadığı sürece nafakanın yabancı para ile ödenmesine karar verilemez.³²⁶

Hakim istem halinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlar.³²⁷ İştirak nafakasının bir defada sermaye şeklinde ödenmesi hem iştirak nafakasının amacıyla uyuşmamaktadır hem de çocuğun yararlarına uygun bulunmamaktadır.³²⁸ İştirak nafakası toptan değil her ay tahsiline karar verilmektedir.

4.4. İştirak Nafkasında Faiz

Nafaka hükmü, hâkimin takdirine bağlı olup, dava tarihinde muayyen ve muaccel olmadığından ve karar oluşmadan nafakanın istenebilir hale gelmesi

³²⁴ RUHİ, s.72.

³²⁵ Y. 3.H.D. 14.05.2002 T, E. 2002/2981, K. 2002/5436(www.yargitay.gov.tr). Bkz. KARAGÜLMEZ, Ali, URAL, Sami Sezai. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara Kasım 2003, s.200.

³²⁶ Y.2.HD, 7.12.1993, 8356/11862.

³²⁷ RUHİ, s.72.

³²⁸ "TMK.'nun 176. maddesi maddi tazminat ve yoksulluk nafakası hakkında irat biçimi yerine toptan ödeme de öngörmüştür. Boşanma veya ayrılık halinde "çocuklar bakımından ana ve babanın haklarını" düzenleyen m.183/3, iştirak nafakasının irat biçiminde ödeneceğinden bahsetmektedir. İştirak nafakasının toptan ödeneceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Bu açıklama karşısında müşterek çocuklar yönünden takdir edilen iştirak nafakalarının toptan ödenmesine dair karar, usul ve yasaya aykırı olmuştur."Y.2.HD, 14.02.2007 T. 2007/14177 E. ve 2007/1959 K. (www.yargitay.gov.tr).Bkz.GENÇCAN, s.1349).

*düşünülemeyeceğinden nafaka davalarında faize, dava tarihinden itibaren hükmolunamaz.*³²⁹

*Nafaka, hâkimin takdirine bağlı bir hükümdür. Bu sebeple dava tarihinde muayyen ve muaccel olmadığı için doğal olarak dava tarihinden itibaren faiz istenebilmesi olanaklı değildir. Hükmedilen nafakaya faiz yürütülebilmesi için; nafaka muaccel olmalıdır, nafaka yükümlüsü temerrüde düşürülmelidir ve faiz istemi bulunmalıdır.*³³⁰

4.5. İştirak Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Sona Ermesi

Nafaka çocuğun ergin³³¹ olmasıyla sona erer. Ancak, çocuk ergin olduktan sonra eğitimine devam ediyorsa, nafakanın devam edip etmeyeceğine ilişkin doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre, TMK m. 328 uyarınca, anne babanın bakım borcu çocuğun ergin olmasına kadar devam eder.³³² Bu tarihten sonra iştirak nafakası talep edilemez. Ancak, çocuk eğitimine devam ediyorsa ve ailenin sosyal durumu çocuğun okula gönderilmesini gerektiriyorsa çocuğun reşit olması ile

³²⁹ ÖZUĞUR, s.202; GENÇCAN, s.1349; BULUT, s.91; " Nafaka alacakları, her gün doğar ve işlemeye başlar, ancak hakimin kararı ile ödenebilir hale gelir. Bu bakımdan nafakaya işlemiş ve muaccel hale gelmiş olmadıkça faiz takdir edilemez."Y.2.HD, 10.05.2004 T. 2004/5317 E. ve 2004/5992 K. ,(www.yargitay.gov.tr)(ARAS, Bahattin.s.347). " Nafaka hükmü, hakimin takdirine bağlı olup, dava tarihinde belli ve muaccel değildir. Bu sebeple dava tarihinden itibaren temerrüt faizine hükmedilemez."Y.2.HD, 07.05.1997 T. 1997/1082 E. ve 1997/2584 K. (www.yargitay.gov.tr) .Bkz.(YETİK, s.478)

³³⁰ "İşlemiş ve muaccel hale gelmiş nafaka bulunmadıkça faize hükmedilemez. Kaldı ki, davalı- davacı kadının nafakalara faiz istemi de yoktur. Talep aşılarak velayeti anneye bırakılan küçükler için takdir edilen nafakaya faiz yürütülmesi doğru olmamıştır." Y.2.HD, 12.01.2005 T. 2004/15162 E. ve 2005/265 K.,(www.yargitay.gov.tr) (GENÇCAN, s.1406).

³³¹ "İsviçre Federal Mahkemesi', boşanma yargılamasında çocuğun velayeti kendisine verilen tarafın kendi adına ve ergin olmayan çocuk yerine çocuğa verilecek nafaka için dava açıla- bileceğini kabul etmektedir. 1 Ocak 1996 da yürürlüğe giren 7 Ekim 1994 tarihli İMK değişikliği ile ergin olma yaşı yirmi yaştan on sekize indirilmiştir. " (CEYLAN, s. 178).

³³² "New York Aile Mahkemesi Kanununa göre, çocuk 18 yaşında ergin sayıldığı halde, anne/babanın nafaka yükümlülüğü, çocuk eğitimde olsun olmasın yirmibir yaşına kadardır (m.413). Ebeveynin çocuk nafakasını tespitinde son ödediği vergi esas alınır. " (BOZDAĞ, s.67).

nafaka alacağı sona ermez. Çocuğun anne ve babası kendilerinden beklenilecek ölçüde eğitimi boyunca çocuğa bakmakla mükelleftirler³³³

Ancak çocuk onsekiz yaşını tamamladığı tarihte, evlenmiş ise evlenme tarihinde, mahkeme kararı ile ergin kılınmış ise mahkeme kararının kesinleştiği tarihte ve nafaka yükümlüsünün vefatı halinde vefat tarihi itibarıyla sona erer.³³⁴

4.5.1. Çocuğun veya Nafaka Yükümlüsünün Ölümü Ya da Gaiplik Hali

Çocuğun ölümü ile iştirak nafakası ödeme yükümlülüğü sona erer. Boşanma hükmü ile birlikte iştirak nafakasına hükmedilmiş, fakat nafaka ödenmemişse, çocuğun ölümü üzerine velayet hakkına sahip taraf birikmiş olan nafaka alacağının kendisine ödenmesini isteyebilir. Nafaka borçlusunun ölümü de, nafaka borcunu sona erdirir. Nafaka borçlusu ana veya babanın ölümünden sonra, çocuğun tüm giderlerini hayatta kalan taraf karşılamakla yükümlü olur.

Boşanma kararının kesinleşme tarihine kadar çocuk için verilen nafaka tedbir nafakası, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra verilen nafaka ise yoksulluk nafakasıdır. TMK'nın 182/2 maddesi uyarınca koşulların varlığı halinde iştirak nafakasının artırılmasına veya azaltılmasına karar verilebilir. İştirak nafakası çocuğun veya nafaka yükümlüsünün ölümü, çocuğun ergin olması ve feragat hallerinde sona erer.³³⁵

³³³ " Dâva, yardım nafakası istemine ilişkindir. Anne ve babanın boşandıkları, dâvacı çocuğun ergin olması nedeniyle iştirak nafakasının sona erdiği, dâvacının Açık İlköğretim sekizinci sınıfta okuduğu, işi bulunmadığı ve annesiyle kaldığı anlaşılmaktadır. Mahkemece; okul giderlerinin devletçe karşılandığı, okula devam mecburiyeti bulunmadığı, dâvacının iş bulup çalışabileceği belirtilerek dâvanın reddine karar verilmiştir.

Yardım nafakası, yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan yakına yaşaması için gerekli yardımın teminine yönelik ahlâki ve hukuki bir yükümlülük olup, TMK'nun 364. vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Somut olayda; her ne kadar dâvacı reşit ve okula devam mecburiyeti olmadığından çalışabilecek durumda ise de, işsiz olması, öğrenim sürecinin devam etmesi, geliri ve malvarlığı bulunmaması, öğrenci olması, ekonomik ve sosyal olgular ile yardım nafakasının niteliği gözetildiğinde, dâvâlı babanın zaruret içinde bulunan çocuğuna yardımda bulunması gerektiği sonucuna varılarak uygun miktarda yardım nafakası takdir edilmesi gerekirken mahkemece dâvanın reddine karar verilmesi bozma nedenidir. 3. HD, 1.2.2012 T., 2011/18816 E., 2012/2266 K.: Yayınlanmamış Karar.

³³⁴ Y. 2. HD., 15.03.2002, E. 2002/2642, K. 2002/3621.

³³⁵ TMK, 182/2

4.5.2. Çocuğun Ergin Olması

Medeni Kanunun 328.maddesine göre ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Bu hüküm, iştirak nafakası hakkında da uygulanır.³³⁶

Erginlik kişinin olgunluğunun benimsenmesidir. Yasa koyucu erginlik için belirli statünün kazanılmasını istemektedir. On sekiz yaşın doldurulmasıyla, evlenmeyle, gerekli koşulları varsa hâkim kararıyla kişinin olgunluğa eriştiği kabul edilir. Çocuk erginliğe ulaştınca iştirak nafakası ayrıca bir mahkeme kararına gerek olmaksızın kendiliğinden kalkar.³³⁷

“TMK.nun 327.maddesi çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderlerin ana ve baba tarafından; karşılanacağını düzenlemektedir. Aynı kanunun 328.maddesinin birinci fıkrası; ana ve babanın bakım borcunun çocuğun ergin olmasına kadar devam edeceğini”, ikinci fıkrası ise “çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve babanın durum ve koşullara göre, kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlü olduklarını hüküm altına almıştır. Anılan madde hükümlerine göre çocuğun reşit olduktan sonra eğitiminin devam etmesi nedeniyle nafaka” alabilmesi, bu hususta mahkemeden alınacak nafaka ilamı ile mümkündür.”³³⁸ Ayrıca ergin çocuk kendisi için yardım nafakası davası açabilir.

³³⁶ ÖZTAN, s, 366. ÇAĞLAYAN Orhan “BOŞANMA DAVALARINDA NAFKA”

http://www.caglayanyalcin.com/pdf/bosanma_davalarinda_nafaka.s.1.pdf

27.02.2017.

³³⁷ GENÇCAN, s.1383.

³³⁸Y. 12.HD.E. 2008/28037.K. 2009/8150.Y.İ.<http://www.forumadalet.net/index.php?topic=132.0/> Bkz. Yargıtay.gov.tr.http://195.142.131.202/scripts/cgiip.exe/WService=wsbroker1/metin_gor.html?Back

Rowids=0x00b3ae57&ExternalTables=kararlar&ExternalRowids=0x00b3af60,

4.5.3. Velayete Sahip Tarafın Nafaka Talebinden Vazgeçmesi

İştirak nafakasından feragat edilmişse iştirak nafakası yükümlülüğü feragat tarihinden itibaren kendiliğinden ortadan kalkar.³³⁹

Velayet hakkına sahip ana veya baba, iştirak nafakası yükümlüsü ile yaptığı bir sözleşmeyle nafaka talep hakkından vazgeçebilir. Ancak, bu sözleşmenin geçerliliği hakim onayına bağlıdır. Hakim, bu anlaşmayı onaylarken, nafakadan vazgeçen tarafın kendi imkanlarıyla çocuğun bakım ve eğitiminin gerektirdiği bütün giderleri karşılayabilecek durumda olup olmadığını araştırmalıdır.³⁴⁰ Yargıtay, son kararlarında hakim anlaşmadaki bu hususa müdahale etmesini doğru bulmamıştır.³⁴¹

4.5.4. Evlâtlık Verilme İle İştirak Nafakasının Sona Ermesi

Evlât edinme üzerine ana, babaya ait haklar ve görevler evlât edinen kimseye geçer. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi hükümlerine göre evlât edinme sözleşmesinin yapılmasıyla birlikte velâyet hakkı kendiliğinden sona ererek evlât edinene geçer. Evlât edinme sözleşmesinin yapılmasıyla birlikte bakım ödevi de kural olarak evlât edinene geçer.³⁴²

Asıl ana babaya ait bakma ödevi ikinci plâna düşer. Başka bir anlatımla tam anlamıyla sona ermez. Evlât edinen bakım ödevini yerine getiremeyecek durumda ise bir başka anlatımla kendisi yoksul olup çalışamayacak durumda olup paraya çevrilebilir bir malı veya düzenli bir geliri de yoksa evlâtlığın asıl ana babasının bakım ödevi devam eder.

Evlât edinen de yoksul ise çocuğun yasal temsilcisi de kendisi olduğundan koşulları uygun olan evlâtlığın asıl ana babasına çocuğa iştirak nafakası

³³⁹ GENÇCAN, ,s.1385.

³⁴⁰ AKYÜZ, Çocuğun Korunması, s.139.

³⁴¹ Y. 2.H.D 2004/14860 Esas, 2005/176 Karar, 10.01.2005 tarihli kararı; "Dava Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesine dayanmaktadır. Tarafların hakim huzurunda müşterek çocuk Cangiray için iştirak nafakası takdir edilmemesi yolundaki beyanları boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra, velayet kendisine verilen tarafın ileriki yıllarda iştirak nafakası istemesine engel olmaz. Tarafların anlaşmalarındaki bu yöne ilişkin müdahale yerin de değildir"

³⁴² GENÇCAN, s.1385.

verilmeleri için dava açabilir. Asıl ana, baba velâyetin kendilerinde bulunmadığı ileri sürerek bakım ödevinden kurtulamaz.

4.5.5. Eşlerin Tekrar Evlenmeleri

Nafaka yükümlüsü eş ile nafaka alacaklısı eşin, müşterek çocuğun ergin olmasından önce tekrar bir araya gelerek evlenmeleri halinde, ikinci evlilik tarihinden itibaren iştirak nafakası son bulur. Burada evlenme olmadan fiili olarak eşlerin bir araya gelerek birlikte yaşaması, nafaka yükümlüsü eşin yükümlülüğünü kaldırmaz ve bu halde iştirak nafakası devam eder.

4.6. İştirak Nafakasında Usul

4.6.1. İştirak Nafakasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

İştirak nafakası verilmesinde görevli mahkeme konusunu iştirak nafakam boşanma davası ile istenilmişse ya da iştirak nafakası boşanmadan sonra bağımsız dava ile istenilmişse şeklinde ayırmalayabiliriz. Her iki durumda da aile mahkemesi görevlidir. Aile Mahkemesi kurulmayan yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemelerinde davanın Aile Mahkemesi sıfatı ile görülüp karara bağlanması gerekir.³⁴³

Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir (TMK. nıd. 177). Buna göre, iştirak nafakası ile ilgili davalar (iştirak nafakası veya iştirak nafakasının artırımı davası) davacının yerleşim yeri mahkemesinde açılacaktır (Yargıtay 3. HD., 19.10.2004, E. 2004 10972, K. 2004/11336). Ayrıca, genel yetki kuralına göre davacı, da velinin yerleşim yeri mahkemesinde de dava açabilecektir (HUMK. md. 9/1).³⁴⁴

Kısaca davacı iştirak nafakası boşanma davası içinde gerçekleştiriliyorsa boşanma davalarında yetkili olan aile mahkemesi yetkilidir. Buna göre bu halde

³⁴³ GENÇCAN, s. 1385

³⁴⁴ RUHİ, s. 76

yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir. Bunun yanında HUMK.m.9/f.1'de düzenlenen genel yetki kuralı gereğince, davalının yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olacaktır. İştirak nafakasının boşanma davasından sonra istenmesi halinde ise yetkili mahkeme TMK. m.177'ye göre, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesidir.³⁴⁵

4.6.2. İştirak Nafakası Davasında İspat Yükü

Hâkim, butlan veya boşanma veyahut da ayrılık kararı ile birlikte çocukların velâyetini eşlerden birine verince, diğer tarafın da çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katkıda bulunmak üzere kendiliğinden bir miktar nafaka ödemesine karar verecektir. Bağımsız olarak açılan iştirak nafakası davasında ise, öncelikle çocuğun velâyeti karar bağlanacak daha sonra iştirak nafakası karara bağlanacaktır.

Çocuk lehine hükmedilecek iştirak nafakasının adil bir şekilde tespit edilebilmesi için taraflar, malvarlıkları ve gelirlerinin tam olarak mahkemeye sunulmasında ispat açısından mahkemeye yardımcı olabilirler. Böylece tarafların sosyal ve ekonomik durumları hakkında tam olarak bilgi edinen mahkeme daha doğru karar verme imkânına kavuşur. Nafaka miktarının azaltılması veya ortadan kaldırılması için istemde bulunan bunu gerektiren durumu ispat etmesi gerekir.³⁴⁶

³⁴⁵ " TMK.'nun 177. maddesine göre, "Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir" düzenlemesi ile zayıf durumda olan nafaka alacaklısı korunmak istenmiştir. Dolayısıyla bu amaçla genel yetki kuralı konulmuştur. Kanun koyucu genel yetki düzenlemesi ile davacıya seçimlik bir hak tanımıştır. Buna göre, davacı (nafaka alacaklısı), isterse kendi yerleşim yeri mahkemesinde isterse HUMK.'nun 9. maddesi gereğince davalının ikametgâhı mahkemesinde dava açabilecektir ." Y. 3.HD, 04.05.2004 T. 2004/4969 E. 2004/4616 K.(www.yargitay.gov.tr).Bkz. (ERTÜRK, s.261); " TMK.nun 177. maddesi uyarınca boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkili olarak kabul edilmiştir. Bu genel yetki kuralının yanı sıra davacının (nafaka alacaklısının) seçimlik hakkını kullanarak HUMK.'nun 9. maddesi gereğince davalının ikametgâhı mahkemesinde dava açması da mümkündür ."Y.3.HD, 19.10.2004 T. 2004/10972 E. ve 2004/11336 K. (www.yargitay.gov.tr) (ERTÜRK, s.240).

³⁴⁶ (Y.3. HD., 23.11.2004, E. 2004/13264, K. 2004/12812). (www.yargitay.gov.tr). Bkz. RUHİ, s.77.

4.7. İştirak Nafakası Davasında Taraflar

4.7.1. Davacı

Ayirt etme gücüne sahip olmayan küçük çocuk için, gereken hâllerde anne ve babaya karşı nafaka davasını kayyım ya da varsa vasi açabilir (TMK. md. 329). Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından yapılmadığı takdirde kendisine karşı nafaka davası açılacaktır.³⁴⁷

Kural olarak iştirak nafakası davası, velâyet hakkı kendisinde olan tarafça açılır (Yargıtay 2. HD., 09.11.1992, E. 1992/11207, K. 1992/11028). Ayrıca, Ayirt etme gücüne sahip olan küçük, kendi adına nafaka davası açıp yürütebilecektir (TMK. md. 329/1). Ayirt etme gücü izafi bir kavram olduğundan, davacının ayirt etme gücüne sahip olup olmadığını hâkim takdir edecektir. Hâkim ayirt etme gücüne sahip olmadığı kanaatine ulaşır ise, çocuğa kanuni temsilci tayin edilmesini ister veya dava açıldıktan sonra kanuni temsilci tayin edilmesi için bu durumu bekletici mesele yaparak, sulh hukuk mahkemesinden küçüğe kanuni temsilci tayin edilmesini ister.³⁴⁸

İştirak nafaka davasının davacıları aşağıdakilerdir,³⁴⁹

1 - Ana veya baba (=diğerine karşı, çocuk adına), 2 - Kayyım veya vasi (=ayirt etme gücüne sahip olmayan küçük için atanmış olan) (TMK. m. 403,426 b 2), 3 - Ayirt etme gücüne sahip olan küçük.

Ana veya baba tarafından açılan iştirak nafakası davası devam ederken, çocuğun ergin olması halinde, çocuğun ergin olduğu tarihten itibaren davaya kanunu temsilci huzurunda değil, ergin olan çocuğun huzurunda bakılıp davanın

³⁴⁷ GENÇCAN, s.1411.

³⁴⁸ RUHİ, 73.

³⁴⁹ GENÇCAN, s.1411.

tamamlanması gerekir.³⁵⁰ Bu durumda yapılacak yargılama sonunda verilecek iştirak nafakasının, çocuğun ergin olduğu tarihle sınırlı olması gerekir.³⁵¹

Çocuk koruma altında bulunuyorsa bu durumda çocuğa bakan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürlüğü, çocuğun anne ve babasına karşı nafaka davası açabilecektir.³⁵²Türk Medeni Kanununun 350/1. maddesi gereğince, davalı babanın çocukları için nafaka ile sorumlu tutulması ve çocuklar için davacı kurum yararına uygun miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekir.³⁵³ Bazen Devlet de dava açma hakkına sahip olabilmektedir. Velayetin ana ve babadan kaldırıldığı durumlarda bile ana ve babanın çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder. TMK. m.350'ye göre, ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu giderler Devletçe karşılanır. Bu durumda daha sonra ana veya baba ödeme gücüne kavuştuğunda Devlet de ona karşı rücuen iştirak nafakası davası açabilecektir.

4.7.2. İştirak Nafakasında Davalı

İştirak nafaka davasının davalıları aşağıdakilerdir;³⁵⁴

- 1 - Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, 2 - Küçüğe fiilen bakmayan ana veya baba, 3 - Küçüğün ana ve babası, 4 - İflâs idaresi.

İştirak nafakası davası velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşe ve küçüğe fiilen bakmayan ana veya babaya karşı açılabilir.

³⁵⁰ "Duruşma devam ederken çocuk ergin olduğu halde, temsil yetkisi kalmayan ananın huzuru ile davaya devam edilmesi kabul şekli bakımından usul ve kanuna aykırıdır." Y.2.HD, 11.11.1973 T. 1973/1 E. ve 1973/130 K. (Yargıtay yayınlanmış kararı) (RUHİ, s.137).

³⁵¹ " ... Küçük Ö. 01.12.1982 doğumlu olup, dava tarihinde (20.09.2000)henüz reşit olmamıştır. Davacı annenin velayeten dava açması yasal olup, yargılama sırasında küçüğün reşit olması davanın reddini gerektiren bir husus değildir. Mahkemece, küçüğün reşit olduğu tarihe kadar geçen süre için iştirak nafakasına hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması doğru görülmemiştir " Y.3.HD, 29.03.2004 T. 2004/2817 E. ve 2004/2846 K.) (www.yargitay.gov.tr) .Bkz.(GENÇCAN, s.1356)

³⁵² (2828 sayılı Kanun md. 30).RUHİ, s.137

³⁵³ (Y. 2. HD., 26.03.2009, E. 2008/18028, K. 2009/5646) .(www.yargitay.gov.tr) RUHİ, s.137.

³⁵⁴ GENÇCAN, s.1413.

TMK. m. 329 f. II hükmüne göre ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde nafaka davası, atanacak kayyım veya vasi tarafından da açılacak davalar, TMK. m. 326 f. III hükmüne göre ayırt etme gücüne sahip olan küçük tarafından açılacak davalar ile çocuğun yerleştirildiği kurum tarafından açılan davalarda iştirak nafakası davası küçüğün ana ve babasına karşı açılabilir.³⁵⁵

*İştirak nafakası davalarında da diğer tüm davalarda olduğu gibi taraf teşkili sağlanmadan ve davalının savunması alınmadan karar verilemez. Aksi davranış, bozmayı gerektirir.*³⁵⁶

SONUÇ

Bu çalışmamızda yoksulluk ve iştirak nafakası konusu incelenmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak yapmış olduğumuz bu çalışmada yoksulluk ve iştirak nafakası kavramı ve hükümleri doktrin ve yargı kararları ışığında bir çalışma olmuştur. Bakım ve yardım nafakası şeklinde iki tür nafaka vardır. Yardım nafakası, kendilerine yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olanların, kanunda gösterilen yakın hısımlarından isteyebilecekleri ve geçinmeleri için gerekli olan nafakadır. Yardım nafakası yükümlüleri ve nafaka alacaklıları kanunda sınırlı olarak sayılmıştır. Kanunda sayılanlar dışında olanlar madde kapsamına girmez. Buna göre, kişinin altsoyu, üstsoyu ve kardeşleri yardım nafakası vermekle yükümlüdürler. Altsoy ve üstsoy hısımlar hangi derecede olursa olsun nafaka ödemekle yükümlüdürler Ancak kardeşlerin yardım nafakası yükümlüsü olabilmeleri için, refah içinde bulunmaları şartı aranmaktadır.

³⁵⁵ GENÇCAN, s.1413.

³⁵⁶ DOLU, ,s.81.

Bakım nafakaları ise, aile hukukundan kaynaklanan nafakaların genel ismidir. Bunlar evlenme ve doğum gibi olaylardan kaynaklanırlar. Bakım nafakası; tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası şeklinde üçe ayrılmaktadır. Tedbir nafakası boşanma veya ayrılık davası açıldığında gündeme gelen ve ailenin sosyal ve ekonomik durumunu, eşlerin ve çocukların gereksinimlerini, çevrelerindeki genel geçim, eğitim ve yaşam standardını göz önünde tutarak hâkim kararıyla eşlerden birinin diğerine parasal katkıda bulunmasıdır. Bunun yanında tedbir nafakası, boşanma olmaksızın da gündeme gelebilmektedir. TMK. m.197'ye göre, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin taraflarca yerine getirilmemesi ve haklı bir sebebe istinaden ortak yaşama ara verilmesi durumunda da eş, dava açarak tedbir nafakası talep edebilecektir. Tedbir nafakasının yasal dayanağını TMK. m.169 oluşturmaktadır.

Yoksulluk nafakası ise, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olan eşin, diğer eşten süresiz olarak istediği nafaka olarak tanımlanabilir. Boşanma halinde eşler arasındaki nafaka yükümlülüğü de kural olarak sona erer. Boşandıktan sonra eşlerin kendi geçimlerini bizzat kendilerinin temin etmeleri gerekir. Ancak, kanun koyucu sosyal ve ahlaki düşünceler ile boşanma sonucu yoksulluğa düşecek olan eşin, kusuru daha ağır olamamak koşulu ile geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceğini ve nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağını öngörmüştür. Yoksulluk nafakası TMK. md 175 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre yoksulluk nafakası, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olan eşin kusuru daha ağır olmamak şartıyla, diğer eşin mali gücü oranında süresiz olarak talep edilebilen bir nafkadır. Yoksulluk nafakası talep edilebilmesi için kanunda, belirtilen şartlardan biri, nafaka talebinde bulunacak eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasıdır. TMK'da yoksulluk kavramı tanımlanmamıştır. Yoksulluk olgusunun yasal tanımının olmaması ve Yargıtay'ın bazı kararların da yoksulluğun göstergesi olarak asgari ücretin ölçü olarak belirlenmesi kanaatimizce uygun bir çözüm yolu değildir. Asgari ücret düzeyinde geliri olan eş lehine yoksulluk nafkasına hükümlenup olunmayacağı hususu, bu konuda açılan her davanın hal ve şartlarına göre değerlendirilmelidir. Ayrıca, asgari

ücretin günümüzde tespit edilme sistemi ve kişilerin yaşamsal giderlerinin altındaki değerlerin karşısında, hakimin tarafların sosyal ve ekonomik koşullarını, paranın satın alma gücündeki azalmayı, ve bireylerin temel ihtiyaçların göz önünde tutarak yoksulluk olgusunun değerlendirilmesini yapması daha doğru bir çözüm yoludur.

Tezimizin diğer bir konusu olan iştirak nafakası da bir bakım nafakası türüdür ve yasal dayanağını TMK. m.182'de bulur. Bu maddeye göre, velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. İştirak nafakası, çocuğun menfaatleri düşünülerek getirilmiş bir kurumdur ve kamu düzenini ilgilendirir. Bu nedenle de hâkim, boşanma veya ayrılık davasında bu konuda bir talepte bulunulmasa dahi iştirak nafakasına hükmetmek durumundadır. Kanaatimce hâkim, davacı eşin iştirak nafakası istemediğini belirtmesi halinde bile çocuğun menfaatlerini ve kamu düzenini düşünerek gerekirse iştirak nafakasına hükmedebilmelidir. Yargıtay'ın ise, bu konuda aksi yönde içtihatları bulunmaktadır. İştirak nafakasının boşanma kararı ile birlikte verilmesi kuraldır. Ancak boşanma davası ile birlikte iştirak nafakasının istenmemiş olması halinde, daha sonra çocuğun ergin olmasına kadar açılacak bir dava ile iştirak nafakasının talep edilebilmesi mümkündür. Zira, ana ve babanın, çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderleri karşılama yükümü vardır ve bu yüküm çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Ana ve babanın bu borcu TMK. m.350 hükmü gereğince, velayet haklarının ellerinden alınmış olması halinde bile devam eder.

KAYNAKLAR

A

AKGÜNDÜZ, Ahmet. *Türk İslam Hukuk Tarihi, Özel Hukuk, C.2, İstanbul, 1990.*

AKINTÜRK Turgut/ATEŞ ,Karman , D. (2014).*Aile Hukuku, 13. Bası. Ankara*

AKINTÜRK, Turgut *Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı C.II, Ankara, Sevinç Matbaası, 1977.*

AKINTÜRK, Turgut. *Aile Hukuku, Yenilenmiş 9. Bası, İstanbul, 2004 (Aile Hukuku).*

AKINTÜRK, Turgut. *Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, Cilt II, Ankara, Beta, 6. Bası, 2008.*

AKYÜZ, Emine. *Türk medeni Kanununa Göre Çocuğun Malları Bakımından Korunması, AÜEBFD, S. 1-4, 1979.*

ALANGOYA, Yavuz. *Medeni Usul Hukuku Esasları, 3. Baskı, İstanbul 2003.*

ANIL Yaşar Şahin, *Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Geçimsizlik, İstanbul 2008.*

ARAS, Bahattin. *Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Ankara, Adalet Yayınevi, 2007.*

ATEŞ, Turan "Medeni Kanun'da Boşanma", *Legal Hukuk Dergisi, Yıl:4, S.39, Mart 2006, s.741;*

B

BAKTIR, Selma. *Aile Mahkemeleri, Ankara, Yetkin Yayınları, 2003.*

BALCI, Şebnem Gökçeoğlu. *Yoksulluk- Hukuk İlişkisi Bağlamından Güvenceli Asgari Gelir, Güncel Hukuk Dergisi, Şubat 2007.*

BAŞAKLAR, Emin. *Nafaka Davaları, Ankara, Halkevleri Kültür Vakfı Basımevi, 1974.*

BAŞPINAR, Veysel. *Yeni Türk Medeni Kanunu Hakkında Bazı Düşünceler. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Haziran-Aralık 1999, Cilt. III, Sayı. 1-2.*

BELGESAY, Mustafa Reşit. Aile Hayatı ve Boşanma, Güzel İstanbul Matbaası. C. II, Ankara, 1952.

BERKİ, Osman Fazıl. Türk Hususi Düvelinde Boşanma ve Ayrılık, İstanbul 1943.

BERKİ, Şakir. Boşanma ve Ayrılık, AÜHFD, Y.1975 C.32, S.1-4, s.153.

BİRSEN, Kemaleddin. Medeni Hukuk Dersleri, 4.bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1958.

BOZDAĞ, Gonca Gülfem. Türk Hukukunda ve Uluslar arası Hukukta Nafaka, Ankara, 2015.

BOZOVALI, Haluk. Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1990.

BULUT, Harun. Aile Hukukunda Velayet (Çocukla Kişisel İlişki Kurulması) ve Nafaka Davaları, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.

BURCUOĞLU, Haluk. Türk Medeni Kanunu Ön Tasarısının İncelenip Değerlendirilmesi, Mukayeseli Hukuk Araştırma ve Uygulama Merkezi, VIII. Sempozyum, İstanbul, 1988.

C

CAMCI, Ömer. Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası, İstanbul, 1998.

CANSEL Erol, "Boşanmanın Dayandığı Esaslar", Boşanma Hukuku Haftası Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı, C.II, Ankara 1977.

CEYLAN, Ebru. Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006.

CİN Halil, Eski Hukukumuzda Boşanma, 2. Baskı, Konya 1988.

Ç

ÇANDARLI, Zahid / BERKİ. Osman Fazıl. Medeni Kamın ve Devletler Hususi Hukukunda Boşanma- Ayrılık ve buna Müstedair Yargıtay Kararları. Ankara, 1949.

D

DALAMANLI, Lütfi. *Medeni Hukuk Davaları*, Ankara, İş Matbaacılık, 1968.

DEMİREL, Esra Şeren "Yoksulluk Nafakası", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2007, s. 3;

DEVELİOĞLU, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 1982.

DOLU, Serhat "İştirak Nafakası", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2010.

DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Alper Mustafa. *Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku, C. III*, İstanbul 2014.

E

ERDOĞAN, Hasan. *Boşanma ile İlgili Olarak Medeni Kanunumuzda Yapılım Son Değişiklikler ABD. Yıl 45, S. 3. Haziran 1988.*

ERGENEKON, Yılmaz. *Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları*, Yargıçoglu Matbaası, Ankara, 1966.

ERGÜN, Ömer, *TMK'nın 166'ncı Maddesinde Düzenlenen Boşanma Nedenleri, Hüseyin HATEMİ'ye Armağan*, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Eylül 2005.

ERGÜN, Zafer. *Boşanma, 2. Baskı*, Ankara, 2004.

ERTÜRK, Erkan. *Nafaka Davaları*, İstanbul, Kazancı Kitap, 2005.

F

FEYZİOĞLU, Feyzi Necmettin / ÖZAKMAN, H. Cumhur /SARIAL, M. Enis, *Aile Hukuku, 3. Baskı*, İstanbul 1986.

G

GEDİK, Fuat. *Boşanma. İBD. C. XXVIII. 1954/6.*

GEDİKLİ, Halük, *Boşanma ve Ayrılık Davalarında Alınacak Geçici Önlemler ve Tedbir Nafakası*, *Yüksek Lisans Tezi*, 2006.

GENÇCAN, Ömer Uğur. *Boşanma Hukuku. Yetkin yay.* Ankara, 2013.

GENÇCAN, Ömer Uğur. *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2013.

GÖK, Abdullah, *Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma*, İÜSBE, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 1995.

GÖKTÜRK, Hüseyin Avni. *Aile Hukuku*, 3.bs., Ankara, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., 1954. s.320;

GÜNDÜZ, Evrim. *Milletlerarası Özel Hukukta Boşanma*, Yüksek Lisans Tezi 2004.

GÜRSOY, Kemal T. *Boşanma Hukukunun Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış ve Boşanma Sebeplerine En Yeni Eğilimler*, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975, C.II, Boşanma Hukuku Haftası, Ankara, 1977.

GÜRSOY, Kemal T. *Eşlerin Anlaşması Suretiyle Boşanma*, Boşanma Hukuku Haftası Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı, C.II, Ankara 1977.

H

HAFIZOĞULLARI, Zeki. *Zina Cürümleri*. İstanbul 1983.

HATEMİ, Hüseyin/Serozan, Rona. *Aile Hukuku*, İstanbul, 1993.

HELVACI, Serap. *İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri*, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C.II, İstanbul 2002.

HELVACI, Serap/ERGÜLE, Fulya. *Medeni Hukuk*, İstanbul, 2007.

I

İlmi ve Kazal İctihatlar Dergisi, Yıl 31, Sayı 366, Haziran 1991.

INAL, Nihat. *Aile Mahkemeleri Davaları*, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2004.

INAL, Nihat. *Uygulamada Nafaka Davaları*, Yetkin Yayınları, Ankara, 1992.

İPEK Ali İhsan, *Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri*, Ankara, 2008.

K

KAÇAK Nazif. *Açıklamalı-İctihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası*, Ankara 2009 (Yoksulluk Nafakası).

KAÇAK, Nazif *Yeni Türk Medeni Kanunu*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004.

KALELİ, Şakir / YALÇINKAYA, Namık. *Yeni Boşanma Hukuku*, Cilt II, Ankara, 2000.

KALELİ, Şakir :*Nafaka Davaları*, Yargıtay Dergisi, 4. cilt, S. 1, Ankara, 1978.

KANDİL, Seher. *Türk Hukukunda Terk Sebebiyle Boşanma*, Ankara 2006.

KARA, Nazmiye, *Boşanma Sebeplerinde Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Kavramı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.

KARAGÜLMEZ, Ali/ Sami Sezai URAL. *Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara Kasım 2003.

KARAMAN, Hayreddin. *Mukayeseli İslam Hukuku*, İstanbul 1991.

KARTOZ, Mehmet. *Yoksulluk Nafakası ve Tazminat*, Isparta, 2002.

KILIÇOĞLU, Ahmet. *Boşanma ile İlgili Olarak Medeni Kanunumuzda Yapılan Son Değişiklikler ABD. Yıl 45. S. 3. Haziran 1988. s. 391-392.*

KİPER, Osman *Tüm Yönleriyle Boşanma Davaları*, Ankara, Adil Yayınevi, 1997.

KÖPRÜLÜ, Bülent / KANETİ, Selim ,S .(1985/1986).*Aile Hukuku. İstanbul :Özden Kardeşler Matbaası.*

KÖSEOĞLU, Bilal *Aile Mahkemelerinin İşleyişi*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.

O

OĞUZMAN, M. Kemal /DURAL Mustafa. *Aile Hukuku 3. Baskı İstanbul 2001.*

OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, M. Turgut. *Borçlar Hukuku, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.*

Ö

ÖZAKMAN, H.Cumhur. *Aile Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 3. Bası, 1986.s.254*

ÖZDAMAR, Demet. *Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Hukuki (Eski-Yeni Türk Medeni Kanunu ile Karşılaştırmalı)*, Ankara, 2002.

ÖZDEMİR Nevzat, *Türk- İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, İstanbul 2003.

ÖZKAN, Hasan. *Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005.

ÖZTAN, Bilge. *Aile Hukuku*, Turhan Kitapevi, Ankara 2004(Öztan).

ÖZTAN. Bilge. *Türk Medeni Kanununa Göre Evliliği Sona Erdiren Sebepler. Özellikle Boşanma. Ankara 2003.s.718*

ÖZUĞUR, Ali İhsan. *Türk Medeni Kanununun Yeni Düzenlemelerine Göre, Gerekçeli- Açıklamalı-İçtihatlı Nafaka Hukuku*, Ankara, 2002 s.207 (Nafaka).

ÖZUĞUR, Ali İhsan. *Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları, Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri*, Ankara, 2008.

P

PERKTAŞ, Hatice. "Boşanmada Yoksulluk Nafakası", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2008, s. 1;

R

RUHİ, Ahmet Cemal. *Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili*, Seçkin Yayıncılık, Ankara- 2004.

RUHİ, Ahmet Cemal. *Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku Seçkin Yayınları*, Ankara, 2010.

S

SAN, Muhammet. "İslam Hukukunda Borçlusu ve Alacaklısı Bakımından Nafaka Mükellefiyeti", *Yüksek Lisans Tezi*, Van, 2006.

SAYAR, İhsan. *Evlilik ve Boşanma Hükümleri*, İzmir 1961.

SAYMEN, Ferit Hakkı/ELBİR, Halid Kemal, *Türk Medeni Hukuku*, İstanbul 1960.

SCHWAB Dieter, *Familienrecht*, 8 Auflage, München 1995.

SEROZAN, Rona. *Çocuk Hukuku*. 2. Bası. Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

Ş

ŞAHİN, Emin. *Aile Hukuku Davaları Tatbikatı*, Ankara, Kartal Yayınevi, 2004.

ŞENER, Esat. *Nafaka-Velayet-Vesayet-Evlilik-Babalık*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1994.

ŞİMŞEK, Mustafa, *Aile Mahkemelerinin Görevine Giren Davalar ve Yargılama Usulü*, Ankara 2004.

TEKİNAY, S. Sulhi, *Türk Aile Hukuku*, 7. Baskı, İstanbul 1990.

TEZGEL, Mehmet, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

TUTUMLU, Mehmet Akif, *Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, Ankara, 2002.

TUTUMLU, Mehmet Akif. *Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku*, 2. cilt, 2. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009.

U

UYAR, Talih. *Yargıtay Kararlarında Evlilik Birliğinin Sarsılması veya Müşterek Hayatın Yeniden Kurulamaması Nedeniyle Boşanma*, Prof. Dr. Kemal Oğuzman Anısına Armağan, İstanbul, 2000 (Makale).

UZUN, Mine. "Yargıtay Kararları Karşısında Yoksulluk Nafakası". İstanbul. 2013.

Ü

ÜÇOK, Çoşkun / MUMCU/Gülnehal BOZKURT, *Türk Hukuk Tarihi*, 13. Baskı, Ankara 2008.

V

VELİDEDEOĞLU , *Medeni Hukuk .İstanbul: Gün Matbaası. 1969.*

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, *Türk Medeni Hukuku, C. II, Aile Hukuku, B. 5, İstanbul 1965.*

Y

YALÇINKAYA Namık /KALELİ Şakir. *Boşanma Hukuku*, Ankara 1988.

Yasa Hukuk Dergisi, Mayıs 1996/4, Yıl 19, Cilt 15, Sayı 173.

YETİK, Nurten. *Nüfus-Velayet-Vesayet-Nafaka*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2007.

YILMAZ, Ejder. *Hukuk Sözlüğü*, 5. baskı, Ankara, 1996.

YILMAZ BİLGİN, Esra Pınar *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma. On iki Levha Yayın İstanbul 2016.*

Z

ZEVKLİLER, Aydın / HAVUTÇU, Ayşe / GÜRPINAR, Damla *Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)*, 6.bs., Turhan Kitapevi, Ankara, 2008.

ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY, M. Beşir/GÖKYAYLA, K. Emre. *Medeni Hukuk, B. 6. Ankara 2000.*

İNTERNET KAYNAKLARI

YORULMAZER, Zeynep/SERPİCİLER, Gizem

“BOŞANMA KARARININ SONUÇLARINDAN NAFAKA ÇEŞİTLERİ VE ŞARTLARI” <http://www.gizehukuk.com/index.html> (Ocak 2014 say.makale)

“Y.12.HD. Y.İlamı”

<http://www.forumadalet.net/index.php?topic=132.0/>

Bkz. Yargıtay.gov.tr. http://195.142.131.202/scripts/cgiip.exe/WService=wsbroker1/metin_gor.html?BackRowids=0x00b3ae57&ExternalTables=kararlar&ExternalRowids=0x00b3af60,

YILDIZ, Kübra/ÇAKMAKCI, Berte

“YOKSULLUK NAFKASI”.

<http://www.avukatlarimiz.com/makaleler/65-yoksulluk-nafakasi-sartlari-hukumleri.html> 22.11.2012 Hukuki Makale(Aile Hukuku)

ÇAĞLAYAN Orhan “BOŞANMA DAVALARINDA NAFAKA”

http://www.caglayanyalcin.com/pdf/bosanma_davalarinda_nafaka.s.1.pdf
27.02.2017.

ÇİTAK, Burçak “YOKSULLUK NAFKASI”

<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/viewFile/5000207195/5000175942> (İÜHFM C. LXXIV, S. 1, s.240-250, 2016)

KÖSEOĞLU, Bilal / KOCAAĞA, Köksal “Aile Hukuku ve Uygulaması”

<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ah-Yil.2009-S.203.pdf>

1

SERİM,

Azra

Arkan.

<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/download/1023003785/1023003360> “Yoksulluk Nafahası”S.1 ,s.277,302, 2007